Süreyya Karacabey

gündelik hayata direnmek

epos

2. Baskı

gündelik hayata direnmek • Süreyya Karacabey

epos

GÜNDELİK HAYATA DİRENMEK

Süreyya Karacabey; Adana'da doğdu. İlkokul üçüncü sınıfa kadar Adana'da yaşadı. Babasının memuriyeti nedeniyle üniversiteye kadar Niğde'deydi.

1992 yılında A.Ü. DTCF Tiyatro Bölümü Dramatik Yazarlık Anasanat Dalı'ndan mezun oldu.

1992 ile 2017 yılı arasındaki 25 yıl boyunca aynı bölümde Türk tiyatro tarihi, estetik, geleneksel Türk tiyatrosu, epik tiyatro, sahnesel dönüşümler, oyun yazma, metinsel dönüşümler gibi birçok lisans, yüksek lisans, doktora dersini yürüttü.

2017 yılının 6 Ocak günü, devleti temsil etmekte olan AKP Hükümeti'nin yayımladığı ve Cumhurbaşkanı'nın imzaladığı 679 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle "terör örgütlerine üyelik, mensubiyet, iltisak yahut bunlarla irtibat"la suçlanarak üniversiteden ihraç edildi.

"Ülkemizde tiyatro alanında eğitim veren pek çok kurumun eğitiminde de verdiği dersler ve akademik çalışmalarıyla tartışılmaz bir yeri ve ağırlığı" olduğu kabul edilen Karacabey'in ihraç edilmesine, bağlı bulunduğu üniversite yönetiminden hiçbir kınama yapılmadı.

Öğrencileri ve meslek sahibi olmuş eski öğrencileri Doç. Dr. Süreyya Karacabey'in ihracını "Süreyya Hoca'nın kurduğu bir cümle bile etmezsiniz" aforizmasıyla yaygın bir şekilde protesto ettiler.

Birçok dergi, gazete ve internet sitelerinde makale ve yazıları yayımlanmıştır. "*Kıyamet*" ve "*Uzakta Kalan Sesler*" (Sarkaç Dergi) adlı basılmış iki oyunu bulunmaktadır. Ayrıca *Brecht'ten Sonra* (Deki, 2009), *Modern Sonrası Heiner Müller* (Deki, 2007) kitapları yayımlanmıştır.

epos

EPOS YAYINLARI – 107
kılavuz kitaplar – 4
deneme – 1

Süreyya Karacabey
GÜNDELİK HAYATA DİRENMEK

Yayına Hazırlayanlar:
Ceren A. Okur
Evren Barış Yavuz,
Caner Bingöl, Necati Henden

© Süreyya Karacabey, 2017
© Epos Yayınları, 2017

Düzelti:
Ceren A. Okur

Kapak Tasarımı: Epos
Uygulama: Karizma

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos, Volkan Öztürk

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10
İvedik OSB 1518. Sk. Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40
Yenimahalle, Ankara

Birinci Basım: Ankara, Ağustos 2017
İkinci Basım: Ankara, Kasım 2017

ISBN: 978-605-4822-25-6
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposkitap@eposyayinlari.com.tr
www.eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com.tr

Süreyya Karacabey

Gündelik Hayata Direnmek

epos

2. Baskı

içindekiler

sunuş / 9

I. HAYAT SİZİ BENZETMEDEN SİZ HAYATI BENZETİN

Gündeliğe Direnmek 13
Vicdanın Kabulü ya da Reddi 16
Kalbi Muhasebeciler 19
Hayat Sizi Benzetmeden Siz Hayatı Benzetin 21
İnsan Denilen Baş Belâsına... 24
Bayram Gelmiş Neyime? 28
O Ben Değilim! 32
Deprem Sevinci! 35
Budalalığa Övgü 38
Kategorize Edilmiş Yaşamlar 41
Bir Olumsuzlama Olarak Hayat 43
"Köprülerin Üstüne Yağmur ve Basma Perdelerden Lânet Bize!" 45
Bekleme Koridoru 47
Mahalle Baskısı 50
Yırtma Yapıştırma Zamanlar 52
Haydi Buradan Gidelim 54
Ruh ve Zihin Rafine Evi 57
Hiç Sevmedim Sizi, Siz de Beni Sevmeyin 61
Ben Yeni Yıla Girmiyorum 63

II. SENİN ANNEN BİR MELEK DEĞİLDİ YAVRUM

Görürsem Aşk'a Söylerim... 67
'Can Sıkıcı'nın Manifestosu 70
Metamorfoz 75
Sokakta Özgürlükçü, Salonda Demokrat,
Evde Muhafazakâr 79
Yurttaş Hakkı–Pazar Yırtıcılığı ya da
Ruh Kemiricileri Olarak Kalabalık 83
Senin Annen Bir Melek Değildi Yavrum 87
Bahar Temizliği 90
Orta Sınıf Kalaylaması 93
Bunun İçin Sakladım Her Şeyi 96
Kadınları Öldürüyorlar 98
'Paketlenmiş Gün İtirazı'na İtiraz 100
Ülkesi Bulut, Kalbi Evi Olanlar 102
Kadın Savaşı Baladı 104
Realite Baskısı
'Sorumluluktan Kaçış Tüneli' Kazarken 106
Boşlukta Yüzenler
ya da Alis Hârikalar Diyarında 108
Kadınlar, Fıtratlar, Başka Canlılar 111

III. KOZMİK UTANÇ

Kozmik Utanç 117
Yollarda Kaybolanlar 120
Güler Zere ve Tüm Haksızlığa Uğramış Olanlar İçin 123
Bir Haber Kolsuz–Bir Ülke Omurgasız 126
Güle Güle Mazlum 129
Biz Unutmadık, Siz Hatırladınız mı? 132
Hapisanelere Düşen Ateş! 136
Sahipsiz Çocuklar Cumhuriyeti 139
Birbirimizi Yakardık 141
Adlarınız Onurumuzdur:
Ethem, Abdullah, Mehmet, Ali ve Diğerleri 143

Penceresiz Bir Evde, Ayaz'da Donarken... 145
İçine Doğru Patlayacak Uygarlık;
Manzara Muhteşem Olacak! 148
"Baktıkça Devleti ve Dinî Harabeye Çevirecek
Bir İsyanı Hatırlatır Bana Mezarın" 150

IV. MUTSUZ BİR ÜLKENİN MÜLKİYETİ

Farkın Farkı Üzerine 155
Seç'menin Metafiziği 158
Ruh Filtresi 161
Memleket Suçlar-Kabahatler Dizisi:
12389. Bölüm 164
B'oy'kot Boykot Olsun mu? 167
El İnsaf El Devlet: E Yeter Artık! 170
Siz Koşarken Duranlara 173
Erken Büyümek Korkunçtur 176
"Yazın Gül Soykırımını Aya Vardığınızda" 180
Mutsuz Bir Ülkenin Mülkiyeti 182
Hoşgörüye Horgörü! 185
Şimdi Sessizce Dağılalım 188
"Alçaklığın Evrensel Tarihi" 191
Mademki Ölüyoruz Öyleyse Varız 194
Uzlaşmaya Direnmek;
"Yüzünü Kaybetmeden" 197
"Meyan Kökü Hazırlayın! Ben de Geliyorum" 199
Benim Dilim Seninkini Döver 202
Ulrike Susmayacak 206
Evlerde Kimler Oturur 208
Taraf Olmak 211

Sunuş

Devletin tiyatro, estetik gelenek ve tiyatro öğrencileriyle ilişkisini 6 Ocak 2017 günü yayımladığı "679 sayılı KHK'yle" kestiğini *sandığı* biliminsanının, belâgat ustasının birbiriyle tutarlı *altmış sekiz* yazısını bir araya getiren bu kitap, gündelik hayata direnişi temsil eden bir kurgu şaheseridir. Çünkü yazarın düşünsel izleğindeki tutarlılığın kendiliğinden ve organik halinin kaçınılmaz sonucu olarak yarattığı kurgu, hem Türkiye'de esaslı bir geleneği içeren o *kadim hegemonik entelijensiya* ile uzlaşmayı reddetmesi hem de *dolaysız pratik siyasal tutum*un daimi püritenliğinden azade kalmayı tercih etmesi nedeniyle eşsiz bir kültür sosyolojisi ve tarih eleştirisi sunuyor.

Altmış sekiz "küçük" somut olayı değerlendiren birbirinden bağımsız *altmış sekiz* yazının kurduğu bütünlük, yaşadığımız dünyanın gerçeğine ilişkin daha yüksek bir somutluğu gösteriyor.

Kitaptaki yazılar yayın hayatına son vermiş olan *Haber Fabrikası* ve "*Fraksiyon*" adlı internet sitelerinden derlendi. Beş yıllık bir dönemde yazılmış olan denemelerin küçük bir kısmı *Haber Fabrikası*'nda ve önemli bir bölümü de "*Fraksiyon*"da yayımlandı.

Dolayısıyla "*Gündelik Hayata Direnmek*" her biri farklı bir olayı inceleyen farklı zamanlarda tamamlanmış ürünlerden oluşuyor. Fakat her ürün içerdiği olaya has söylem ve bağlamı aracılığıyla diğer ürünleri aydınlatma, gösterme ve tamamlama işlevini de üstleniyor. Kitabın kurgusu da burada ortaya çıkıyor zaten. Her ürünün argümanı, bağımsız olan diğer ürünlerdeki argümanlarla örtüşerek kendine has bir hakikati inşa ediyor.

Kitap "dışlama mantıkları"nın Türkiye'deki işleyiş biçimlerini anlamamızı ve görmemizi sağlayan bir düzenek sunuyor. Günlük hayatla örülmüş olan ve sadece iktidara özgü olamayan dışlama mantıklarını gösteriyor ve teker teker teşhir ediyor.

"*Gündelik Hayata Direnmek*" ayrıca büyük anlatıların o teorik diliyle, gündelik hayatın vahametini dışa vuran o *sıradan* insanın acısının-saf acı dili arasındaki kalın duvarları yıkma işini de üstleniyor. Gündelik hayattaki sıradan acının sıradanlaştırılma, perdelenme süreçlerine itirazı dile getiriyor.

Tabiî bu kitap, "orta"-sınıflara mahkûm oldukları araftan çıkma yollarını da gösteriyor.

Her kitap hele de uzun sürede yazılmışlarsa bir otobiyografi niteliği de edinir aslında. Yazarının paradigmasını ortaya çıkarır. "*Gündelik Hayata Direnmek*" paradigmasını tanımlaması nedeniyle yazarının otobiyografik izlerini de sürüyor.

Yayınevi

I.

HAYAT SİZİ BENZETMEDEN SİZ HAYATI BENZETİN

aslında
bir körlüğü
bakış diye göz çukurlarımıza koymuşlar

Gündeliğe Direnmek

Direniş, sadece büyük politik karar anlarının eşlik edicisi değildir, direniş aslında bir formun dışına çıkmak için verilen kocaman bir mücadeledir, evde çocuğunuza bakarken, iş yerinizde işinizi yaparken hatta alışveriş yaparken bile bir formun içinde olduğunuza ayılmadıkça kullandığınız bütün muhalif sözcükler kırık cam parçaları gibi ağzınıza batar ve kanatır dilinizi.

Bir formun yapısal dönüşümü için uğraşmak zor bir iştir, kavramsal bir çerçeveyi dışsal biçimde kabul etmek kolaydır, bir dünya görüşü edinmek ve onu her durumda savunmak. Zor olan kendi bireysel varoluşumuzun gündelik ritüellere riayetindeki sistem üretici çatlaklarını kavramaktır. Büyük politika, "sömürü kötüdür" der, sözcüklerin bütün şiddetiyle olumlarsanız bunu, fakat yönetmeyi gizli gizli sevmeyi sürdürürsünüz; eşitlikten söz ederken dil düzleminde, için için kendinizin biraz daha ayrıcalıklı olmanızı talep edersiniz.

Kapitalist sisteme her oturumda isyan eder, sonra da o sistemin içine mühürlenmiş başarı, rekabet ve değerlendirme kriterlerini hayatınıza sorgusuzca buyur edersiniz. Baskı bi-

çimlerine karşı çıkarken sessizce babanıza, kocanıza, karınıza, çocuğunuza gündelik hayatın bütün baskıcı iktidarlarına tapınmayı sürdürürsünüz. İsyanı sadece gerilla hareketine ya da çok ertelenmiş bir mücadele gününe saklarsınız.

O kadar kalabalıktır ki liste, hayat herkes için bubi tuzakları kurmaktadır. Evlerinizi kaleleriniz olarak kutsar ve size öğretilmiş akıllarla içine girer, nesnelerden medet umar ve infilak etmiş kalbinizi görmezsiniz. Rahatı sevmenin, küçük düzenleriniz bozulmasın diye verdiğiniz ödünlerin aslında sistemle ittifakın en karanlık bölgeleri olduğunu düşünmezsiniz. Sizi ötekilerden ayıran tek şey ağzınızı açtığınızda çıkardığınız sözcüklerin farklı oluşudur ama bir anlamı yoktur ki onların, söz "hadi gidelim" derken beden kımıldamaz bile.

Beden haz ilkesinin peşinde sistemi olumlarken, dilin ona çıkardığı engellerin bir etkisi kalmamıştır çünkü bir direniş en iyi edimsel olanda, bedenlerin itirazında, çok söylenmiş sözcüklerin aldatıcı uzanımlarının dışında belirir, direniş, kimseye rehin bırakmadığımız kalbimizin içinde serpilir ve büyük politikaya bu yoldan girdiğinde hakikatin bir parçası olacaktır. Brecht'in *Me-Ti'nin Özdeyişleri*'nde bir bölüm vardır, biri gelir ve der ki üstada "bana büyük dâvaya nasıl katılacağımı öğret", cevap olarak rahat oturup oturmadığına ilişkin ısrarlı sorular işitince de öfkelenir, "ben" der, "dâvayı öğrenmeye geldim, oturmayı öğrenmeye değil" Oysa önce öğrenilmesi gereken rahat bir duruştur, dâva duruştan sonra gelir, bedenin nasıl konumlanacağı meselesi gerçekten önemlidir. Ruhunuz muhalif ama bedeniniz sistem tarafından alıkonmuşsa direniş noktaları usulca görünmez kılınır ve eylem ümidi nihaî bir geleceğin konusu haline gelir.

Direniş, dağlara çıkmadan, işkencede çözülmeden, bir devrime yürümeden başka bir dünyayı düşleyen insanların gündelik hayatının içinde yakıcı bir varlık sorunu olarak durur, bedeni bir dâvaya hazırlamanın yegâne yolu olarak, bir formun dışında kalmanın olası çeşitlemeleri üzerinde düşünmekten vazgeçmeden olur, bize sunulan hayatı sorgusuz

kabul etmeden olur. Bir yerde olmanın huzursuzluğuna hep açık bırakmalı insan kendini, yaşamanın, sistemle özdeşleşmeden yürütülecek biçimleri var mı diye hep düşünülmeli, usulca varoluşunu sürdürürken içine bir başka biri olmanın siluetini yerleştirmeli, hep "evet" demenin ürkütücülüğünün bilgisini etiyle bilmeli, çıkarabileceği bütün arızaları bağırmadan çıkarmalı, sözcüklere, sözcüklere tek başına hiç itimat etmemeli.

Direniş, bize muhalefet olmanın biçimlerini de sistemin dayattığını çözdüğümüz noktada başlar, sistemin tanımladığı yapıları olumlamanın biat, olumsuzlamanın muhalefet olduğu yanılsamasından kurtulduğumuz noktada. Çünkü asıl direniş, sistemin radikal bir biçimde dışarıdan toptan reddidir. Buyurun şimdi gidip referandumu* oylayın, size sunulan "evet"i ve "hayır"ı o korkunç anayasanın içine yeniden yerleştirin,

Kendinizi iyi yurttaşlar gibi hissedin.

Kitap boyunca kullanılan dipnotlar editör notudur.

* AKP'nin hazırladığı 26 maddelik Anayasa değişikliği paketi. 12 Eylül 2010'da oylandı. Sandığa giden seçmenlerin yüzde 57,9'u "*evet*" ve yüzde 42,1'i ise "*hayır*" oyu verdi. Aynı konu için bkz. s. 167, "*B'oy'kot Boykot Olsun Mu?*"

Vicdanın Kabulü ya da Reddi

Askerlik eski bir meslek, savaşçıların romantik imgesini zorunlu olarak parlatan vahşî bir dünyanın içinde varlıkları kaçınılmaz görünmekte, dünya onların varlığını, sözgelimi bakır dövücüleri gibi hükümsüzleştirmiyor tam tersine gerekli kılıyor ve gidişata bakılırsa da gerekli kılmayı sürdürecek. Meselemiz bu değil, insanların profesyonel savaşçılığı bir meslek olarak kabul etmesi değil; meselemiz bir cinsiyetin bütün üyelerine doğuştan "asker" yaftasını yapıştıran anlayıştaki anlaşılmaz olan.

Yanlış anlamaya mahal vermemek için şunu söyleyeyim; insanın haklı bulduğu bir savaşta savaşmasını yadırgayanlardan değilim, "keşke kimse savaşmasa"yı bir ütopik arzu olarak teorik kabulümün içine yerleştirsem de gerçeklikle bağımı yitirmiş değilim, pasifist değilim. İnsan bir şeylerin uğruna ölümü göze alabilir, somut bir tehdit karşısında sadece yakınlarını değil haksızlığa uğradığını düşündüğü insanları korumak için kendini ateşe atabilir. Benim için anlaşılması güç bir şey değil bu.

Ben de Behice Boran gibi uğruna ölmeye değmeyen bir

hayatın yaşanmaya da değmeyeceği düşüncesindeyim ve ebedî bir barış özlemimin bununla çeliştiği düşüncesinde de değilim. Fakat bir insanın kişisel/kültürel/inançsal vb. nedenlerle eline silâh almayı reddetmesinin sonuçlarının bu denli ağır olmasını anlamıyorum.

"Kimseyi öldürmeyeceksin" buyruğuna inanmış birini ya da eline silâh almaması gerektiğine hayatı pahasına inanan birini ya da katılacağı savaşın kendi savaşı olmadığını düşünen birini neden zorla savaştırmaya çalıştıklarını anlamıyorum. Toplumsal sözleşmenin tarafları arasında varsayılan mutabakat herkesi aynı biçimde içine almayabilir, böylesi kritik bir seçimde devletle aramızdaki birey yurttaş ilişkisinin, biraz daha bireyin lehine esnetilmesi gerekir. Çünkü söz konusu olan, birinin varoluşunu kuşatan bir seçimdir; kendini ve hayatını bu seçimle anlamlandıran birine sadece kuralları dayatmak ve "herkes gibi ol" çağrısını demirle bedenine kazımak bizi ansızın ürkütücü bir sistemin kurbanları haline getirir ve hayır demenin en barışçıl yöntemine bile şiddetle cevap veren bir örgütlenmenin mantığına karşı kuşku, isyan vb. duyguları oluşturur.

Bireylerin kendi kişisel seçimleriyle ortak iyinin isterlerinin belli bir düzeyde örtüşmesi gerekir, gerekir ki insandaki adalet duygusu incinmesin, hayat ona kendine rağmen düzenlenmiş bir komplo olarak –en azından bu kadar açık– görünmesin. Bir şeyi yapmak istemeyen birine, onu zorla yaptırmanın tuhaflığından hareket ediyorum sadece, özellikle bu kadar naif bir yerden bakıyorum ve bazı şeylere tam da buradan bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

Bir vicdan neden yapılmıştır, içine neler sığabilir ya da sığmaz? Eğer birisi vicdanına rağmen bir seçime zorlanırsa bu onun yurttaş olmaktan önceki birincil konumuna, insan olma hakkına bir saldırı değil midir? "Vicdanım bunu kaldırmıyor!" diye haykıran birine nasıl suçlu olarak bakabiliriz; vicdanî kabulün ve reddin reçetesini nasıl kişisel dışı bir yerden yazıp uygulatabiliriz? Çünkü etik bir seçim ancak bir

başka etik seçimle karşı karşıya gelebilir, bir hükümle ya da yasayla değil.

Yaşamak sadece nefes alıp vermek değilse insan olmak da bize dayatılan kuralları kendimize rağmen uygulamak değildir. Kişisel önceliklerimizle devletin önceliklerinin keskin bir çatışmaya girdiği yerden duman çıkar. Vicdanî seçimleri herkesinkine benzemeyenler tehdit altında, vicdanlarının reddettiği şeyler onlara cebren yaptırılmaya çalışılmakta, insanî seçimlerini savundukları için baskı altındalar ve bu meselenin sadece askerî bir boyutu olduğunu düşünenler çok yanılmaktalar.

Hepimizi, insanî varoluşumuzu kuşatan bir tehdit bu; kişisel seçimlerimizi, insan olma hakkımızı, hakikat arayışımızı, inançlarımızı kuşatan bir tehdit. Vicdanî seçim bir suç değildir. Nasıl insanlar olacağımıza ait kararlar sadece bizi ilgilendirir ve aslında devletten ya da anayasal düzenden beklenen insan olma hakkımızın garantörü olmasıdır. Bizi vicdanımızla karşı karşıya getirmemek onun görev tanımı içindedir ve vatan hizmetinin geniş sınırlarında herkese kendisiyle çelişmeden yapabileceği bir hizmet mutlaka bulunabilir.

Kalbi Muhasebeciler

Hayata dair bilgilerin profesyonelleştirdiği insanlar vardır ya, onlardan çok korkarım. Bütün tecrübelerinden dersler çıkarmış, bu dersleri listelemiş ve sonra da çarpım tablosu gibi ezberlemişlerdir.

Yaşadıkları olumsuzlukları bir kez daha yaşamamak için tedbirli davranırlarken görürsünüz onları. Akla makul gibi gelen bu temkinlilik, odağa kendilerini koyduklarında tuhaf bir haksızlığın inşasına dönüşür; ihtimallere ihanet etmeyen bir temkinlilikle hiç karşılaşmadım çünkü. Bir şeyin, bir insanın, bir yolun başka türlü olabilme imkânını ortadan kaldırır onların temkin dedikleri şey. Şüphesiz mantık yasalarını ihlâle soyunan bir "ilk defa" durumunu mutlaklaştırmaya çalışmıyorum, düştüğünüz çukura tekrar atlamanızdan da –'belki yerçekimi bu defa yoktur' diyerek– söz etmiyorum. Sadece diyorum ki, hayat karşısındaki tekil duruşumuzun çerçevesini çizen temkinli olma halinde bir ruh kurutma potansiyeli vardır.

Ruhsal anlamda yaşlanmış insanları sıkıcı yapan işte bu tecrübelerden çıkardıkları derslerdir, üstelik çoğu zaman haklı olmaları bile durumu değiştirmez, çünkü kötü evrenselle haklı çıkmaktansa, iyi düşlerle yanılmayı bilmek gerekir.

Yanılmayı göze almak cesarettir, aynı zamanda da hayata bir şans vermektir.

Temkinli olmanın ürkütücü taraflarından birisi her yere ve her duruma sirayet etmesidir; sinsi bir biçimde akılcıl olanla birleşip, mantıklı davrandığınız konusunda sizi ikna eder. Görevi sizi mümkün zararlardan korumasıdır. İşte böylece toplumsal kabullerin sınırında duran, hareket etmenizi hatta hayal kurmanızı engelleyen bir bilgelik durumuyla karşılaşırız. Örneklerine her düzlemde karşılaşabileceğimiz bu kendini koruma refleksinde, başkaları sadece sınırlı bir repertuarla yer alacaktır: Aile üyeleri, birinci dereceden bakmak zorunda olduğunuz kişiler yani. Buna da zaten literatürde özgecilik değil görev denilmektedir. Temkinli olanlar belki az acı çeker, az yanılırlar ama her zaman deli cesaretinden, bir şeyin başka türlü olabileceğine ilişkin iyimser düşlerden uzak kalırlar.

Kalp (kan pompalayanı değil) hesaba düşmüştür ve bu durumda sadece, özne için uygun hallerde çarpacağına söz verir. Kişisel olan, kişiselde kalamaz, insan oturma odasında neyse sokakta da aynı kişidir nihayetinde ve facia burada başlar. Toplumsal meselelere dâhil olma biçiminizi içeriden kuşatır temkinliliğiniz, zarar görme korkunuz, pek çok şeyi görmeden geçip gitmenize neden olur. Temkinlilik, siz fark etmeden bencilliğe ve kayıtsızlığa dönüşmüştür bile, hiç istemeseniz de. Hayatın örgütlenme biçimleri sadece hücreler yaratıyor, kısacık bir ömür için fazla hesap yaptırıyor, hep kaybedeceklerinizi hatırlatıyor ve sıkıştırıyor sizi köşeye.

Size yalan söylüyor aklınız, korunma içgüdünüz sizi hayattan koparıyor. Yollara şans verin, başka insanlara, onlarla ilk defa karşılaştığınızı unutmadan bakın, başka hayatlar için risk alın, alın ki hakiki bir şey yaksın sizi; endişelerin, sizi özerk bir psikolojiye kapatan sıkıntıları değil. Mark Twain'in güzel bir sözü geldi aklıma, der ki, "her tecrübeden bir hikmet çıkarmak gerekir derken biraz düşünmeliyiz, yoksa sıcak soba kapağına oturan kediye benzeriz. Evet, kedi bir daha sıcak sobaya oturmaz ama soğuk sobaya da oturmaz."

Hayat Sizi Benzetmeden Siz Hayatı Benzetin

Hayat, hakikaten tuzaklarla doludur sevgili *Peter Pan*lar, *Kırmızı Başlıklı Kız*lar ve *Kurt*lar; yalnız bu tuzaklar, annenizin size anlattıklarına hiç benzemez hatta annenizin size telkin ettiği güvenli yaşamın kendisinde gizlidir tuzaklar. Güvene ve korunmaya yönelik bütün telkinler aslında muhteşem bir kayıtsızlar ordusu yaratma projesinin ideolojik semptomlarıdır; riskten uzak, azamî güvene odaklı bir hayat kurmanızı ve üzerinize vazife olmayan işlere burnunuzu sokmamanızı bekler sizden bu proje. Dünyayı sen mi kurtaracaksın, aman karışma başkalarının işine, karı koca arasına girme, polisle yurttaş arasına girme, tehlikeye atılma, başını belâya sokma, ay çok yazık, haklılar ama sen ne yapabilirsin ki, uzak dur. Liste uzundur, liste ürkütücüdür, eğer bu listenin hacker'leri olmasa toptan mahvolduğumuzun resmidir. Allahtan anne, baba, komşu, devlet sözü dinlemeyen, beddua almaktan gocunmayan bozguncular vardır da sistem kendine mecburen bir ayar çekmek zorunda kalmaktadır.

Hayat hakikaten tuzaklarla doludur; mutluluk hedefi ev, araba, rahat yaşam gibi –aslında bütün ölümlülerin

doğal hakkı olması gereken– ama bir mutluluk inşası için pek zavallıca görünen saçmalıklara indirgendiğinden, hayatı ihtiyaç temininden ibaret gören ve bunun sürekliliğine de tarih adını verenler insan sanılmaktadır. İnsan henüz doğmamıştır, yaratılacaktır; Ernst Bloch'un dediği gibi yaratılış başta değil, sondadır ve biz, bir aldanışı hayat sanmayı sürdürdüğümüz sürece bu doğuş hep ertelenecektir. Hayat çetrefil sınavlar koymakta önümüze, bu testteki bütün seçenekler çeldiriciden ibarettir, esaslı seçenek, cevapları, sorulara göre düşünmediğimiz bir noktadan, soruların kendisini problematik olarak gördüğümüz bir düzlemden, sisteme içkin değil aşkın olan bir kaynaktan gelecektir. Bizi özne kılacak süreç, önümüze paket olarak sunulan hayata itiraz edebildiğimiz noktalarda başlayacak, korkunun ruhları kemirdiğini anladığımız yerde gelişecek ve üzerimize vazife olmayan işlere burnumuzu sokmayı başardığımız her bir adımda da bir imkân olarak belirmeyi sürdürecektir.

Her yeri ama her yeri sistem yapıştırıcılarının ortalama insan öğretileri kaplamış durumda, onların evrensellik iddialarıyla önümüze sundukları erdemler, tarih duvarını aşındıracaklar tarafından benzetilmeyi beklemekte. İçimize sızmış zehirli suları, ruhumuzdaki çatlaklardan derinlere dalmış ve bizi, bir yanlışın doğru olduğu konusunda çok uzun zamandır aldatmış.

Hayat hakikaten tuzaklarla doludur; evler, yemek masaları, aileler, porselenler, bizi erkenden büyüten gelecek endişeleri, hayat uzatma reçeteleri, her türlü aşırılığı yasaklayan sınıf refleksleri, nezâketi kayıtsızlığa çeviren incelmişlikler, sokakta biri düştüğünde kaldırımı değiştirmemize yol açan sakınımlar, biri öldürülürken bağırmamızı engellemek için ağzımıza uzanan o el, insana ailesinden başka dost yoktur diyen o ses, hepsi. Hepsi kendine benzetir bizi, sormamız gereken soruları unutturur, öfkemizi elimizden alıp yerine niye çarptığını unutmuş bir yürek koyar, haksızlıklara karşı savaşan insanları film karakterleri olarak kurmacanın içinde izletir bize ve biz

de yalın bir biçimde insan olmanın gereği kabul edilebilecek şeyleri, sahiden kahramanların edimi sanırız. O kadar uzaklaştırılmıştır ki bizden reddediş, mücadele ruhu ve kendimizi içinde kurabileceğimiz insanî bir hayat ümidi, giderek onlara benzeriz; hayat kendine benzetir bizi.

Büyük anlarda sınanmamıza gerek bile kalmaz, küçük bir çalımla kendi çıkarımız için bir arkadaşımızı sattığımızda, rekabet kurallarına sorgusuz uyduğumuzda, herkesle uzlaşmayı diplomasi sandığımızda, küçük bir yanlışa bile sustuğumuzda onlara benzemişizdir, hayatı benzetme gücümüz buralarda ufalanır, kişiliğimiz gündeliğin boğuntusu içinde parçalanır ve aniden büyük bir düşün öteki tarafında buluruz kendimizi. Bir düşü aslında havale edemeyeceğimiz bir pespayeliğe teslim ettiğimizi düşündükçe sıkılır canımız, gizli gizli bilmeyi sürdürürüz bize verilenlerin, gerçekte bir düşü satmaya hiç değmeyeceğinin. Herkes gibi usul usul yakalanmışızdır tuzaklara ve dönüş yolunu kaybettiğimizi anladığımızda da ormana gece çökmüş, kuşlar dönüş işaretlerini çoktan yemiştir. *Hansel ve Gretel* birbirlerine sarılır ve hepimiz için ağlarlar.

Bir sınıf ve imitasyonları; özenti kulüpleri, yaşam nasıl yaşanır kursları, incelikler tekelimizde şiarları, sade halktan ürküntü egzersizleri, yemek yemeyi, aileyi bile ideoloji haline getirebilme becerileri; erdemle kırbaçlanma şeysi, görev ahlâkı, statü endişesinin mülkle öteki kuşağa aktarım kanalı, fazla derin solunduğu için bünyede hasar yaratmış süper egolar, nevrozlar, kaygılar, bir adet fare kapanı, bubi tuzağı, üç adet el bombası. Ruhları sinsice ele geçiren yaşam biçimleri, içinde yaşayanların tutsak olduğunu kavramadan öldüğü güzel evler, ruh kurutma yerleri, en zarif acı çekebilenlerin sınıfı, ebedî lanetliler sınıfı, ah sınıfı, of sınıfı, sıfatlarını sayarken bile ruhum daraldı sınıfı, ne zaman gidecek bunlar 'abi' sınıfı, o yalılardan ne şahane kültür merkezi olurdu değil mi sınıfı.

Ve onların telkin ettiği ölümcül hayatlar.

İnsan Denilen Baş Belâsına...

Hayatın herkes için ağır taş gibi sırtta taşınan bir şey olduğuna erken yaşta uyanmamı çocuk gelişimi, psikoloji vb.'den hiç anlamayan anneme borçluyum; annem için beş yaşında bir çocuk ideal bir ağlama, yakınma duvarı olarak pekâlâ iş görebilirdi, böylece bir halta yaramayan bu yaş grubunu hayatın en trajik anlarıyla erkenden yüzleştirerek en azından nasıl bir dünyada yaşadığı konusunda bilinçlendirebilirdi.

Sanırım böyle düşünmüştü ya da istemediği bir çocuğu intihara teşvik ederek, bir biçimde kurtulmaya çalışıyordu. Hâlâ bir fikrim yok bu konuda ama geçen zaman benim intihar eğiliminden çok anne katili olabileceğim konusunda bir yeteneğimin olduğunu gösterdiğinden artık, bana fazla ilişmemekte; gerçi yapacağını yaptı, iyi ve kesin bir biçimde. Becerikli kadındır vesselâm ama konu annemin ruh durumu değil, hayatı birbirimize zehir etme konusundaki yeteneğimiz. Benimki annemle başladığı için hayata hazırlıklıydım, insanın insana sadece belâ olduğuna ilişkin bir kompozisyon yazdığımda yedi, ömür törpüsü olarak dostluk kavramını incelediğimde ise on yaşımdaydım.

Hayattan el çektirme stratejisi olarak aşkın patolojisi başlıklı çalışmamla ise bu alandaki kariyerimi pekiştirdim. Bunları niye anlatıyorum, karşınızda konunun uzmanı var dikkatle dinleyin diye. İlk saptamam bu memlekette insan denilen türün büyümeden öldüğü üzerineydi, Türkiye'de uzun süren yüzyıl: Ergenlik diye bir kitap yazmayı hep düşündüm ama alanlarına gireceğim için beni paralayacak psikologlardan korktuğum için bulaşmadım. İlk uyandığım gerçek, insanların kendi mutsuzluklarını sessiz bir biçimde taşımaktan çok başkalarına bulaştırarak bir çeşit kurtuluşa ereceklerine ilişkin yanlış sanılarıydı. Tuhaf bir olma biçimiydi bu, yarası olan yara açıyor, mutsuz olan gelip canınıza okuyor, semtinize her uğrayan bir parça neşenizi çalıyor ve bu artarak sürüyordu. Yalın bir biçimde yaşamını sürdüren insan sayısı o kadar azdı ki, sürekli kıyas yöntemiyle büyütüldükleri için kendilik bilincini ancak başkalarını olumsuzlayarak edinenlerden oluşan hatırı sayılır bir kalabalık tarafından kuşatılmış yaşıyorduk. Çok feci ve çok üzücüydü.

Başkası adına içten bir biçimde sevinebilmek gibi üfürük bir şey için bile olgun bir ruha sahip olmak gerekiyordu çünkü çoğunluk başkasının acısına üzülmeyi –onu da içten olmasa da en azından görünüşte– başarıyordu ve bunun temelinde yatan sefil ruh hali ise mutsuzluktan zevk almayı alışkanlık haline getiren toplumsal deneyimleriydi. "Ah yazık" edebiyatındaki başarısını başka ilişki biçimlerine aktaramayan insanlar giderek başka hayatların bozguncusu haline geliyor, bana huzur yoksa sana da bırakmam mottosuyla her alanda karşımıza çıkıyorlardı. Daha kötüsü bunun farkında bile olmamalarıydı, başka türlü yapmak ellerinden gelmediği için ruh polisi, neşe kaçırıcı, hayat yargıcı gibi pozisyonlarda duruyorlardı. Birbirlerine güvenmeyen insanlar arkadaş, sevgili oluyor hatta evleniyor ve birbirine açık vermeme ilkesini evrenselleştirerek yaşamlarını sürdürüyorlardı.

Üstelik hayat hakkındaki bütün konumlanışlarımız yine yanlış biçimde başkalarına göre ayardan ibaret olduğu için

arada kurtulması mümkün gruplar da "toplum kurbanı" olarak kalabalığın arasında kayboluyor ve sırtlarında "babana bile güvenmeyeceksin" plakasıyla ana caddede yol alıyorlardı. İnanmıyorsanız yola çıkın trafiğe bakın. Sonraları bunu ben yanlış başlangıç ilkesiyle okumaya başladım, gerçekte vuku bulan temeldeki bir olumsuzlamadan türetilmekteydi, kimse kendiliğinden güvensiz değildi, sadece kimseye güvenilemeyeceği konusunda bir eğitimden geçmişlerdi, cehennem olduklarını varsaydıkları öteki karşısında başka türlü davranmalarına imkân yoktu. Bu yanlış çıkış noktasına bir de ergen ruhların tekbenciliği eklenince ortaya tadından yenmez bir manzara çıkıyordu.

Dünyanın hakiki kötülüklerini perdeleyerek asıl enerjinizi akıtmanız gereken mücadeleden sizi alıkoyan eğitim, dünya kötüdür derken sizi öteki insanlara karşı önlem almaya teşvik ediyordu. Bak evladım senin asıl düşmanın insanları sömüren, öldüren, işkence eden demiyordu da, diye diye komşuna bile güvenme, başkasına sırrını verme, insana kendinden başka dost yok vs. gibi şeyler diyordu. Bunlardan etkilenmemek mümkün müdür, çoğunluk olmadığını göstermekte.

Ben kendi adıma çok erken çarptığım bu gerçeklikten ve onun yarattığı amorf kişiliklerden çok sıkıldım, hayatın sırtımıza yüklediği sorunlar yetmiyormuş gibi bir de mantıklı bir çatışma için bir temel nedene bile sahip olmadığımız insanlarla uğraşmaktan, onların kişisel bütün sorunlarını üstüme yıkmalarından, kendi eksik bilinçlerinin acısının kurbanı olmaktan ve sadece tercih etmediğim için onlar gibi davranmadığıma bir türlü inandıramayıp, aptal gibi algılanmaktan gerçekten çok sıkıldım. Sakın biz de diye bağırmayın, zira hepiniz benim gibi düşünüyorsanız ben niye bu kadar bunalmaktayım.

Ergen ruhlar büyümeden ölecekler, kendileri için sürekli anlayış, şefkat vb. bekleyecek, bunları vermediğinizde size küsecek, hayatın merkezine kendilerini ve sorunlarını yerleştirip onlarla yeterince ilgilenmediğinizde de sizi eleştirecek-

lerdir. Yapacak bir şey yok, kendinizi kurtarma şansınız bile yok, çoklar ve her yerdeler. Fakat kendinizi yetişkin kabul ediyorsanız başkalarının hayatlarından elinizi çekerek bahara bir başlangıç yapın. Basit meselelerden olay çıkarmayı kesin, herkesin de en az sizin kadar sevilmeye değer olduğunu düşünün. Canımıza okumaktan, kapris yapmaktan, hatta mümkünse yorum yapmaktan falan vazgeçin.

Dünyaya bir bakın, uğraşacak yığınla mesele var, arkadaşınızı hırpalayacağınıza ne bileyim aktivist olun, anlamlı bir şeyler yapın, çıkardığınız sesle maruz kaldığınız olay karşısında mantıklı bir orantı olmasına dikkat edin, yaaa uzaklaşın kendinizden, kırlara açılın, dağa tırmanın işte. Yarışmayın, yargılamayın, ruhları yağmalamayın, en önemlisi kimsenin yaşam sevincini çalmayın, moralini bozmayın. Dünyada herkese yetecek kadar sorun var, emin olun.

Bayram Gelmiş Neyime?

İçinden görkemli nehirlerin çağıldayarak aktığı, insanların kitleler halinde haksızlıklara karşı çıktığı, ümitsizliklerin bile coşkulu yaşandığı zamanlar vardır: Büyük jestlerin, kendini bir şeylere –gerçekten– adamaların zamanı. Böyle zamanlar, içinde konumlanmış her şeye başka bir renk verir; hayatla hakiki bir ilişki kurmanın sonucunda dalga geçmenin, kayıtsız olmanın bile bir şiddeti vardır, hakikatle kurduğu yakıcı bağ herkesi etkiler çünkü, çünkü insanın dünya ile, tarih ile bir derdi vardır.

Özellikle tiyatro gibi kolektif bir varoluşun esasında – tözüne içkin olduğu bir sanat, kalabalığın, şekilsiz bir yığının anlamlı bir bütüne dönüştüğü zamanlarda bir tine kavuşur; burada, şimdi bizim sadece düşleyebildiğimiz ama hiçbir zaman yaşayamadığımız bir şey vuku bulur; tiyatro yapmanın sahiden bir anlam arayışıyla örtüşmesi ve seyretmenin de bir şeye değecek duygusuyla gerçekleşmesi. Dünya değişmese bile ona sanki değişecekmiş gibi bakmanın ya da değişmeyecek olmasına içten bir kaygıyla yaklaşmanın duyguları derinleştireceği muhakkaktır ve bu noktada teatral edim bir

hakikatle birleşir, gösterinin başarısı ya da hezimeti denilen şey aniden bir anlam kazanıverir; 'bakıp geçmeler şovu' değil, 'görüp delmeler' makamında söylenmektedir şarkı ve böyle zamanlarda sanılır ki kayıtsızlık, ecnebi yerlerde yetişen bir sebze türüdür. Tiyatronun böyle bir zamanı olmuştur belki ama bildiğimiz kesin bir şey varsa o da tiyatronun tekil zamanından çok, bir düş kurmanın çoğul zamanına aittir böyle bir manzara ve manzarada bir ihtimalin silueti de hafiften görünmektedir.

Sonra içinden cılız, bulanık bir derenin yorgun aktığı zamana geçilir; içine bir zamanlar için anlamlı olan şeylerin katıkları, molozları dökülmüş dere, sürükleyemediği yüküyle kendi kuruma noktasına doğru ilerlemektedir. Kayıtsızlık her şeyin üstünü örttüğünde zavallı tiyatro da tecimselle marjinal arasındaki sarkaçta sallanmaya başlar, işin fenası marjinal sanılan da aslında tecimselin panzehiri olarak sistemin tam kalbinin ortasındadır. Aslında "bir şey yapılmasa da olur" çağının insanları için tiyatronun anlamından söz etmek, sadece ve sadece "niye yapıyoruz biz de bilmiyoruz ama yapsak iyi olur", "gidiyoruz, seyrediyoruz ama gitmesek ne olur" topluluğuna yüksek sesle *Kapital*'i okumak kadar anlam taşıyacaktır çünkü anlam, insanî edimler için gerekli olmaktan çıkarılmış; eylem faaliyete, hakikat parodiye dönüşmüştür.

Seyircilik, oyunculuk, bir oyun çalışmak, oyun sahnelemek vb. bu koşullar içinde kaçınılmaz olarak kendini aslında tanımlanmış, verili birtakım pozisyonların içinde konumlandırmaktan başka bir anlam taşımayacaktır; dışarıdaki dünya insanların heveslerini çalarken, duygularını uyuştururken, bu dünyaya karşı esaslı bir duruşu geliştiremeyen ne yaparsa yapsın, içimizde herhangi bir duyguyu keskinleştiremeyecek, seyirciyle bir buluşma sevincinden çok, nasıl geçireceğini bilemediği bir vakti ve geçmeyen can sıkıntısını birlikte öldürmek için bir araya gelecektir. Tıpkı dünyadaki öteki buluşmalar gibi: Yaşıyormuş gibi görünen ölüler aslında hiç umurlarında olmayan şeyleri çok seviyormuş gibi yaparak zamanı

oyalamakta ve bunun adına da hayat demektedir. Gerçekten sıkıntıdan ölebilir insan. "*Yar bana bir eğlence*!"

Böyle bir dünyada tiyatro-seyirci ilişkisi, kimsenin birbirinden pek bir şey talep etmediği bir ilişkiye dönüşmüştür; sahnede görevini ifa edenler, giderek dışarıdaki dünyanın varlığını daha az önemsemeye başlayacak ve böyle bir kapanmanın aslında kendi işleriyle kurdukları ilişkinin sahiciliğini de ortadan kaldırdığını göremeyecektir. Herkes tiyatronun öneminden söz etmekte, bu alana her gün yeni insanlar dâhil olmakta, etraf projeden görünmemekte ama yine de ufacık bir etkileşimden, insanı derinden etkileyecek bir buluşmadan söz edilememektedir. Beklenti sanıldığı kadar yüksek bile değildir, kitlelere eğlence satan bir sektörün parçası olan tiyatro, bizi eğlendirmeyi bile başaramamaktadır ya da kendini sanat yapmaya adamış, kitlesel olanla bağını koparmış topluluklar da küçük bir grup dışında kimseyi memnun edememektedir.

Seyirci giderek gözden silinmektedir; tiyatro salonlarını dolduranların sayısıyla ters orantılıdır seyircilik durumu, çünkü seyirci ile tiyatro ziyaretçileri arasındaki fark, kalabalıkla yurttaş arasındaki fark kadar derindir. Yurttaş, siyasal bir bilince sahiptir, toplumsal bir varlık kazanmıştır, artık yığının bir parçasından daha fazlasıdır. Seyirci de öyle, seyirci tarihsel bir kategoridir, önünde vuku bulanlara bakan değildir. Görüldüğü gibi bir buluşmayı anlamlı kılacak taraflar, niteliklerini yitirmiştir ve ekrandan tanıdığı yüzleri yakından görmek için tiyatroya giden bir kitle, sanat olarak tiyatronun ölümünün bir garantörüdür. Usulca tuhaf bir sonuca doğru ilerliyoruz, bu durumda tiyatronun kendi çağıyla kurduğu ilişkideki diyalektiğe dikkat çekiyoruz. Böyle bir seyircinin memnuniyetini esas almayacak ama yaptığı iş kolektif bir karaktere sahip olduğu için yeniden oluşturacağı, biçimleyeceği gelecek seyirciyi memnun etmek için uğraşan bir tiyatro. Belki bir gün haklı olduğunu teslim edebileceğimiz bir çoğunluk idealini hedef alan bir tiyatro.

Çoğunluk haklılığını esas aldığınızda sadece 'kültür en-

düstrisine' yakıt sağlayacağınızın, sadece bir azınlığı mutlaklaştırdığınızda da kendi sanatınızı bir çıkmaza soktuğunuzun bilincine uyandığınızda belki bir ümit, bir ihtimal sahnedeki ölü manzarada yeniden belirecek ve tiyatronun kendi zamanına bakışının hem içkin hem de aşkın bir yerden kurulması gerektiği yeniden gündemimize gelecek. O zaman kesinlikle buradan başka bir yerde olacağız, tiyatronun anlamı üzerine daha esaslı bir yerden konuşacağız. Şimdi boş verin bayramı falan, gerçekten neyimize?

O Ben Değilim!

Herkesin bir bam teli vardır, katlanamayacağı, onu illet eden şey ya da şeyler; yakın çevresindekilere bunu bildirir ve bu hassasiyetine saygı duyulmasını bekler ve onlar da büyük bir olgunlukla, karşılarındaki insanı sinir eden şeyleri yapmamaya özen gösterirler mi dersiniz?

Elbette böyle bir şey vuku bulmaz, bulmaz ki illet olmayı hayat boyu sürdürebilelim. Her şeyden önce "aman canım ne var bunda" diyerek sizin öfke sebebinizi umursamadıklarını gösterirler ve daha da ileri giderek olgunluk dersi, hayat dersi verirler.

Çünkü herkes, söz konusu başkasının duyarlığı ya da takıntısı olduğunda sekiz sömestr kişilik gelişimi okumuş, Nirvana'ya ermiş – inememiş bir hayat gurusu haline gelir ve kesinlikle en bayıldıkları şey başkalarındaki arızalardır. Kendilerinde olanla yüzleşmeden yaşadıkları için bunu açık sözlülükle dile getirenlere karşı gayet öğreticilerdir, birdenbire samimiyetiniz midenizi ağrıtmaya başlar çünkü karşınızdaki kişi aniden bir peygamber statüsüne yerleşir, hafifçe yerden yükselir ve oradan konuşmaya başlar. Tepki verseniz eleştiri-

ye tahammülünüz yokmuş gibi algılanır, vermeseniz bir haksızlığa katlanmanız gerekir vs.

Zordur yani, başkasını hırpalamadan sevmek dünyanın en meşakkâtli işidir ve nüfusun tamamından fazlasının ergenleşmeden öldüğü memleketteki olgunluk yarışı dudak uçuklatıcıdır. Çünkü kimse kendine katlanamaz, kendisiyle bir köşe başında, bir yol dönemecinde karşılaşmak istemez, bütün karşılaşmalar başkalarıyla ve onların zaaflarıyla gerçekleşir, selâmlaşıp ya da tokatlaşıp yollarına devam ederler. Sanırım bundan olsa gerek hayatta tanıdığınız en teşhir ruhlu kişi, görünmekten ne kadar korktuğunu anlatabilir ya da en hırslı kişi ne kadar da derviş ruhlu olduğu konusunda brifing verir, pazar alışverişinde bile kim olduğunu herkese bildiren birisi ise samimi bir biçimde iktidardan nefret ettiğini söyleyebilir. Sana ne, dinle geç işte, değil mi; olmaz ben deliririm, bir şey söylesem de deliririm, söyleyemesem de ama en çok bu yurttaşların kendi yalanlarını öğreti haline getirdikleri hallerine dayanamam çünkü, haklı olmak hastalığına yakalanmışlardır ve ortada bir ceset bile olsa onlar olaydan haklı çıkmalıdır.

Buna da sütten çıkmış ak kaşık sendromu denilmektedir literatürde.

Asıl katlanamadığım, katlanmak ne kelime çıldırdığım şey ise, birinin beni, bana rağmen açıklamasıdır; şundan nefret ederim dediğinizde "yapma canım bal gibi seversin" derler, –ölür müsün öldürür müsün–; hayatınızı üzerine kurduğunuz, kendi çapınızda değer addettiğiniz doğrularınızı yalanlamaya çalışırlar, ben ise kendimi her defasında tepine tepine "o ben değilim" diye bağırırken bulurum; "değilim" derim, "o'sun" derler ve bunu öyle ustalıkla yaparlar ki ben bile kendimden şüpheye düşerim – yani eskiden düşerdim, şimdi anlıyorum bunun aslında herkesi belli bir çerçeveye hapsederek, "senin, benim bildiğim kalıplar dışında bir anlamın yok işte" ayarı anlamına geldiğini.

Sizi en yakından tanıdığını varsaydığınız birinin, kritik bir anda, bir tartışma anında birden sizinle hiç bulunmadığınız

bir yerdeymişsiniz gibi konuştuğunu düşünün, haklı çıkma telaşıyla sizi unutmuş, atalarından devraldığı nadide klişelerle sizi bir genellemenin gölgesine yatırıp kesmektedir. "Ama ben, ben" diye kekeler, o ben değilim diye bağırır, sesinizi asla duyuramazsınız çünkü düşünce paketinin içindeki hazır veriler (kadın şöyle, erkek böyle, duygu işleri falan möyle biçimindeki) kişisel deneyimin ve sizin özgünlüğünüzün yerini çoktan almıştır. Siz olsanız delirmez misiniz, ben deliririm; kendimi ve dünyayı sorgulayarak, canımı acıtarak oluşturduğum bütün kişisel özelliklerim, beni var eden kimliğim aniden karşı komşunun karısıyla, birilerinin eski sevgilisiyle, annesiyle ve sorun açıklayalım risalesinden türetilmiş bilgilerle yok edilmiştir. Bu radikal yok sayma karşısındaki öfke nöbetim ise yeniden başka bir kategorinin içinde anlamlandırıldığında bana açılan tek yol "satırın, baltanın ve çaresizliğin" yolu olacaktır.

Çok az insan kendi "kafasıyla" düşünür çünkü, beni bırakın gündelik hayata bakın, siyasetten sanata, dedikodudan çocuk yetiştirmeye hemen her konuda düşünce paketleri iş başındadır. En ayrıksı görünen siyasî özneler bile kendi örgütlerinin olaylara yaklaşma biçimini öğrenmeden görüş bile bildirmeye yanaşmazlar, büyük bir bölümü en azından. Dolayısıyla berbat genellemelerle ördüğümüz hayatın farklılıklara açılmasından söz etmemiz hakikaten şaka gibidir, yoktur ki böyle bir şeye ihtiyacımız, istisna kuralı bozmaz diye diye yaşarız, zavallı istisnalara hiç yaşam hakkı tanımayız ve en sevdiğimiz cümlelerin "ben söylemiştim ama" olmasından hiç mi hiç rahatsız olmayız. Düpedüz sapkınlık mı bu, yoksa bana mı öyle geliyor, insan arada yanıldığını görmek istemez mi gerçekten, yaşarken bir şey öğrenmek, önyargılarından kurtulmak falan, gerçekten mi istemez?

Ne diyeyim kolay gelsin de mümkünse benden uzak durun.

Deprem Sevinci!

Depremler,* büyük felâketler insanı hep "aşkın" bir şeyle karşı karşıya kaldığı konusunda düşündürmüştür; büyük bir yıkım karşısında insanın "façası" bozulur, aczini kavrar ve en inançsızı bile kavranması güç gerçeklik karşısında tuhaf düşüncelere sürüklenir; doğaldır çünkü doğanın getirdiği yıkım, kültürel dünyaya karşı bir meydan okuma gibidir. Ussuz bir kuvvet bütün kültürel nesneleri dümdüz ederken korkuya kapılan insan, kendini aşan bir gücün karşısında zayıflığını hisseder ve sınırları konusunda yeniden düşünür; hatta Ad Kavmi'nin** yok oluşundan beri – doğanın gönderdiği felâketi bir uyarı olarak aldığı da olmuştur.

Ancak hiçbir insan, bu ilahî uyarıyı bir sevinç sebebi olarak görecek kadar alçalmamıştır. Almancada bir sözcük var-

---

* 23 Ekim 2011'deki Van Depremi sonrasında sosyal medya mecralarında yapılan bazı paylaşımlar ve bazı yazılı görsel basın organlarındaki yorumcular, depremin bir 'ceza' olduğunu öne sürmüşlerdi.

** Kur'ân'ın el-Fussilet suresi 15. Âyeti'nde bahsedilmektedir. Bazı tefsircilere göre Yemen ve Umman arasındaki geniş bölgede Padişah Şeddat'ın kurdurduğu söylenen ve *Sahte Cennet* de denilen İrem Şehri'dir. Varlığına delalet edecek hiçbir kanıta rastlanmamıştır.

dır, Hitler döneminin korkunçluğunu hatırlatan, Schadenfreude; başkasının gördüğü zarardan duyulan sevinç anlamına gelir; sözcüğün kendisi bile kan donduracak denli feci bir akıl tutulmasının ürünüdür ve sözcüklerin ihtiyaçtan doğduğu düşünülürse vahamet daha da belirginleşecektir. Türkçede böyle bir sözcük yoktur ve biz bundan başkasının gördüğü zarardan sevinç duyacak kadar sefilleşilen bir dönemden geçmediğimiz sonucunu çıkarabiliriz. Oysa şimdi, tarihin bu anında, bir depremin ardından kendilerini nitelemek için sıfat bulamadığım –çünkü sıfatlar da ihtiyaçlardan türetilir– yurttaşlar, tarihe yeni bir utanç kalıntısı bırakmak için çabalıyorlar; dillerinde *schadenfreude* gibi bir sözcük olmadığından, dertlerini "ilahî adalet" gibi bir sözcüğe sığınarak anlatıyorlar. Sizi bilmem, ben öfkeden çok, derin bir utanç duyuyorum, schadenfreude'yi yaratan bir insanlıktan duyduğum utancı aynı topraklarda yaşadığım insanların ilahî adalet'e yükledikleri anlam için de duyuyorum.

Ben bu sevinç sahiplerine bir sıfat bulmayacağım, onların varlığının bu dile kazınmasını istemeyeceğim, kullandığım dilde insanın en düşük düzeyini niteleyecek bir sözcük olmasını istemeyeceğim.

Onlara sadece şunu söyleyeceğim, ilahî adalet'i kendi vahşetinizin bir ortağı olarak, savaşınıza tanrı tarafından gönderilmiş takviye bir güç olarak yorumladığınızda emin olun schadenfreude'yi bile daha masum bir sözcük haline getirdiniz; hiç değilse o sözcük insanla insan arasındaydı ve bu kirli sevince Tanrı'yı ortak edecek kadar gözü dönmemişti; insanın insana yaptığına seviniyordu öncülleriniz; orada schadenfreude'yi mahkûm edecek bir ilahî adalet bırakılmıştı insanlığa, siz bir depreme sevinecek kadar düştüğünüzde insanlığa hiçbir şey bırakılmayacaktır, korkunç bir utançtan başka. Biz sizin yerinize de utanıyoruz, dilinizin, aklınızın sürçtüğüne inanmak istiyoruz, çünkü kendinizi konumladığınız pozisyon o denli korkunç ki, biz düşmanımızı bile orada görmek istemeyiz. Doğanın yıktığını onarır insan, yıkılmış evleri yeni-

den yapar, yetim çocukları büyütür, başkasının acısını acısı bildiğinde yeni bir şehir kurabilir yıkıntıların üstüne; bir savaşı bitirebilir, daha yaşanılası bir dünyayı kurabilir, doğaya, tanrı'ya ve yoksulluğa rağmen ama ruh çöküntüsünün üzerine hiçbir şey kuramaz, çürümüşlük içine çeker onu, geride sadece tarihin utanç müzelerine kalıntı, insanlık düşmanı sözlüklere kelime bırakır, bir lanet bırakır geleceğe.

Budalalığa Övgü

Eski yılla yeni yıl arasında küçücük bir aralık vardı ve oradan yuvarlanınca her şeyin değişeceğine ilişkin arkaik inancımız bizi gelecekten ziyade geçmişe yuvarlardı; öyle olur her defasında ileriye bir hareket olduğunda ben hep geriye çok uzak bir geçmişe yuvarlanırım. Büyümüş hallerini sevmediğim arkadaşlarımın çocukluklarına ve ilk gençlik düşlerine bakarım, onları oradan yeniden severim, şimdi düşlerini yitirdikçe akıllandıklarını sanan ve akıllandıkça sıkıcılaşan bu insanları ancak onların geçmişinden severim.

"Yeni yılda eski hatalarından ders çıkardın mı?" diye bağırdı zaman perisi, "Hayır" diye cevap verdim, "Hatalar benim, tekrar hakkım da var, üstelik bir durumda yanlış sonuç veren davranışların her durumda aynı sonucu vereceğini nereden biliyorsun, belki hatalı olan ben değilim de karşılaştığım durumlar."

Evet, ben yeni olduğu söylenen bir zamana yuvarlanırken bunları konuşuyordum zaman perisiyle, hiç ikna edici bulmadı beni, bir budala olduğumu söyledi ama hiç alınmadım çünkü, benim özel sözlüğümde budalalık şahane bir şeydir.

Benim budalalığımın seçilmiş olduğunu söyledim ona, sürekli çok akıllı olduğunu kanıtlamak için başkalarının üzerinden dümdüz geçen insanlara karşı bir protesto, bir direnme biçimi olduğunu ekledim. "Kim anlayacak ki bunu, saçmalama" dedi.

İşin fenası da buydu, umurumun teki bile değildi, kimse benim var olma koşullarıma etki edemezdi, sözgelimi beni salak sanıp bu durumu kendi lehine çevirdiğini düşünürken biri, ben, kedilerle birlikte ona kahkahalarla gülerdim. Çünkü hayat insanın başkalarına göre ayarını yaptığı, onların gelişmemişlik düzeyine göre konum alınması gereken ya da sırf anladıkları belli bir dil diye o dilden konuşmamızı gerektiren bir şey değildir. "Versene ağzının payını" derdi annem, bana bir yığın söz sayan çocuğa, ben o dili konuşmak istemiyorum derdim, anlamazdı.

Akılsız girdim bir yıla daha, bir önceki insan ilişkisinde yaşadığım sorunları bir diğerine taşımayacağım, onun farklı biri olduğunu hiç unutmayacak, tarihin payıma düşürdüğü kırgınlığın intikamını bir başkasından almayacağım, herkesin biricik olduğuna ve bir şansı hak ettiğine inanacağım. Canımı çok yakmalarına karşın ümidimi yitirmeyeceğim insandan, benim gibi düşünen insanların varlığına inancımı hep koruyacağım.

"Sen katıksız bir aptalsın." diye tekrarladı zaman perisi ve acıyan gözlerle baktı bana, ama unutma dedim ona, ben/biz verili olanı yaşamıyoruz, seçtiğimizi yaşıyoruz, aptalız ama özgürüz, anne sözü dinlemiyoruz, yeniliklere açığız, oturduk tarihin bu anında insanı bekliyoruz.

Pragmatist olmayan, hesap yapmayan, kendi çıkarlarını kollamayan insanı, değişim ancak onunla mümkün olacak çünkü. Ben/biz böyle mutluyuz, azcık canımızı yakıyorlar ama biliyoruz yaptıkları en fazla onlara dokunacak, biz tarzımızı hiç değiştirmiyoruz. Ayrıca çok eğleniyoruz, insanların birbirleriyle yarışmalarına, didişmelerine bakıyoruz, güvensizliklerine, verdikleri çabalara, kendilerini mutsuz etmek için

oluşturdukları dar çemberlere bakıyoruz ve üzülüyoruz hakikaten. Kendilerine bile samimi olamayan insanla dolu etraf ve öğretilmiş bir ideal imgenin pozunda ömrünü çürütüyor, çok üzülüyoruz onlara; içimizden hep, rahat bırakın kendinizi kardeş demek geliyor. Bu kasıntı niye, bu gizem, bu abartı, herkesin hayatı birbirine benzer aslında, yaşadıkları da.

Yeni zamana yuvarlarken beni zaman perisi, budalaları sevdim yeniden, hiç çıkar gütmeden yaşayanları, öğretilenlere karşı çıkanları, kendine benzeyenleri arayan ruhları çok sevdim. Yaşasın budalalık diye bağırdım yeni yılda ve bütün zamanlarda. Dünyanın başına ne geliyorsa kabuklanmış ruhlardan geliyor zaten, düşlerini unutanlardan, ciddileşenlerden, kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutanlardan ve hiç hata yapmayanlardan. Onlar olmasın hayatımda, çok sıkıcı ve çok uyumcular, ruhlarını bir yerde unutmuşlar, kendileriyle karşılaşmamak için sürekli savunmadalar. Dünyayı biz değiştireceğiz sevgili budalalar, sakın değişmeyin!

Kategorize Edilmiş Yaşamlar

Çocukluğumdan beri her şeyi birbirine geçiriyorum; bir düşü gerçeğe, kuşu kediye, yağmuru güneşe, herkesi bene, tekliği çokluğa, ölümü hayata, sevdiklerimi sevmediklerime bağlıyorum. Ek yerleri olmayan akışkan bir hayat tasarımına çalışırken, her şeyi birbirinden ayırma uzmanlarının kategorik itirazlarına kafamı çarpıyorum. Bu, özel hayat diyorlar, bu kamusal hayat, bu bilgi diyorlar, bu ise duygu, her şeyi ama her şeyi birbirinden ayırıyorlar. Sevmiyorum onları ve kategorilerini, iş bölümlerini, uzmanlıklarını, odalarını, kutularını sevmiyorum.

Bu aşk diyorlar bu dostluk, oysa ben her dostluğu aşkla anlıyorum; bu senin diyorlar bu benim, oysa ben hiçbir şeyin benim olmadığını ve her şeyin benim olduğunu biliyorum. Oradan geçen bir uzaklığı en yakınım gibi hissetmem bundan, dibinde yaşadığım birini çok uzakta tutmam bundan, bazen hiç tanımadığım birinden medet ummam bundan.

Şimdi bunu söylemenin zamanı değil diyorlar, bu siyaset reel kuralları var diyorlar çok acı çekmiş birinin tekilliğinin genel manzarada önemi yok diyorlar, bu düşünceler güzel ama

henüz erken diyorlar, bir gün hayat değiştiğinde değişiriz diyorlar, koşullar bunu gerektiriyor diyorlar, sevmiyorum. Beni siyasete bağlayan yolda ilkokul arkadaşımın tarlada kavrulmuş yüzü var, sokakta donmuş kedinin resmi var, bir çocuğun beni sevmesindeki incelik var, onun kalbinin hüzünlü şarkısı var. Hepsi iç içe geçmiş, geçmişteki olma biçimlerimiz şimdide tutunma biçimlerimiz, salonlarda konuştuğumuz sözcükler ve bir kalbe, dostluğa girdiğimiz antreler, hepsi birbirine geçmiş. Ayırınca ölüyor bütünlüğümüz, tam olamıyoruz, öfkemize karışmış sevinçten uzak düşüyoruz ve kutuluyorlar bizi.

Bir şeye çok kızarken inceliği unutmamak için bir şiiri nasıl okuduğumu düşünüyorum, bir hayatı değerlendirirken çözümlediğim romanları düşünüyorum, orada anladığımı burada anlamamaktan korkuyorum, doğru dediğim şeyi, canım yandığında yapmamaktan korkuyorum, herkes için mutluluk dileyip sadece kendimi kollamaktan korkuyorum. Dedim ya her şeyi iç içe geçiriyorum, nasıl insan olacağımı bir insana değil bir hayvana soruyorum, eziyete uğramış bir hayvana, ne olmadığımı söylüyor bana, ne olduğumu bilmeden.

Mümkün olanı mümkün olmayana bağlıyorum, sizin kategorilerinizi tanımıyorum, kutulanmış hayat paketlerinizi dağıtıp düşle gerçeğin yerini değiştiriyorum, imkânlar koşullarla sınırlı değil diyorum, sınırınızı en çok infilak etmiş köşelerinden anlıyorum, bir düzlüğü dağından, dilinizi suskunluğunuzdan anlıyorum, bir halkı en sevilmediği yerinden sevmeyi deniyorum, sonra dağılıyorum, başkalarına karışıyorum yeniden bütünlenmek için. En çok yan yana akan nehirleri seviyorum, set vurup baraj yapıp elektrik üreten mühendisleri sevmiyorum, bir akışı düşünmek için kesintiye uğratanları da, bırakalım her şey birbirine geçsin, çoğalınca bir ülkeyi ülke olmayan bir yerden kurarız belki, kurmayı yıkmanın içinden öğrendikten sonra.

Bir Olumsuzlama Olarak Hayat

Bir şey fark ettim, bütün enerjilerimizi sömüren, bizi hayattan bezdiren bir şey; varoluşumuzu içeriden kuşatıp tutumlarımızın niteliğini belirleyen bir şey, hayatın bütün alanlarında bizi kuşatan, sıkıştıran hatta isyanın dilini hecelerken bile grameri-mizi düzenleyen bir şey: Birilerinin çok eskiden fark ettiği ama tıpkı başka farkındalıklar gibi –hem çok yalın hem anlaşılması zaman alan– ancak kafamı çarpa çarpa, her yerimi kanata kanata, bağıra bağıra yaşadıktan sonra anladığım bir şey. Anladıktan sonra da şöyle bağırdım: "Benim önceliklerimi siz tayin edemezsiniz"

Beni gündeminize bağlıyorsunuz sürekli, sadece tepki veren biri olarak yaşamaya zorluyorsunuz, sanki benim varoluşum size bir cevap vermek için tasarlanmış gibi; siyasetten konuşmaya başladığımda içeriğimi tespit eden siz oluyorsunuz, ben başka şeylerden konuşmak isterken kendimi sizin yaptığınız korkunç şeylere bağırırken buluyorum. Siz yapıyorsunuz ben bağırıyorum, siz kendi sisteminizi kimseyi dinlemeden kurarken ben sürekli olarak sizin sisteminizden konuşmaya davet ediliyorum, bir an için bile sizden kurtula-

mıyorum, kendi kafamdaki dünyadan söz bile edemiyorum çünkü siz yokmuşsunuz gibi davranmayı başaramıyorum. Bu noktada yaşadıklarını eleştiren ve dönüştürmek için uğraşan insan kimliğim sürekli aşınıyor, ben sizinle kavga ederken aslında sizi negatif yönden güçlendiriyorum. Bir olumsuzlama eki olarak yaşıyorum ve bunun kendilik değeri olmadığını, ancak bir tepki içinde kurulmuş ve kuranla sürekli ilişkisi olan bir verimsiz alan olduğunu biliyorum ve yine öfkeleniyorum.

Bu tıpkı çevremde bulunan ve canımı sıkan, fena davranan birine tepki vermeye çalışırken düştüğüm tuzağa benziyor, ben onu değil, o beni belirliyor çünkü. Peki, bu bir kapan değil midir sayın kendim, diye soruyorum kendime. Beni niye başkası belirlesin ki, ben niye bir sistemin olumsuzlaması olarak yaşayayım ki?

Burada tam olarak ne yapacağımı bilemiyorum aslında ama şundan eminim, gündeme eklemlenmek istemiyorum, bir olumlama olmak istiyorum, Nietzsche'nin kölesi gibi kendimi efendi'ye göre tanımlamak istemiyorum, o beni kendine göre tanımlasın. Kuralı ve konuşma repertuarını ben belirleyeyim o bana tepki versin artık. Siyaset yaparken, birini severken, bir eve girerken ya da sokakta yürürken eleştirel biri sanırken kendimi aslında bağımlı bir değişken olduğuma çarpmak istemiyorum. Hakiki siyasetin de hakiki etiğin de böyle kurulacağını hayal ediyorum, bir kötüyü temel almayan etik nasıl bir olumsuzlama olarak değil de değer üretici olarak kurulacaksa, böyle bir siyaset de değer üretmeyi başaracaktır.

Buna kendi ruh haline göre sizi belirleyen insanları bile dâhil edebilirsiniz, pek çok şeyi dâhil edebilirsiniz. Ben kafamı çok sert çarptım, eğer bütün hücrelerim ölmediyse yeni varoluşumun manifestosunu yazacağım, size de gönderirim.

"Köprülerin Üstüne Yağmur ve Basma Perdelerden Lânet Bize!"*

Aslında pencerelerimize perde diye bir utancı asıyoruz, bakışımızdaki kirlilik bundan; alıp bir korkudan büyütmüşler ruhumuzu bize benzemeyen her şeyden, herkesten, ayağını paspasa silmeden evlerimize girenlerden korkmamız bundan; hayat diye steril bir taş bağlamışlar boynumuza, vicdanımızın sadece bizim dilimizde konuşması bundan.

Aslında dilimizde taşıdığımız sözcükleri bize gerçeği gizlememiz için öğretmişler, onlarla kendimizi saklayalım diye vermişler, sözcüklerin anlamsızlığı bundan; sahici hiçbir duyguyla eşleşmiyor düşüncelerimiz, kendimizden sonsuzca kaçışımız bundan.

Aslında bir poz olarak taşımayı öğretmişler insanlığı, kalbimize muska diye "kendini herkesten koru" yazmış annelerimiz, bu kadar acı çeken varken hâlâ nefes almamız bundan, başkasının yarasına zefiranlı bir mendille yaklaşmamız bundan.

---

* İsmet Özel, "*Tahrik*" şiirinden.

Aslında sistemi her küçümseme jestimiz önemseyişlerimizi gizliyor sadece, için için bayılıyoruz aşağıladığımız hayatlara, paylaşımların yalınlığını unutturmuşlar bize, bütün günahları kendimizi iyi hissetmek için işliyoruz, kendimizi iyi hissetmek için her şeyi öldürüyoruz, sadece bir görünüşe çalışmayı öğretmişler bize, içimizin kuruması bundan.

Aslında kimseyi umursadığımız falan yok çok derinden, vicdan sandığımız egoları beslemek için çağırıyoruz merhameti, her şey bizi saklıyor kendimizden, olmadığımız birilerinin hayatını ezberleyip dolaşıyoruz yıkık sahnelerimizde, dışarıdaki dünyanın sahteliğinin giderek büyümesi bundan, açıkta duran bütün suçlardan ölesiye iğrenmemiz bundan, her şeyi kapatmayı öğretmişler bize, kapandıkça ufka artık bakamayışımız bundan.

Aslında bir körlüğü bakış diye göz çukurlarımıza koymuşlar, bütün bu zulümlere, işkencelere, haksızlıklara gözümüz yanmadan bakmamız bundan, ateşte kavrulmuş birinin isleri koltuğumuza bulaşmasın diye çabalamamız bundan, bizi hayat diye steril bir taşa bağlamışlar, kalbimizi söküp yerine bencilliğin yaşam kitabını koymuşlar her şeyin bu kadar kötü kokması bundan.

Her şeyi yerine koymalı yeniden, başkalarının acılarını gören gözleri yerine, haksızlık karşısında haykıracak o sesi yerine, egoya yapışmış tahakküm arzusunun vicdan olmadığı bilgisini yeniden zihninize, kendi kötülüğünüzü başkasının sanma aldanışının beyhudeliğini tarihe; her şeyi doğru yerine koymalı yeniden. Hayat diye sahnelediğiniz abartılı dramın yerine gerçeğin bilgisini koyduğunuzda burası başka bir yer olacak biliyorum. Şimdi "köprülerin üstüne yağmur ve basma perdelerden lanet bize."

Bekleme Koridoru

Bir şeyin zamanının geldiğine nasıl karar verilir, en büyük problemim bu, daha doğrusu zaman ancak hatırlayış ve beklenti biçiminde ortaya çıkıyorsa ve onunla ilgili her türlü kesinlemeler teorik olarak imkânsızsa, bir şeyin gerçekleşmesi için en ideal zaman diye bir şey azcık kâğıttan tayyareyse falansa filânsa bu konuda en azından çocukluğumun zaman düzenleyicisi anne kadar emin konuşmak mümkün olabilir mi? Anne konuşur, o her şeyin zamanını bilir hatta tayin bile ederdi, "şimdi zamanı değil" diyebilen biriydi ve ilk ayrışma onunla zaman konusunda yaşandı.

Çatışmanın kurucu unsuru aslında bir şeyin zamanı denilen şey konusundaki farklı görüştü, annenin zaman sırasına uymadıkça zaman felsefi bir muamma haline geldi. Anne o kadar efendisiydi ki zamanın, örneğin, "Şimdi aşkın zamanı", değil diyebiliyordu ve ben hayır tam zamanı dediğimde ahmakça sanıyordum ki zaman tasarrufu artık bana ait, değildi oysa ben bir zaman atayıcı değildim sadece atanmış zamana itiraz edendim ve utanmadan bir eşitlik varsayıyordum onunla benim arasında.

Kişisel ya da kişisel olmayan düzlemde hep aynı probleme çarptım, zamanı ya da zamanı değil ve sanırım zamanı henüz olmayan şeylerin sayısı, artık zamanı gelen şeylerden hep daha fazlaydı. Çoğu şeyin zamanı gelmemişti büyürken, zamanı gelmeyen şeyler yapıldığında zamansız deniliyordu ve hep kafam karışıyordu. Şimdi bunu söylemenin zamanı değil diyordu birisi, haklısın ama şimdi değil; şimdi bunu yapmanın zamanı değil diyordu bir başkası, doğru ama şimdi için değil. Sonra tuhaf bir şimdiki zamanım olmaya başladı, şimdiki zaman aslında bir çeşit gelecek ertelemesi için görev kılınmıştı, zaman tayincileri zaman teorisi hakkında hiç okuma yapmışlar mıydı, bilmiyordum ama dünyanın bir "bekleme koridoru" olduğunu en az Maeterlinck* kadar kavramışlardı. Eylemin zamanı, devrimin zamanı, aşkın zamanı, kadın hakları konusunda konuşmanın zamanı, bir siyaseti eleştirmenin zamanı, bizden de olsa yanlışa yanlış demenin zamanı, vs. vs. her şey "şimdi zamanı değil" kalıbıyla, yaratıcı ek yapılmadan ve sonsuza kadar sürecekmiş duygusu yaratan bir imayla karşılanıyor ve "somut koşulların somut tahlilini" yapa yapa "soyut koşulların soyut algısına" karşı duyarsızlaşmış bir zaman tayincileri kadrosu büyüyordu karşımda. Üstelik anneye aslanlar gibi direnip, mahsustan da olsa kendi zaman akışımıza el koyan bizler bu kadro karşısında dilsizleşmiş, zamanı bu denli tek boyutlu anlamalarındaki yüzeyselliği bile yüzlerine karşı söyleme cesaretini yitirip, sızlanış ama ama'larıyla yaşamaya çalışıyorduk.

Bir şeyin zamanının geldiğini, geldiğinde anlar mıyım, şimdiki takıntım bu, kafamı o kadar karıştırdılar ki zaman tayincileri artık hiçbir şeyin zamanı hiçbir zaman gelmeyecekmiş sanıyor ve korkuyorum. Bu sokakları, evleri temizlemenin zamanı, verilen sözlerin istenme zamanı, haksızlığa uğrayanların hakkını alma zamanı, devrimcilik pozuyla devrimciliği kirletiyorsun fırçasının zamanı, sizin birbirinize

* Kont Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck. Belçikalı şair, simgeci-oyun yazarı, denemeci.

yaptığınızı devlet yapmıyor oğlum haykırışının zamanı, bütün kirlileri –beyaz ve renkli– toplayıp arıtma kazanına sokmanın zamanı, çocukları büyüklerden kurtarmanın zamanı, kral çıplak ama sen de az aptal değilsin diye seslenmenin zamanı hiç gelmeyecek diye çok korkuyorum.

Mahalle Baskısı

Her mahallenin kendine özgü âdetleri, ölümcül ritüelleri, hayat ve ölüm bekçileri vardır ama bütün mahallelerin, "sen dur ben sana nasıl yaşayacağını târif ederim"cileri yani ömür didikleyicileri aynıdır. Onların bu ulvî göreve atama yoluyla mı yoksa sınavla mı geldikleri bilinmez ama bu görevi üstlenmiş olanların kesinlikle bizim sıradan ruhumuzdan daha farklı bir ruhları vardır.

Bir çeşit çekmece düzenleyicisi gibi davrandıkları çevrelerinde, başkalarını kendilerinden fazla düşünürler; nasıl yaşamalı, kimlerle dolaşmalı, ne giymeli, kime, hangi durumda âşık olmalı, parasını nasıl harcamalı, çocuğuna nasıl davranmalı vb. diye uzatılabilecek sonsuz bir listeyi kolayca akıllarında tutarlar ve başkalarının hayatına çeki düzen vermekten kendi hayatlarını unuturlar. Belki de bir hayatları yoktur, başkaları için hayatlarından vazgeçmişlerdir, adadıkları hayatları istedikleri kıvama getirmekten mutlu olmaktadırlar belki, belki varoluş sebepleri budur. Karşılığında bekledikleri ise onlara duyulacak minnet duygusudur. Bu her çeşit mesafeyi ihlâl eden, insanlar arasındaki sınırları insanlığın iyiliği adına

tanımayan misyonerler, kendilerinden fazla yorulmamaları istenince çok üzülürler çünkü yapmayı bildikleri başka bir şey yokmuş gibi yaşamışlardır ve teşekkür yerine uyarı aldıklarında bu kadirbilmezlik karşısında dehşete düşerler.

"Ama ben senin iyiliğini istemiştim", en sık söyledikleri cümledir bu; onlara, kimse, başkasının iyiliğini bu kadar fazla istemenin saygısızlık olduğunu öğretmemiştir.

Bu rol çok masum niyetlerle başlar, bir yakınlık biçiminde kendini gizler önce, insan insandan sorumludur öğretisi uyarınca, bir müddet yanlış olarak da anlaşılmaz ancak giderek kendine bu rolü seçenin rolde kendini kaybettiği görülür, başkasının iyiliğini istemek âdeta patolojik bir saplantıya dönüşür ve başlangıcın masum müdahalecisi giderek muhafazakârlaşır, mahalle ruhunu özümser ve korkunç bir yargıca dönüşür.

İyilikseverlik ve dayanışma mahallenin ruhunda vardır, öğretmenlik ve rehberlik de öyle; mahallenin misyonerleri, sizin ihtiyaçlarınızı sizden önce görürler, her konuda verilecek akılları muhakkak vardır ve bu sonsuz iyilik, sizin iradenizi ellerine geçirene kadar sürecektir. Şüphesiz bu kadar ileri gittiklerinin kendileri de farkında değildir, zaten her türlü ele geçirme arzusu, arzulayanın da henüz orada mevcut olmadığı bir aşkınlığın görünme biçimidir. Kimi zaman Lacanvari bir çözümleme kimi zaman ise hayli pespaye bir çözümleme eşliğinde okunabilecek bu misyonerlik ruhu öldürücüdür.

Kendinize bir göz atın, valla ben öyle yapıyorum, en yakın arkadaşıma bile akıl verirken aklıma ruh törpüleyici misyonerleri getirip, ayarımı oradan yapıyorum. Herkesin kendine yetecek kadar aklı, bir hayatı sürdürme yeteneği ve hatta canı istiyorsa o hayatı mahvetme hakkı bile vardır. Birbirimizi rahat bırakalım, mahalle dışına taşalım, bu özelliğimizi örneğin devlete çeki düzen vermekte falan kullanalım.

Yırtma Yapıştırma Zamanlar

Yırtma yapıştırma zamanlar.
Geçmek bilmiyor.
İnsanın en azından hesabını verdiği bir cümlesi olur – en azından. Herkes başkalarının cümlesine ilişmiş, sözün hükmünün kalmaması bundan. Bir cümleye ölüme hazırlanır gibi hazırlanır insan, ancak o zaman arkasında durur sözün, ancak o zaman söylenenler hatırlanır, ancak o zaman sözünü değiştirirken açıklama yapmaya gerek duyulur yeniden. Yırtma yapıştırma insanlar. Bitmek bilmiyorlar.

Alıntılar cumhuriyetinde etraf, başkalarından yapılmış insanlarla dolu, her okuduğuyla düşüncesi değişen insanlardan, düşünmeyi güvendiği birilerine bırakmışlar arasındaki sarkaçta salınmakta sözcükler. Etinden geçmeyen düşüncelerle yaşayanların muhitinde sık fikir değişimi modern kafalılık sanılmakta, hiç bedel ödemeden iki ayrı uçta aynı biçimde duranların sokağında "söz" diye haykıranların sesi arkaik zamanlardan kalma yankı sayılmakta. İnsan kurduğu cümlelerin hesabını vermeli, bir düşünceden diğerine geçişin sancısını anlatabilmeli bir başkasına; insan edilen sözcüklerin hesabını

sorabilmeli, dünle bugün arasına yarım yüzyıllık gelişim bedeli isteyen farkları yerleştirene "böyle salınarak geçemezsin azgın nehirlerin kıyısından parklarda yürüyüşe çıkar gibi" diyebilmeli.

Yırtma yapıştırma zamanların kolaj insanları, her şeyi olduğu gibi "asıl söz sahipliğinin etik utancını" da kendi tembelliğine yamamış, en iyi yapabildiği şeyi yine yapmış başkalarının canını yakan cümlelerden kendini aklayacak alıntılar çıkarmış. İnsanın bir cümlesi olmalı, ölüme hazırlanır gibi ona hazırlanmalı, ancak o zaman bu naylon mevsim aralanır, ancak o zaman sesi gövdesinden çıkanların acısı anlaşılır. Şimdi sadece "söz efekti", hükmü kalmadığı için inşa ettiği bir gerçeklik de yok, sadece öylesine edilen ve aynı biçimde geri alınan sözler cehennemi.

Birisi "suflör konuşmasından" söz eder, asıl söz sahipliğinin yarattığı utanç karşısında sadece sözü nakledene işaret eden bir benzetmedir bu ama burada bile hakiki sözün yakıcılığından üretilmiştir ondan vazgeçiş, sözün ağırlığını hafifletmeye çalışan farkındadır yükün bedelinin. Kendi duruşunuza teorik çerçeve mi lazım ağabeyler, ablalar; bütün filozoflar ve psikiyatrlar zaten sizin için çalışmadalar.

Yırtma yapıştırma zamanlar, "*söz, avunmanın*" diyordu bir şair,* tıpkı onun gibi. Yaptığınız göndermeler solmuş, tekrarlanmaktan cesetleşmiş alıntılar, kendi kafanızla düşünmediğiniz her düşünce, başkasına emanet ettiğiniz akıl ne etseniz bir sonuç çıkarmıyor işte, insan, tekrar ederek de öğrenir ama kendi cümlesini kurmak için çalışır önce. Şimdi hep beraber şunu tekrarlayıp sonra da hiç bir arada olmamış gibi dağılalım: Hoca icâzeti ile parti, örgüt, sevgili, kanaat lideri vb. icâzeti arasında hiçbir fark yoktur. Ne aklını ne vicdanını kimseye emanet etme!

---

* Kaya Celâl Gözütok, *Söz Avunmanın*.

Haydi Buradan Gidelim

Kime sesleniyorsunuz, bağırarak, haykırarak, parlak bir retoriğin ışıltısında yolunuzu kaybetmişsiniz farkında bile değilsiniz, sadece söz efektine dönüşmüş bir hayat kurgusunda tarihe, kapitalizme esaslı bir hayır çekerek muhaliflik görevinizi gerçekten yerine geçirdiğin(m)izi mi düşünüyor(uz)sunuz; oysa insan tarihle konuşamaz, sistem ise kulaksız tasarlanmış bir aygıt, sizi anlayamaz.

Kime sesleniyorsunuz, insan kendisiyle ya da başkalarıyla konuşur, tarihle konuşamaz. Hatta ilkin kendi ruhuyla konuşur, orada ayıklar bütün fazlalıklarını sonra başkasının hayatına yönelir, bir ortaklık tesis edebilmek için.

İki düzlem arasında sıkışmış gibiyiz, bir yandan geleceği geçmişe havale edenlerin yarattığı boğuculuk, öte yandan geçmişi geleceğe havale edenlerin yarattığı müphemlik. Buradayız ve burada görmek istediğimiz şeyler var diyoruz, bizi tarihsel sorumluluktan yoksunlukla yargılıyorsunuz. Buradayız diyoruz ve şimdi bana veremediğin itimadı uzak bir gelecekte vereceğinin vaadine inanmanın fazla metafizik olduğunu bilmiyor musunuz diye soruyoruz.

Kime sesleniyorsunuz, bu kadar yüksek sesle bağırdığınıza göre canınız gerçekten yanmış olmalı, ama canınız bu kadar yanmışsa neden kızdığınız hayatla uzlaşma konusunda bir sorun yaşamıyorsunuz. Öfkelendiğiniz adamlar gibi, öfkelendiğiniz kadınlar gibi yaşıyorsunuz, rekabetçi, ihtiraslı, yalancı ve bencilsiniz. Bunları dönüştürmek için harcanan enerjiyi paranteze alıp başkalarına yalancı bir hayat satıyorsunuz, içinde olmayacağınız bir gelecek kurgusu için harcadığınız enerjiyi burnunuzun dibindeki insanlara başka bir insan mümkün dedirtmek için harcamıyorsunuz. Çok kızdığınız iktidarlar gibi örgütlenip, temiz işleri kirletecek gizliliklerin gölgesine çekilerek, kendi bedeninizi düşüncelerinizden ayırarak ortak bir iyi konusunda bizi ikna edebileceğinizi düşünüyorsunuz.

Kime sesleniyorsunuz, biz burada yaşıyoruz ve değişim için bize neredeyse bağırarak konuşan adam ve kadınlarda itimat edebileceğimiz, yalın kişilikler arıyoruz, dünyaya bulaşmış ama temiz kalmaya çalışmış insanlar arıyoruz. Sadece onların sesleri kıymetli bizim için, kişisel namusuna kefil olabileceğimiz insanların sesleriyle birleşsin istiyoruz seslerimiz. Masumiyetini yitirmiş, ne için kavga ettiğini çoktan unutmuş, bütün iktidarların negatif imgesi olarak kendini kurmuş insanlara ve örgütlerine inanmıyoruz artık. Mağdurdan, mazlumdan, kurtarılmış özneden konuşanların küçük hesaplarıyla kurdukları ve gayet sistem-içi zaaflarla bezedikleri dünyaları itimat telkin etmiyor bize. Biz her şeyden önce burada, tarihin bu noktasında hayata geçirebileceğimiz değerlerle ilgileniyoruz çünkü, çünkü bir geleceğe kimlerle yürünemeyeceğini tarihten çoktan öğrendik.

En yakınındakine bile güven vermeyen biri diyorum sokaktaki kediye, tarihe ne verecekmiş, kedi konuşmuyor, sözcüklerin hakikati taşımadığını çoktan kavramış bir türün temsilcisi çünkü, bana güvenmiyor, insan olduğum için, her gün ona yiyecek götürüp götürmeyeceğimden emin değil çünkü, her gün götüreceğim ve bana bir gün tam olarak güvenmesi-

ni sağlayacağım belki. Uzun süreceğini biliyorum, bozulmuş şeylerin tamiri hep uzun sürer.

Kime sesleniyorsunuz, artık yaşamayan ölüleri referans alarak ve şimdi burada olmayan bir hayat vaadiyle, nereye yürüyorsunuz. Bırakın hakikat sözcüğü daha fazla anlamsızlaşmasın, kişisel çözülmelerinizin temize çekildiği yerler olmasın siyasetleriniz.

Kendinizle birleştirmediğiniz her değiştirme arzusu ölüdür ve bu kirli dünyada tek direnme noktamız, canı çok yanmış olanların bütün yaşam pratiklerini, jestlerini, ilişkilerini ve örgütlenme biçimlerini diğerlerininkinden ayırmasıdır.

Çok benzerken onlara, kişisel hayatınızın hesabını bile veremezken başkasına sahi siz kime sesleniyorsunuz?

Ruh ve Zihin Rafine Evi

En son takıntımız –yeni arkadaşım hırsız saksağanla– insanlara ettikleri sözü yedirmek, ikimizin de sade hayatları bulandıran retoriklere tahammülü kalmamış. Bir zihin/duygu rafine evini tasarladığımda çok küçüktüm, ilk aile evindeki yalanlara çarparak hayal etmiştim bunu. Sevim teyze arkasından konuştuğu birini nasıl da kibarca ağırlıyordu, herkes birbirinin arkasından konuşuyordu ve hiç rahatsızlık duymadan ilişkilerini sürdürüyorlardı. O zaman dile yabancıydım ve örneğin "içtenlik denen şey nedir" diye soramıyordum sadece izlenim biriktirip hayatın berbat dramaturgisini taslak olarak kavrıyordum. Büyükler yalancıydı, üstelik hiç mecbur olmadıkları yalanlar söylüyorlar ve bunu ifşa ettiğinizde sizi cezalandırıyorlardı. Anlamıyordum, yalanı onlar söylüyor cezayı ben yiyordum. Sonra da yalan ayıptır diye ders veriyorlardı, kafam karışıyordu. Büyüdükçe bunlara "yalan" demediklerini öğrendim, toplumsallaşmanın gereği olarak görüyorlardı, yalan onlar için daha büyük, daha organize bir şeydi ve onlar zaten bunu yapmıyorlardı. Benim aklım bu inceliklere hiç basmadı, annem söylememem gerekeni söylediğimde usulca

beni dürttüğünde, niye dürtüyorsun beni diye bağırdığım için yığınlarca söz söyledi bana, hepsi de rezil olmaya ilişkindi. Taslağı kavrıyordum, önemli olan başkalarına rezil olmamaktı, yoksa biz kendi içimizde istediğimiz kadar rezil olabilirdik, ama kimsenin bunu bilmesi gerekmiyordu. O zaman anlamadığım bir şeyi sonra anladım ama, kendi berbat modellerini çocuklara tek seçenek olarak sunuyorlardı ve utanması gereken onlarmış gibi davranıyorlardı.

Evet bir zihin-duygu rafine evi, içindeki imbikten yanlış öğretilmiş olanların süzüleceği ve herkesin kendi işbirlikçi ruhunu temizleyeceği bir yer. Çünkü böyle büyümüş insanların yaşadıkları yarılma çok feciydi, başka bir şey bilmediklerinden sahte bir varoluşla ortada dolaşıyorlar, yığınla "evrensel doğru" dedikleri şeyler sarfediyorlar ama hâlâ aile sırrına, ilişki dolambaçlarına yakıt sağlıyorlardı. Çok acıklılardı, kızmaktan çok –kızdıklarım da vardı ama ben hiçbir şeyi sadece tikel olarak anlamam– acıma duygusu uyandırıyorlardı. Bir yığın şeyden geçmiş, hayata çarpmış, acı çekmiş insanlar hâlâ Sevim Teyze felsefesini taşıyorlardı içlerinde ve ben hâlâ birileri tarafından dürtülüyordum, onların yalancılığı yüzünden üstelik. Üstelik yalanlarını yüzlerine de çarpmayacak, sanki dünyanın en olağan şeyini yapıyorlarmış gibi davranacaktım. Yok artık diye bağırdım, yok artık, ben annemin bile suç ortağı olmamış, o kadar azar işitmişim de şimdi bana başka dünya diye bağıranların temizleyemedikleri ruhlarının mı işbirlikçisi olacağım. Olmayacağım işte. Dedim ya ben hiçbir meseleyi tekilse tekil, tümelse tümel olarak kavrayamam, kafam başka türlü çalışır, bana yapılanlardan tümellik, topluma yapılanlardan ise tikellik üretirim. Bu yüzden kişisel öfkem çabucak uçar yerini buradan çıkarılacak büyük fotoğrafa bırakır ve o fotoğrafta görünenin daha feci olabileceğini bildirir bana çünkü oradan çıkacak olan "hata" ya da "sürçme" değildir bir toplumsal öznenin felâketidir.

Küçümsenen, üzeri örtülen, ne var canım bunda denilen bu minicik şeyler birikip bir varoluş ikiyüzlülüğüne dönüşü-

veriyor çünkü, içi ve dışı birbirinden ayrılmış insanlara aslında en çok şuradan baktım; dönüştürmek istediğimiz bir sistemin kabullerine yakıt sağlama tembelliği, burada mücadele bile etmeyi gerekli görmeyiş aslında sanılandan daha korkunç sonuçlar yaratıyordu. Şeyleşmeye karşı teorik çözümlemeler yapıp, ilişkileri araçsallaştırıyor, kadın mücadelesinden söz edip kadınlara nesne gibi davranmayı her düzlemde üretiyor ve muhalif görünmeyi sürdürüyorduk. Özgür bir toplumda nasıl olacağımıza ilişkin en ufak tefekkürümüz olmadığı anlamına geliyordu bu ve bu durum bizi inandırıcılıktan yoksun bırakıyor, düşlerimize ortak edeceğimiz insanların sayısını azaltıyordu durmadan. Hiç önemsiz değildi yani, tam tersine şimdiki durumda gösterilebilecek tek şey bir "tutum" inşasıydı, belirsiz bir gelecekte yapabileceklerimizi listelemekten daha önemliydi. Birinin bu türden dönüşmüş öznelere bakıp, başka bir dünya gerçekten mümkün diye düşünmesini temin etmek zorundaydık, her şeyin alınıp satıldığı bir dünyada başka biçimde davranışların olabileceğini insanlara gösterebilmeliydik; bize bakıp en uzak figür bile saygı duymalıydı yaşamı anlama biçimimize, insanları tüketmek için değil biriktirmek için yanımıza çağırdığımızı görmeliydi. Böyle insanların çoğaldığı yerlerde çocuklar da başka modeller görecekti hem, yalın, iç ve dış bölünmesi yaşamamış büyüklerden öğreneceklerdi dünyayı. Ben hep bunu düşlemiştim, ne zaman gerçekleşeceğini bilmediğim o büyük dönüşüme hep hazır yaşamak arzusu gibi bir şeydi bu; hepimizde doğal olarak kalmış arkaik kalıntıları, birbirimizle dövüşerek birlikte temizleme arzusu, arkadaşlıklara hep buradan baktım, onlar bu yüzden ailelerden daha önemliydi benim için, birbirimizi acıtarak düzeltme jestini üretebileceğimiz değişim/dönüşüm alanlarıydı "seçilmiş" ilişkiler. Evet çok zordu bazı ezberleri bozmak, kötülükten değil alışkınlıktan yerleşmiş davranış kalıplarını değiştirmek, birinin kendini güvende hissetmesini sağlayan puslu noktaları dağıtmak...ama başka yolumuz yoktu.

Ben hafifçe uyarılınca bağırmayı sürdürmek istiyorum, komşu teyzelerin, annelerin ahlâkını içselleştirmek istemiyorum, masumlaştırıldıkça daha ürkütücü oluyor her şey, meşrulaştırma araçları çok fazla, birbirimiz ve kendimizi yıkmadan, acıtmadan minicik bir model bile sunamayız yoksa bu hayatta. Canınızın yanmasından korkmayın, içinden daha güzel bir şey çıkacak çünkü, birbirimizi daha çok seveceğiz ve esas direnişin tam da burada örgütlenebileceğini göreceğiz. Yürüdüğümüz yol önemli, sadece eylemlerde bir araya geldiğimiz, bazı sloganları haykırarak dağıldığımız sürece hiçbir şey olmayacak, bizi içten fethetmiş ideoloji hep yaşayacak. Bana yalan söylemeyin, sır tutmayacağım, ortak olmayacağım çünkü, çoğalana kadar, ben ve hırsız saksağan ve bize katılmış bütün insanlar: "Dünyanızın hiçbir yerini sevmiyoruz işte" diye, "hatta birbirinizi sevme biçimlerinizi de !" DİYE BAĞIRACAĞIZ.

Hiç Sevmedim Sizi, Siz de Beni Sevmeyin

Zamanı, kim ve nasıl ölçüyorsa, öyle ölçmesin. Tarihi kim, nasıl yazıyorsa artık yazmasın. Her şey bir süre birbirine karışsın, çok zeki soyutlamalarla iyice sefilleşen düşünce, her çeşit sonucu bir nedene bağlayan pespayeliğinden kurtulsun. Bu çeşit bilmelerin bir eziyet biçiminden, iktidarla bütünleşmekten başka hiçbir şey olmadığı, dağlara yazılsın. Kendini, başkalarının acılarına kayıtsız bir yerde var edebilmek için her türlü kötülüğü yapabilen akıllı insanın, kıçına akıl dışı bir tekme atılsın ve ona sorulsun: "ruhunu satmayı nerede öğrendin?"

Ölülerin yerde sürüklenen bedeni* bile senin aklınla bedenin arasında bir türlü kuramadığın ilişkiden daha onurlu, onurunu yitiren senin bakışın, şeyleri, olduğu gibi görmeyi unutmuş, kendini haklı çıkarmanın kıyısında çocukları bile çocuk göremeyen, çok kirlenmiş bakışında, "böyle bakmayı nerede öğrendin?"

Hey, sana söylüyorum, bezirgân ruh, düşünce satıp felâket alan ruh, ezberlerle uyuşturduğun aklın, afyonlaşmış zih-

* Devletle savaşan bir isyancının bedeni...

nin, her çeşit güçle beslenen varlığın temizlensin. Git, uzun uzun bak bir nehre, hiçbir şeyin, siyasetin, aşkın, dostluğun böyle bir şey olmadığını öğrenene kadar, her şeyi unutacağın bir kozmik uçuruma teslim et kendini. Kendini ölçtüğün ölçü hasarlı, yürüdüğün yol mayınlı ama hep başkaları ölecek o yollarda, sana bir şey olmayacak, çünkü ölüm bile kabul etmeyecek seni: "kovulduk ölümün geniş resimlerinden."*

Sanırım artık utanmadan sevmeyebilirim sizi, hikâyelerinizi umursamadan, sanırım kanlı nehirlerin kıyısında oturup, "sepetin içinde bir harita olacaktı" sorunuzu, alıp yüzsüz yüzlerinize fırlatabilirim, her türlü bağımı koparabilirim sizin insanlığınızla, aramda zorunlu biçimlerde ya da tesadüfen kurulmuş. Bir satış fuarına çevirdiğiniz düşünce dünyanızdan sıçrayıp, ölü çocukların bölgesine geçiş yapabilirim. Bir yastığı pamukla doldurur gibi, büyük sözlerle doldurduğunuz zihninizi havaya uçuracak cinayetler tasarlayabilirim ya da kimsenin düşüne saygı duymadıkça var olandan varlık olmayana geçen yokluğunuzu bütünüyle unutabilirim. Hiç sevmedim sizi, siz de beni sevmeyin.

Zamanı kim, nasıl ölçüyorsa, böyle ölçmesin, zaman artık utançla ölçülsün. Bir utanç yılından öbürüne geçildiği bilinsin, utanmayı unutmuş olanlara onların adına bile utandığımız, anlatılmaya çalışılmasın, kurtarılmayacak olanlar defterine yazılsın adları, başka bir tarihe geçebildiğimiz de inorganik evrenin bir parçası bile görmeyeceğimiz söylensin onlara. Bir çocuğa bile çocuk olarak bakmayı unutmuş birine, nasıl anlatılır ki uzun bir yağmurdan sonra temiz kokan toprakların kokusu.

Hiç sevmedim sizi, siz de beni sevmeyin.

---

* İsmet Özel, "*Tahrik*" şiirinden.

Ben Yeni Yıla Girmiyorum

Bir şeyin geçtiği yok, zamanın aktığı da yalan, çünkü bizim zamanımız hafif, akıcı şeylerden oluşmuyor, çok katı, sert, kabuklu, kaya gibi bir maddeden oluşuyor, öyle su gibi akmıyor ki, birikiyor ve ömrümüzün ortasına saplanıyor.

"Öyleyse sen nasıl oluyor da yaşlanıyorsun" dedi düdüklü tencere, "bu çizgiler yoktu eskiden yüzünde." Bu tencereyi kayınvalidem evlendiğim sene almıştı, kadıncağız yıllar önce öldü, evlilik çoktan bitti, o hâlâ aynı duruyor. Akış yüzünden değil ki benim yaşlanmam dedim, tam tersi akmadığı için biriken o sert kütle yüzünden yani akmayan zaman yüzünden. "Daha doğrusu" diye atladı rondo, "iki çeşit zaman var, biri akıyor aslında, dışsal zaman, başka bir gerçekliğin kendi içindeki yolculuğu gibi, diğeri ise senin yakalandığını düşündüğün, kapan biçimli diyalektik dışı zaman." Elimdeki havucu yere düşürdüm, bu âleti kızkardeşim uzay bilimleri enstitüsünden almış olamazdı. "Evdeki rondo bile senden akıllı" diye esnedi Şaşkın, "utanmasan sırf kendi teorini haklı çıkarmak için Newton öncesine geçeceksin." Oğlanın dinlemediği bütün özel dersleri dinlemiş bu kedi diye düşündüm, o odadan

hiç çıkmazdı. Rondonun ve Şaşkın'ın attığı esaslı tokada bozuldum ama tabiî ki bir işe yaramadı, akıllı görünmek için Benjamin'in tarih tezlerinden bir parça okudum azcık bakışlarındaki küçümseme hafifledi.

"Her yeni yıl öncesi aynı hikâye" diye tısladı Şaşkın ve içeriye kaçtı. Yok yok dedim, bu kadar zalimliği, yalanı, verilen acıları uydurulmuş bir kronolojiyle atlatamazlar, atlatıp sonra geride kaldı diyemezler. Geride kalan bir şey yok, yani şimdi ben, hiçbir şey olmamış gibi 2015'ten 2016' ya mı geçeceğim. Geçmiyorum işte. Geçmiyoruz. Kimseyi de geçirmeyeceğiz. Buradan kayar gibi başka zamana geçince, o kıyıya vuran çocuk cesetleri, patlayarak ölen arkadaşlarımız, evinin önünde vurulan o kadınlar, yıkılan, yakılan evler, canımızı çok yakan insanlar, güvenimizi kötüye kullananlar, onların hepsi geçmişimiz mi olacak yani, izin vermiyorum. Onlarla, bütün olup bitenlerle aynı anda duruyorum ve o anların hesabı görülmeden, o katı, taş gibi içimize çöreklenen zaman eritilmeden yeni bir zamana değil saate bile geçmiyorum. Geçemem.

O kadar bağırmıştım ki, düdüklü tencere bile dalga geçemedi benimle, "iyi de bunları niye bizimle konuşuyorsun ki" diye mırıldandı rondo. Çünkü dedim katı şeylere ne yapılması gerektiğini bilen en iyi tanıdığım şeyler sizsiniz. Biriniz sıcak suyun buharıyla en sert şeyleri püreye çeviriyor, sen de keskin bıçaklarınla öğütüyorsun her şeyi. Akmayan ve hareket edemeyen zaman için ilhamım sizsiniz çünkü, kiminle konuşayım. Bana ya geçer zaman şarkısı söylüyorlar ya da marş, slogan ama duruyor orada her şey, saplanmış biçimde ömrümüze. "Bi de elektrikli testere var yukarda, âlet kutusunda" diye bağırdı Şaşkın, "o da işe yarayabilir." Mutfaktan çıkarken katı cisimlerin eritilmesi hakkında epey fikir sahibi olmuştum, ayaklarımın dibine bir yıkıntı gibi dökülmüştü tarih, akmıyordu, içine bizi de almış orada öylece duruyordu. Onu harekete geçirecek ânı bekliyordu. Bizi bekliyordu.

II.
SENİN ANNEN
BİR MELEK DEĞİLDİ YAVRUM

Can sıkmak ciddî bir iştir.
Amaç güvenlik duygusunu yok etmek,
ego denen süprüntüyü temizlemek,
özellikle iyimser kazların
ve rasyonel ahlâkçıların çanına ot
tıkamaktır.

Görürsem Aşk'a Söylerim...

Sürdürülebilir çaresizliklere ilişki diyenler, bu adam, bu kadın hayatımda olmazsa ölürüm diyenler, 'takılıyoruz işte abi', hayat tek başına katlanılamayacak kadar ağır diyenler ve hayatının odağına uygun birini bulmayı koyduğu için, bulamadığı sürece mutsuz olduğunu düşünenler, buna evet dedim ama daha iyi bir fırsatı kaçırıyor muyum diye etrafı kolaçan edenler ve sayamadığım ötekiler.

Herkes aşkı arıyor ve mesele, zor bulunan bu mücevherin karşınıza çıkma olasılığındaki düşüklükmüş gibi algılanıyor. Sanki onu bulunca bütün dertler sona erecek; onu bulsak içimizdeki boşluk dolacak.

Aşkı bulmak değil ki mesele, mesele bencilliğimize kapanmışlığımız yüzünden onu bir türlü elimizde tutamamamız; çünkü birini sevmek, "insanın kendinden sıyrılma mucizesidir", sevginin turnusol kâğıdı sadece budur, başkasını en az kendimiz kadar sevebilmemiz, en az kendimiz kadar düşünmemiz, farklılığı uzaklık olarak değil de bizi geliştirebilecek zenginlik olarak görmemiz.

İnsan karmaşıktır, kişisel tarihinin onda bıraktığı izler, ya-

şadıklarından kalmış korkuları, yığınlarca ıvırı zıvırı ve arızası vardır, benim gibi senin gibi. Herkesin öğrenilmesi gereken bir kelime repertuarı, sökülmesi gereken bir beden dili vardır, eziyetli iştir aslında birini sevmek. Sorumluluk ister, birine elinizi uzattığınızda yazılı olmayan bir protokole imza atmışsınızdır demektir, bir söz vermişsiniz demektir ve tek taraflı feshedemeyeceğiniz bir anlaşmaya girmişsiniz demektir.

Tabiî insanları ve duygularını ciddiye alan bir cinstenseniz, –arkadaşa baktım gideceğim cinsinden olanlara zaten söylenebilecek bir şey yok, onlar takılsınlar işte, sık sevgili yapsınlar, yaşasınlar– ama sevmeyi önemseyen biriyseniz karşınızdakine bir sorumluluğunuz var demektir.

Bulunmayan ya da az bulunan aşk değil sevgililer günü-zedeleri, bulunmayan, sevme cesaretidir çünkü birini sevmek doğası gereği bir kahramanca ruh gereksinir, korkakların –haklı olarak– kaçması bundandır. Herkes öncelikle sevilmek ister, birinin hayatındaki en özel insan olmayı ama galiba hemen herkes öncelikle sevilmek istediği için bu kadar çetrefildir bu işler.

Kim daha fazla sever sorusu, daha ne kadar sürer, sevdiğim kadar seviliyor muyum yoksa sakata mı geldim biçiminde çoğaltılabilecek bütün sorular aslında sevgiyle falan değil, hesapçı ruhunuzla ilgilidir. Eee hesabın olduğu yerde sevgi küserek kendi içine çekilir.

Eğer izdivaç için münasip bir hanım/bey aramıyorsanız, aradığınız sadece koşulsuz bir aşksa, nereden bilinsin sayın âşık adayı duyguların karmaşık süresi, yaşayıp ve tadını çıkarmanız gerekirken, önünüze hayat denen feci sıkıcı koridorda güzel bir hediye paketi sunulmuşken, parçalayarak açıp paketi, son kullanma tarihine bakıp bağırmanızın beyhudeliğini size nasıl anlatmalı.

Şaka değil, insan gibi yaşamanın ölçütü nasıl cesaretse, insan gibi bir aşkın tek ölçüsü de cesarettir; okuyanlar hatırlar, Nazım Hikmet'in *Ferhad ile Şirin* adlı oyununda Şirin'i iyileştirmek için gelen adam, Mehmene Banu'yu gizlice se-

ven Vezir'e meâlen şöyle bir şey söyler: "Sen korkaklar gibi seviyorsun Vezir, sadece kendin için seviyorsun"; doğrudur, çoğunluk sadece kendi için sever, bu yüzden aşk çabuk kaybolan bir düş haline gelir.

Bir de herkes elbette kendi meşrebince sever, kimse karakter değiştirmez birine âşık oldu diye, sadece geçici bir an iyilik damarı tutar, başkası için endişelenir ama sonra bu da geçer, kalıcı olan tek şey bizdeki sürekliliktir ve aşkı yanımızda barındırma yetimiz, kendimize içkin olan sürekliliklere bağlıdır.

Zor iştir anlayacağınız, insanın rahatını bozar, kendiniz dışındaki birine karşı sorumluluk duymanızı bekler, öyle canınız sıkılınca kaçıyorsanız hemen olay yerinden ağlayarak, sakın aşka laf söylemeyin. Bilin ki siz de sevme kabiliyeti sınırlıdır ve bu gerçekle çabuk yüzleşin ki başkalarının canını yakmayın. Dolayısıyla çok bulunmasa da aslında az bulunan aşk falan değildir, onu taşıyacak yürek ve sağlamlıktır.

Bir anda aşk geçip gider, hızlı duygular kökleri beslemez, yandan dalları geliştirir ama kökü besleyen emektir, ne kadar klişe olursa olsun öyledir. Şimdi gidin, düşünün sizde sevmeye dayanacak yürek var mı diye, yoksa ne kendiniz üzülün ne de başkasını üzün, emin olun bu bir nasip meselesidir.

Yoksa kendinize karşı çok acımasız, çok eleştirel olmanızı gerektirir, bir de sevme kararlılığınız olmalı tabiî, öğrenebilmek için. Hiçbir şeyin doğuştan gelmediğini bilelim, annelik, babalık, arkadaşlık, sevgililik hepsi öğrenilmelidir, doğasına uymakla yetinenler de meşkle yetinsinler. Sevgilinize vermekten vazgeçtiğiniz hediyeleri, bana gönderebilirsiniz.

'Can Sıkıcı'nın Manifestosu

Kiminin geyikleri suya iner, kimi çarşıda terzi. İğneleri gözüne batıran antik hayalet nefret büyüsü yapıyor burjuva evlerine. Babaların tarihi ürkütücü de annelerinki çok mu iyi. Ezildiği için kötülük yapamayana iyi mi denirmiş. Birini "indirmek" isteyen "bindirmekten" vazgeçene kadar oku. Kelimelerin kutsal olmayan anlamlarını bulana dek OKU.

Kimseyi haklı çıkaramayacağın zaman, mezbahaya çıkar yolun; o yol bir ağaç altında mı biter, bir dört yol ağzında mı yoksa dağ yolunda mı bilinmez. Kutsal ışığı söndürüp öyle uyu. Afyonlanmadan, kendinle başın dönmeden. Merhameti boş ver, kimseye acıyacak vakit yok. Bak mezbahaya, ilk kesilenler en acıklı bakanlar. Yeryüzü serüvenin kısacık. Bir işe yaramanın budalaca karşılıklarını atla ve gerçek anlamını düşün. Bu sesteki vaaz tonunu atla, çünkü sana değil bana söylüyorum. Kendimden başka muhatabım yok, kimseyi eğitecek kadar bilgili değilim, sabırlı değilim, yeterince iyi değilim. Budalayım, hatta ileri derecede miyobum. Benden sana bir fayda yok, benim derdim kendi hareket alanımla ilgili. Gücüm buna yeter, üstüne alınma yanılırsın.

Bir işe yaramanın yalın karşılığı ne? Kendini kandırmadan, caka satmadan, kendin için bir şey istemeden. Çok zor. Çok az insan gördüm yaptığıyla böbürlenmeyen. Kendini adamışların bile istediği bir ödül var; ya tanrının ya şeytanın ya da kalabalığın onayı. Onay almadan varoluşunu sürdürmen imkânsız mı, insan beğenilmeden, korkulmadan, sayılmadan yaşayamaz mı? Cevabım evet. Bütün yarar peşinde koşanların güçlü bir egosu vardır ve haz aldıkları için bunu yaparlar. Tersine çevir. Nefretle yap. Sadece homurdan. Emin ol, bunu bile bir tarz haline getirip seni takdir edecek birileri çıkacaktır. Aldırma, hayal kırıklığına uğrat. En güzeli, bu sefil insanları, hayal kırıklığına uğratmak. Peki, nefret edilmeyi dilemek de bir çeşit onay arayışı değil midir sayın kendim. Biraz daha düşünmeli. Nefretlik edebî şahsiyetleri düşün, Caligula'yı, Tamburlaine'i. Ama onları sıra dışı yapıyordu kötülük. Sıradışılık olumsuz görünen bir olumlamadır, unutma. Kullanılır, posası çıkarılır sistemde yeri tanımlanmıştır. Siz kenarda durun, merkezdeki vasatları korkutun, yüreklerinden kavrayın, biz daha iyi sömürelim. Cıssss.

Hayır, hayal ettiğin böyle bir şey değil.

Giderek bir çözümsüzlüğe yürüyorsun, orada dur. Varolmayış dilersen seni negatif varoluşçu ilân ederler. Bir şeye eklemlenmeden yaşamanın biricik yolu, sıradan olmak. Kimsenin dikkatini çekmemek, ahmakça işlerle ömür geçirmek ve ne yapacaksan gizlice yapmak: Gizlice bir cinayet, gizlice bir vuruş, gizlice bir iç çekiş, bir lanet, bir iyilik, bir kötülük. Gizli bir varoluş. Yokmuş gibi, kulakları sesinle doldurmadan, ölümsüzlük illetine yakalanmadan, kullanılmadan, reklâm spotu yazmadan. En önemli mertebe, bir şey yapmama mertebesidir. Evet, kendine böyle bir mertebe seçebilirsin. Bir çıkış arıyorsun, işin çok zor. En iyisi can sıkmayı sürdürmen. Can sıkmak, canı ölesiye sıkılan biri için hârika bir egzersizdir. Tabela hazır: İTİNAYLA CAN SIKILIR.

İşte bu mükemmel. Kan yok, sistemle mücadelenin iyi bir parçası. Üstelik takdir eden de olmaz, hatta küçümsenir.

Can sıkmak ciddî bir iştir. Amaç güvenlik duygusunu yok etmek, ego denen süprüntüyü temizlemek, özellikle iyimser kazların ve rasyonel ahlâkçıların çanına ot tıkamaktır. Liste istenildiği biçimde uzatılabilir.

Can sıkmak, geçici bir cinnete değil kalıcı bir hasara yol açmalıdır. İyimserlerdeki yaşam enerjisi iyice soğurulmalı, kıpırdanamaz hale getirilmeleri sağlanmalıdır. Gözlemler sonucu bunların toplumsal hayata en zararlı tipler oldukları tespit edilmiştir. İyimserler, her berbat durumdan olumlu bir sonuç çıkararak ve ummak denilen illeti etrafa yayarak gelişime olan inancı tazelerler.

'*Her işte hayır var*'cılar, '*tarih iyiye gider*'ciler, '*tünelin ucunda ışık var*'cılar, '*Allah bir kapıyı kapatırsa ötekini açar*'cılar, '*hava ne güzel*'ciler, '*yaşasın yemek yiyeceğiz*'ciler, '*savaşın ortasında şu kuşun güzelliğine baksanız*'cılar, cılar, cılar. (!)

İyyyyyk. Tamamlanamayacak kadar iğrençtirler. Bunlara sinsice yaklaşılmalı, hayatları karartılmalı, ağızlarını açamayacak hale getirilmeleri sağlanmalıdır. İyi bir can sıkıcının liste başında onlar dururlar.

Onların işi bitirildikten sonra mı ötekilere geçileceği ya da eşzamanlı olarak mı yok edileceği bu alanın en önemli yöntembilimsel sorunlarından biridir. Teorik bir uzlaşma olmadığı için uygulayıcı istediği gibi davranabilir. Bazı eylemciler açısından (bir gün çoğalacağız) rasyonalist ahlâkçılar daha sıkıcı olabilir. Rasyonel ahlâkçıların en temel özelliği ahlâkı insan arzularının üstüne yerleştirmeleridir. Her durumdan ahlâkî bir sonuç çıkaran bu grup, kaba bir benzetmeyle – on adamın tecavüz ettiği kadının eteklerini indirmekle uğraşanlardır.

Ahlâk neyin ahlâkıdır, dinin mi, kapitalizmin mi? Verdikleri vaazlar karşısında esnemeye başlarsınız. Ahlâkî durum diye buyurdukları, toplumsal onayın tezahürüdür; iğrenç, yapışkan kalabalığın fikirlerinden türetilmiş saçmalıklar. Bir gün can sıkıcının temizlediği bir topluma ulaşılırsa, yüzlerce yıldır sömürülen ahlâk, emin olun sözlükten çıkarılacaktır.

Herkesin insan olduğu yerde, epikçinin dediği gibi erdeme ihtiyaç kalmadığı gibi papazlara da ihtiyaç kalmayacaktır.

İflahları gayri mümkün bu grubun canı en iyi nasıl sıkılır, özel çalışma alanı olmalıdır.

Görüldüğü gibi sistemle mücadelenin bir yolu da tarafımdan bulunmuştur. Ucunda hapisane, alkış, onay, olumsuzlanma türünden beklentiler yoktur.

Bir can sıkıcı hayatın içinde süzülür, fazla dikkat çekmez, kurbanıyla her yerde ilişkiye geçebilir, en çok kişisel bellekte acı veren densiz biri olarak yer alır. Hakkında yazı yazılmaz, kimsenin aklına onun bir yıkıcı, oyunbozan olduğu gelmez. Herkes gibi bir hayatı vardır, tatile çıkar, döner, okur, çocuk yetiştirir vs. Bir örgüt üyesinin aldığı risklerin hiçbirini almaz. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken, risk almaktan kaçış değildir, risk alanların bunu ayrıcalıklı bir iktidara çevirmesidir.

Bir sıkıcının dil bilmesi uluslararası ölçekte hareket edebilmesi açısından önemlidir. Bir Alman, İngiliz, Fransız ya da Belçikalı bir iyimserin Türk'ten farkı yoktur. Sadece kendi ülkesini temizlemeye girişen bir eylemci, olayın evrensel boyutunu kavramamış demektir. Dünya temizlenmeden hiçbir coğrafî koordinatta rahatlık yoktur. Bir can sıkıcı tüm uluslara eşit davranır, âdil olmaya özen gösterir. Bir Japon ahlâkçısını çökertmek dünya dengelerini daha olumlu etkileyebilir.

Can sıkıcının önemli bir görevi, örgütlenme gibi iddialı sözcükler kullanmadan kendiliğinden eyleme geçecek insanları düşünmesidir. Bu yazının temel amacı da böylece belirlenmiştir: Bilgi akışı, toplanma, değerlendirme, başarı grafikleri yasaktır. İlgisini çeken efendice hareketin bir ucundan tutar. Korkaklar sadece evlerinde çalışabilirler. Her evde çökertilmesi gereken bir tarih zararlısı mutlaka yaşamaktadır.

Bir can sıkıcı, milliyet ayrımı yapmadığı gibi akraba, arkadaş ayrımı da yapmaz. O herkese eşit uzaklıktadır, kendine bile.

Evet, bir hareketin asal özelliklerini kavramış bulunuyor-

sunuz. Bu yazıyı can sıkıcının manifestosu olarak kabul etmeniz için bir neden olmadığı gibi etmeniz için de bir neden yoktur. Çünkü bir can sıkıcı dünyaya haykırmaktan vazgeçmiş, her türlü iktidardan nefret eden bir ölümlünün işini tarif etmektedir. Fakat yine de bu dünyadan geldiği gibi gitmek istemez, bir sonucun nedeni olmak ister. Bu yüzden şöhret budalaları, puan hastaları değişiklik amacıyla bu işe de soyunurlarsa göçertileceklerdir.

Yalın bir varlık arayanlar zaten mesajı çoktan almıştır, "iş can sıkıcınındır, can sıkıcı da işini bilir".

Metamorfoz

Kablolar yılana, yoğurt çorbası pırasaya aynı evde yaşadığım ve bana anne diyen çocuklar solucana, babaları televizyon sehpasına dönüşürken ben fasulye ayıklıyordum. Durdum ve bekledim bir an ama yemek saatine kurulu ellerim fasulye ayıklamayı sürdürüyordu.

Birden fasulyeyi yemesi gerekenleri düşününce, ayıklanmışları ayıklanmayanlarla birlikte bir poşete doldurup çöpe attım. Fasulye sevmezdim, hiç hem de. İyimserlik Kursu'nun nihayet bir faydası olmuştu, şöyle düşünebilirdim, her işte bir hayır vardır ve fasulye pişirmekten kurtulmak da azımsanacak bir hayır değildir. Solucanları bir kavanoza koyup –çok iğrençtiler– televizyon sehpasının üstüne yerleştirdim, en azından babalarıyla normal zamanlarına göre daha fazla temas halinde olacaklardı, içim bir parça rahatlamıştı.

Bir bardak su alıp yudumlamaya başladım, aslında o anda elimde olması gereken bir kadeh içkiydi, filmlerdeki sorunlu sahnelerde yapıldığı gibi, ne yazık ki içki içemezdim, suyumu içtim, sakinleşmek için ona kadar saydım, derin bir diyafram nefesi alıp ağzımdan aşamalı olarak bıraktım.

Değişim, kaldıramayacağım kadar aniydi, aklıma gelen ilk

şey alışverişe çıkmak oldu. Benim hayatımda hatırladığım bir değişim sanırım yoktu. On beş yıldır aynı evde aynı adamla aynı biçimde yaşıyor, aynı marketten alışveriş yapıyor, aynı programları izliyor hatta aynı çocukları doğurup büyütüyordum. Şimdi hepsi yok olmuş, yok yok değişime uğramıştı, dikkatli bir anneydim, onlara fazla hazır gıda da yedirmemiştim, acaba genetik yapısı bozulmuş tarımsal ürünler yüzünden miydi? Saçmalama diye bağırdım kendime, suçluluk duygusunun bu kadarı da fazlaydı, olanların benimle bir ilgisi yoktu, işte öyle, aniden değişmişlerdi. Kalkıp solucanlarıma biraz kıyma verdim, ezdiğim kedi mamasını sevmemişlerdi çünkü derken aklıma, eyvah kedi, o baş belâsı, iğrenç yaratığa ne olmuştu? Kedi, kendisiydi, kedi ve ben değişmemiştik, can sıkıcıydı, iki bakımdan, ilki onunla aramda herhangi bir benzerlik olması düşüncesi bile katlanılmazdı; ikincisi aptal kediden nefret ederdim, çocuklar getirmiş, evden atmak için bulduğum hiçbir numara tutmamıştı. Kalemi elime sadece bulmaca için alan ben bu kedi için bir şiir bile yazmıştım, hâlâ buzdolabının kapağında durur, şöyle bir şey: "günleri geceye/geceleri kâbusa çeviren kedi/yok sana güzel mama/sade zehirli mantar, miyaaaaav".

Çocuklar çok gülmüştü, küçüğü kedilerin mantar sevmediğini söyledi. Nereye saklandın diye bağırdım, saksının arkasında pusuya yatmıştı, gözlerini bana dikmiş. Hiç deneme Allah'ın belâsı dedim, üstüme falan atlama, hem sen niye böcek olmadın, zevkle ezerdim seni. Kedi cevap olarak hırladı, daha doğrusu hıck ile tıs arası bir ses çıkardı, üstüne yastık atınca da odalardan birine kaçtı.

Alışveriş dedim, tam gaz market, çantamı kapıp dışarı fırladım. En yakın alışveriş merkezine attım kendimi, bir araba alıp on iki kişilik aileye altı ay yetecek miktarda yiyecek aldım. Öyle hızla yapmıştım ki alışverişi kasaya ulaştığımda kan ter içindeydim, birden durdum ve "kızım sen su katılmamış bir manyaksın" diye bağırdım. Başlar bana çevrildi, acıyan, kınayan, şaşıran, dalga geçen bakışların başları, sanki

çok umurumdaydı evde olanı görseniz kim bilir ne yaparsınız dedim içimden. İyi de benim böyle olağandışı bir akşamüstünde kendimi oyalayabileceğim başka bir şey yok muydu yapacağım, otomatik bir biçimde alışverişe koşmam konusunda bir doktor ne derdi acaba?

'Sıra sizin hamfendi' diyen kasiyeri biraz geç işitmiş olmalıyım ki, arkamdaki kuyruk hareketlenmiş sanki insanlık suçu işlemiş biriymişim gibi bakıyorlardı bana, öldüreceklermiş gibi. Kasiyere baktım, alışveriş arabasını uzağa ittirip dışarı kaçtım. Yürüdüm, koşar gibi, tökezler gibi, farklı bir kadın gibi, gerçi ne demek olduğunu ben de bilmiyordum daha önce nasıl yürüdüğümün hiç farkında değildim çünkü. Gerçek şuydu, ben kocası, çocukları, kedisi, tencereleri, koltukları olan kadın sokaklarda hiç boş boş dolaşmazdım. Farklı olan buydu işte, ben sokaklardan geçerdim, ucunda hep ulaşmam gereken bir nokta olan geçitlerdi sokaklar, hiç varlığını hissetmediğim bir zorunlu geçit yeri.

Bir boşluk duygusuna kapılınca eve dönmeyi düşündüm, çünkü alışverişten sonra eve dönülürdü hep. Aldığım her şeyi çöpe attığım o eşsiz –bir defa olmuştu– çılgınlık ânı dışında hep eve dönmüştüm. Şimdi televizyon sehpası olan kocam –Allah'ım ne de çabuk kabullendim– o gün beni özel bir biçimde incitmişti. Uzmanlık alanıdır, incitmenin bin bir çeşidini bilir ve uygular da. Neyse işte o gün ağlamamak için alışverişe koşup sonra da her şeyi çöpe atıp neşelenmiştim, dönüş yolunda çikolatalı dondurma bile yemiştim. Hatırladığım tek zafer ânı, duyan da unuttuklarım var sanacak, yaşadığım tek zafer ânı.

Şu anda yapılacak en doğru şey solucanlara yem vermekti, eve döndüm. Bir taraftan da yaşadıklarımın bir hayal olması durumunda fasulyelerin çöpte olmasının pek uygun bir manzara olmayacağını düşünüyordum. Yemek zamanı geçmişti ve bizim evde zamanı geçmeyen tek şey yemekti. Neyse her şey bıraktığım gibiydi, solucanlar, televizyon sehpası ve lanet kedi. İyi ki çocuklarla birlikte kocam da değişime uğramıştı,

aynı kalsaydı çok üzülürdü çünkü o oğullarının mühendis olmasını planlıyordu ama kader işte, solucan olmuşlardı. Kediyi oğlanların odasına kovalayıp kapısını kapattım. Şimdi ne yapacaktım? Hiç. Kahve ve televizyon. Bütün zamanlar benimdi, alışmak ise pek kolay sayılmazdı. Her zaman kocamın uzandığı kanepeye uzandım, odanın buradan görünüşüne baktım ve sonra on yıldır görüşmediğim bir arkadaşımı aradım. Arkadaşım için durum inanılmazdı, hemen "boşandın mı" diye sordu. "Hayır" dedim "boşanmadım" ama aniden bütün sorunlarım yok oldu. Buluşalım mı yarın? Kocan, boş ver şimdi kocamı dedim, en iyisi sen bize gel, eline bir kalem al hemen adresi söylüyorum. Orada neler oluyor diye bağırdı, on yıldır görüşmediğimizin farkında mısın her yıl plan yapıp buluşamazken şimdi beni eve davet ediyorsun. Çabuk anlat, ne oldu orada?

Bir süre sessiz kaldım, ne diyeceğimi gerçekten bilmiyordum ama birden arkadaşım esaslı bir çığlık attı ve aynen şöyle dedi: Yoksa yoksa değişim mi gerçekleşti? Evet inkâr etme biliyorum ne olduğunu biliyorum. Hani benim kocam üç sene önce yurt dışına gitti ve geri dönmedi ya? Bu defa ben, fısıltıyla yoksa deyiverdim. Arkadaşım seninkiler neye dönüştü diye sordu, özlerine dedim ve çok güldük. Sehpa ama televizyon sehpası ve solucanlar ya senin ki? Bir sıçana. Sonra ne oldu? Bir sıçanla nasıl yaşanır, belediyeyi çağırdım. Benimkiler çok zararsızlar. Bir an durdum, bu, dedim herkesin mi başına geliyor. O da bilmiyordu işin aslını ama yayıldığını düşünüyordu. Bu durumda dedim kocalar ve çocuklar değişmeye mi başladı. Çok hızlı olmasa da evet dedi, nedenini sordum ama kapısı çalmıştı ve sonra anlatacaktı. Ama şöyle düşünsene dedi, belki milyonlarca kadın aynı şeyi bir kızgınlık anında aynı anda içinden geçirmiştir. Çok mantıklı gelmemişti ama ortadaki hiçbir şey mantıklı olmadığı için telefonu kapatırken içim de rahatlamıştı. Bütün bunları tek yaşayan ben değildim ve bu da olağandışının olağanlaşması demekti. Sehpayı, sevgili solucanları depoya koydum, atmaya kıyamazdım. Belki dedim gerçekten milyonlarca kadın aynı anda aynı şeyi düşününce.

Sokakta Özgürlükçü, Salonda Demokrat, Evde Muhafazakâr

"Teoride desen zehir gibi pratik dersen sallanmakta" diye bir şarkı vardı, ben bu şarkıyı –Tanrı taksiratımı bağışlasın– kendini özgürlükçü bir siyasetin içinde konumlandırıp, özel hayatında hâlâ babasının yasa kitabıyla annesinin yağını kullanan arkadaşlara ithaf ediyorum.

Teori/praksis problemini o kadar kallavi kitap dururken, MFÖ'den ödünç almanın biraz ayıp olduğunu biliyorum bilmesine ama esasında pop bir bilinçten daha ötesine işaret etmeyen bu yarılma için daha ciddî bir referans kullanmak istemiyor canım; daha da fenası bu arkadaşlarla değil bir geleceğe yürümek, Sıhhiye'den Kızılay'a bile yürümek istemiyor canım.

Tek başıma Sıhhiye'den* Kızılay'a yürürken homurdandıklarımın belgesidir. Evet, tarihin özgürleşmesi için mücadele eden arkadaşlarımız yolun bir yerinde evlenip, herkes gibi

---

* Yazarın öğrenciliği ve 2016 yılındaki "*Kanun Hükmünde Kararname*" ile atılıncaya kadar öğretim üyeliği yaptığı DTCF, Sıhhiye Meydanı'nın Ulus çıkışı yönündedir.

yaşama kararı aldıklarında, bir bölümü bu kararlarını gerekçelendirmekle başlarlar işe çünkü aile ve devlet kuramlarına ilişkin bilgileri, onları bir açıklamaya davet etmekte diye düşünürler; bir bölümü içinse yaşadıkları toplumun yapısına uygun davranmak gereklidir ve mücadele ruhunu her meselede heba etmemek elzemdir; burası bizi ilgilendirmez.

Herkes hayatını canının istediği gibi örgütleyecektir elbette, evlenir, çocuk sahibi olur, bankadan kredi alır, gayri menkul hareketleriyle ilgilenir ya da kaçar, intihar eder vb. Bize nedir?

Fakat tuhaf bir biçimde 'farklı bir hayat' diye bağıran arkadaşlar, hiç uyum sorunu yaşamadan babaları ve anaları gibi bir hayatın içine hafiften süzülmeye başlarlar. İlişkilerinin, ev içi davranışlarının eleştirdikleri ve öfke duydukları sistemin sunduğu hatta dayattığı kalıplarla herhangi bir sorunu kalmamıştır. Evleri başkalarının evlerine benzer, üstlendikleri rolleri icra etme biçimleri klasik repertuarın modellerine. Tek farkları sokakta sürdürdükleri hayattır, orada hâlâ özgürlükçü, mülkiyetin her biçimine karşı ve sömürüye karşı omuz omuza'dırlar, sokaklarda bağırarak evlerine doğru yaklaşırlar ve ayakkabılarını paspasa silip, düşüncelerinin bir bölümünü kapıda bıraktıktan sonra eve giriş yaparlar. Of ben biliyorum işte bu girişleri, hep aynı giriştir, o anda gözlerine baksanız, üç oda bir salon görürsünüz, ben biliyorum bu bakışları da, içinden ruhları kaçıp gitmiş insan bakışıdır.

Evlerine girerler, kapılarını dışarıya kapatırlar ve sokaktaki o güzel erkekler ve kadınlar, içeride sıkıcı babalar, anneler, karılar ve kocalar olurlar. Evin içi her türlü siyasal bilince ve özgürlük arzusuna kapatılmış özerk bölgelerdir. Çok tuhaf ama bu evlerde de kadınlara, birincil vazifelerinin annelik olduğu hatırlatılmakta, çocuklar sistem rekabeti için eğitilmekte hatta aşırı durumlarda kişisel hak ve özgürlükler, ailenin bekâsı adına gasp edilip, devrimden sonra kullanılmak üzere kavanozlanmaktadır; sıcak suda kaynatılıp içindeki hava alındıktan sonra.

Gençlikleri boyunca eleştirdikleri bütün ilişkileri yeniden ürettikleri özerk bölgelerinde "nasıl yaşamalı" sorusunun bir hükmü kalmamış gibidir, sanki insan topluluklarının bulduğu tek ideal form, eklemlendikleri formdan ibaret gibidir ve iç odalarında düzenledikleri hayat uğraşmaya değen yegâne hayattır.

Başlangıçta biraz özen gösterdiklerini söylemek, bir biçim aradıklarını belirtmek gerekir; farklı bir yaşam tesis etme çabasının idealleriyle ilgisi olduğunun farkında olduklarını da ama her güzel şey gibi bu da çabuk geçer, Bering Boğazı'ndan yeni bir kıtaya geçer gibi yeni pozisyonlarına geçiverirler. Konuşmalarındaki mangallarda bırakılmayan kül, evlerin içlerine dökülmeye başlar, sıvası çatlamış duvarları daha fazla fark ederler, kendilerindeki değişimi hiç. Her konuda eleştirel aklı savunurken söz konusu özel hayatları oldu mu, aniden yasaları "omerta"* oluverir, sokakta kaçındıkları tuzağı, çocuk odalarıyla yatak odaları arasına kendi elleriyle yerleştirip, her akşam ama her akşam aynı kapana düşerler.

Bu evlerde, kamusal hayatla özel hayatın itinayla birbirinden ayrıldığı bu evlerde nasıl yeni bir insan inşa edilebilir ki, esasında böyle bir ihtiyaç konusunda da şüphe çoktan belirmiştir, toplumsalın yapısal dönüşümünün içine özne dâhil değildir ve sanılır ki dönüşüm denilen şey sadece dışsal bir şeydir. Oysa özne de devrim gibidir, çağrılmadan gelmez, aynının tekrarından ise sadece sistem tutkalları üretilir, başka bir şey değil.

Şimdi söyleyin bana, Sıhhiye ile Kızılay arasındaki kısacık yolda, bedeninin üstünde kendine ait görünmeyen kafalarla dolaşan insanlar için ne çözüm üretebilirim?

Evlerini derebeyi şatolarına çeviren feodal beylerden ve hanımlardan, ilgimi çekecek söz üretmelerini nasıl bekleyebilirim.

Bir de bedenle kafa arasındaki farka bakıp, hangisinin hangisine uymadığını nasıl söyleyebilirim. Ya kafa yanlış yere konmuş ya da beden yanlış kafanın altında.

* Avrupa'nın gayri meşru âlemindeki suskunluk yasası.

Yürümem, sokakta özgürlükçü, evlerde muhafazakâr kimselerle bu yolu yürümem ve onlar da yolumuzun aynı olduğuna ikna edemez beni. O zaman bu şarkı hepimize gelsin: "teoride desen zehir gibi, pratik dersen sallanmakta."

Yurttaş Hakkı–Pazar Yırtıcılığı ya da Ruh Kemiricileri Olarak Kalabalık

Gündelik hayatı ceset gibi sürüklerken, en basit işinizi çözümlemek için korkunç bir kalabalıkla birlikte hareket ederken arkanıza bakıp ümitsizliğe kapıldığınız hiç olmuş mudur?

Bende hep olur, tek başıma yürümek için evden çıktığımda tanımadığım yüzlerce insanla birlikte aynı yöne yürürken, yorulduğumda ve bir yere oturayım diye hamle ettiğimde, sözleşmediğim başkalarıyla aynı bahçeye birlikte yürüdüğümde, onlarla otobüs bekleyip ya da ödemek için kasada dip dibe durduğumda, derin bir iç sıkıntısı yanı başımdadır.

Bu derin iç sıkıntısının kaynağı geçen yüzyılın başında bir geçit yeri olarak tanımladığı Paris'in sokaklarında ezici bir kalabalıkla çarpışan aylak'ın yaşadığı şok bilincini çözümleyen Walter Benjamin'in açıklamalarından farklı bir yerdedir, oradaki "*spleen*" –derin iç sıkıntısı– eski ile yeninin ortasında kalmış ve içinde sürüklendiği kalabalıkla bütünleşememiş tekil yaşantının toplumsal bellekle karşı karşıya geldiği ân'a, bir dönüşümün içerisinde kendini işlevlendiremediği âna aittir. Şimdinin ufukladığı bir günün ortasında benim "tipler ce-

hennemi" ile yaşadığım boğuntu gayet düz bir yerden, onların tam tersine, tek kişilermiş gibi davranmayı sürdürme arzularından kaynaklanır.

Bu kalabalığın en belirgin işareti, kişisel hakları konusunda edindikleri sınırsız bir güvendir, herhangi bir düşünceye dayanmaktan ziyade içgüdüsel bir hakkını kaptırmama refleksiyle hareket eden bu kalabalık gerçekten korkutucudur. Bütün sıralarda önünüze geçmeye çalışırken tanırsınız onları, onların işleri başkalarınınkinden kesinlikle daha âcildir.

Hoyrat bir ele geçirme tavrıyla davranırken görürsünüz onları, saatleri, günleri gasp ederken bir tedhişçi gibi görünürler. Önünüze geçerler, yürürken sizi ezerler ve hiç kimsede hiçbir şeylerini bırakmazlar, ne para üstlerini ne sözlerini. Bu yırtıcı yurttaşlık biçimi hep yüksek bir sesle işitilir, markette çalışmaktan ölmüş kasiyere, Allah'ın belâsı bir mal yüzünden, iki kuruş yüzünden bağırırken işitirsiniz bu sesi. Pazarcıya iki domates için tehdit savururken, aldığı ile verdiği arasındaki oranın dengesi için uğraşırken sanki dünyanın dengesini tesis ediyormuş kadar ciddî görünür. En sevmediği şey bir enayi görüntüsüdür, sık tekrarlar bunu, sürekli hakkımı yedirmem diye dolaşır bu kalabalık, kolay öfkelenir, iki kuruş fazla para verdiği için kıyameti koparır, mülküne verilecek en ufak zarar karşısında kaplan kesilir, bağırır, azarlar, bir park yerine ondan önce girmeyi başaran arabayla kavga eder vs. vs.

Aralarında ölmeden yaşamayı başarmanın gerçekten imkânsız olduğu bu kalabalığın hak konusundaki bu duyarlıkları şaşırtır insanı. Pazarlık ederler kıran kırana, başkalarına hadlerini bildirmekten hiç çekinmezler, kolay küfür ederler, belâ okurlar, tehdit ederler.

Bir çeşit dışarıdaki dünyada nasıl davranacaklarına ilişkin ortak bir şablon geliştirmişlerdir, şüphesiz bunu kriminal bir noktaya çekenlerle, sorumlu yurttaş çizgisine indirenler arasında yüzeysel bir fark görünür. Ama son tahlilde benzer bir güdüyle davrandıkları söylenebilir: Hakkını yedirmemek. Kulağa bir adalet tınısı çarpar gibidir bunu işitince, hak. Ama

bu hak sadece kendilerini içine alan bir kaplam içindedir, hak, onların varoluşlarını başkalarının önünde konumlandırmalarından ibarettir, hak, cüret edenin ele geçirdiği bir şey olarak Pazar ekonomisinin ve orman yasasının vahşiliğine eklemlenir ve hak, herkes tarafından aldatıldığı varsayımıyla hayatını kurmuş olanın başkalarıyla ilişkiye geçtiği karanlık bölgedir.

Ama en komik olan bu hak savaşçılarının hiçbir toplumsal/tarihsel mesele için bu denli yırtıcı olmamalarıdır, yırtıcı yurttaşlık sadece başka yurttaşlarla karşılaştığı alanda ve kişisel çıkarlarıyla sınırlandırılmış bir repertuarda bağırıcı, edepsiz ve gürültücüdür. Onları en büyük haksızlıklar karşısında susarken görürüz, mülkleri için verdikleri kahramanca mücadeleyi, giderek herkesi itaatkâr kölelere dönüştüren bir sistem için, devletin her türlü hakkı gasp ettiği tasarruflar için vermezler. Herkesin hayatını karartan yasal düzenlemeler için sokağa çıkmaz bu yurttaşlar, başkasından çalınan ömürlerle, hak ihlâlleriyle hiç ilgilenmezler, şaşırırsınız; oysa az önce değerinden fazla verdiği gerekçesiyle çarşıyı birbirine katmış, izlediği oyunu beğenmediği için parasını geri istemiş, arabasını çizen çocukları sokaklarda kovalamış, poşetin altına çürük elmaları gizleyen manavı madara etmiş ve bütün bunları da bir biçimde hak ile ilişkilendirmiştir. Ben yemem ama yiyen çoktur, eminim, HakMış.

Size ülke diye üzerinde holdinglerin levhası asılmış bir arsa sunulduğunda, çocuklarınıza eğitim adı altında sadece çürük portakallarla dolu bir kasa uzatıldığında, yeni yasalarla geleceğiniz karartıldığında, sayısız insanın neyle suçlandığını bilmeden hapisane köşelerinde karartıldığı zamanlar, gündelik takviminiz yapıldığında hak konusundaki hassasiyetiniz nereye saklanmakta, bilmek isteriz.

Ey sevgili olmayan, yırtıcı yurttaş, şu mülküne gösterdiğin itinayı, verdiğin paraya değmediğini düşündüğün hizmete ya da mala verdiğin tepkiyi asıl zulümlere göstersen ya. Emin ol makro ölçekte de verdiğinden azını değil, hiçini alıyorsun ve emin ol asıl âdil olmayan bu. Boş ver Pazar yırtıcılığını,

bir yerde beklemeden işini halletme kurnazlığını, bırak seni iki kuruş çarpsın zavallı manav, oradan helâl ederek yürü de sen asıl helâl edilemeyeceklerle meşgul ol. Yani diyorum ki, aradığınız gerçekten adaletse.

Senin Annen Bir Melek Değildi Yavrum

Kadınların en temel kapanlarından birisi çocuklarıyla kurdukları ilişkinin biricikliğine ait yapılan vurgular; etraf çocuk için kendini helâk etmiş annelerle dolu ama bu alanda baba örneğine rastlasak da nâdiren rastlıyoruz. Annelik söz konusu olduğunda "sınıfsız, ayrımsız, yekpâre bir kitle" haline gelen kadınlar bu konuda hayatları boyunca "iyi annelik" konusunda bitmeyen bir tez hazırlıyor gibiler.

Bir annenin birinci görevi çocuğunu ne kadar sevdiğini, ona nasıl iyi baktığını herkese kanıtlamak, kocasını ihmaline göz yuman kitle bu konuda hiçbir tolerans tanımıyor ve bir kadının birinci görevinin çocuğu olduğu konusunda hemen uzlaşıyor. Hiçbir futbol takımının, siyasî örgütlenmenin bu kadar sağlam bir ortaklık altyapısı yok, annelik denilince akan sular duruyor, duran sular yeniden akıyor.

Bu annelik mitini ilk kavradığımda söz konusu kişi anneannemdi, çocukları tarafından soğuk olarak nitelenen anneannem. Bunu düşündüm, çok düşündüm, hatta anneannem öldüğünde bir yazı da yazdım, çok önceden yayınlanmıştı hatta. Olsun yeniden yapıştırıyorum buraya, paylaşabilmek için.

Anneanne geçmiş zamana, korunaklı umutlara, sahte düşlere, hiçbir şeye, hatta çocuklarına bile yaslanmadı. Yanında durduğu adamla hiç anlaşamadı, anlaşacak ne vardı ki? Anneanne politikadan, dinden, hayatın gereklerinden çiftçilikten, çocuk yetiştirmekten ve iş yapmaktan (dikiş hariç) anlamadığını hiç inkâr etmemişti, seçme hakkının olmadığı dünyasında zorunlu seçmeleriyle barışık yaşama gibi bir âdiliğe hiç sığınmadı. Belki tek şansıydı bu, reddetti. Sonsuz kadar şikâyet etme hakkını kullandı yalnız, bu da yakın çevresi için dayanılmazdı. İyi de, ufacık bir parçası bile kendine ait olmayan bu hayatta anneanne herkesin hoşuna gitmek zorunda mıydı? Bunun cevabını erken bulduğundan belki de, karılık, analık gibi "kutsal" görevlerini zorlamayla yerine getirdi.

Bir kalbi vardı, yanlış anlaşılmasın, çocuklarını da severdi ama kendince, kalbi varoluş acısıyla yeterince meşguldü. Çocukları tarafından ona yakıştırılan "soğuk anne", kocası tarafından yakıştırılan "ruhsuz kadın" nitelemelerini vakurla taşıdı. Çocukların annelere duyduğu ilkel yönelimler, çıkarın, sömürünün biçim değiştirmiş haliydi ve sevgi olarak adlandırılıyordu; anne tanrı gibiydi, verici, yapıcı, sevici ve baştan çıkmış bir tanrıya ibâdet etmeme tehdidi hemen iletilirdi. Anneanne bunların adını koymadan ama bu yoldan da sapmadan baştan çıkmış bir tanrı gibi yaşadı, çocuklarını severken özverinin dozunu çok iyi ayarladı. Sayesinde ortaya çıkan çocukları onu hiç örnek almadı. Ev, çocuk odaklı bir hayatla, annelerine yükledikleri çocukluk boşluklarını doldurmaya çalıştılar. Yanılgıları şuradaydı; boşluklar hayata aitti, anneanneye değil ve aslında iki seçenek vardı: Ya hayatınızı insanlığa, ya da kendinize adarsınız. Bunların dışındaki seçenekler testteki çeldiricilerdir ve nedense herkes bu çeldiricilere çelinirdi. Kocalara, çocuklara, eşyalara adanmış bir hayattan anlam çıkarmak ise denizin ortasındayken, yüzme bilmiyorken, batıyorken tutunulan ama kendisi de bir yere bağlı olmadığı için hayat kurtarmayan dala benzerdi. Dalla birlikte denizin dibini boylamanın yalnızlık duygusuna iyi geldiği öteden beri

söylenir, fakat köksüz bir dalın kimseyi kurtardığına tanıklık eden olmamıştır.

Anneanne işte bu yüzden sadece kendine ağladı, bu ağıtta şöyle bir alt metin saklıydı: Ağlayın sefiller bir biblo gibi yaşamanın acısına/Hayatta hiçbir şeye etki edemediğinizin varın artık ayırdına.

Peki anneanneyi kimler anladı? Kimseler anlamadı.

Yıllar önce böyle düşünmüştüm. Ondaki kayıtsızlık seçilmiş değildi belki ama seçilmiş gibi duruyordu.

Annelik mitinin kadınları edilgenleştirmek için abartıldığını düşünmememiz için hiçbir sebep yok, çünkü burada söz konusu olan bir canlının sorumluluğunu almak, bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmekle sınırlı değil, ruhunu vermek, çocuğuyla yeterince ilgilenen bir kadının bile sürekli bunu anlatmaya çalışmasındaki çaba buradan kaynaklanmakta. En büyük tehditle karşı karşıya kalmış gibi savunmaya geçmesi ve "bu kadar abartacak ne var, herkese sorumluyuz işte yaşadığımız için, çocuk kuyruğum ya da bacağım değil" diyememesi bundan galiba.

Diyorum ki emeğimizi, bedenimizi vermemiz bile yetmiyor kimseye, ruhumuzu da istiyorlar, çocuklar istemiyor bunu, annelik formasyonunu oluşturan tarih istiyor, anlamları gasp etmiş kültürel evren istiyor ve kimse bu konuda aforoz edilmeyi göze alamıyor. Ve işin fenası bundan en fazla acı çeken bir türlü olmaya bırakılmayan çocuklar, kendilerine saçlarını süpürge yapmış anneyi –işlerine gelse bile– hayat boyu vicdan azabıyla hatırlıyorlar, kendileri için düşlerinden vazgeçmiş, ruhunu yitirdikçe mutsuzlaşmış annelerini hep hüzünle hatırlıyorlar. Abartmayalım, ruhumuzu vermeyelim kimsenin de ruhunu istemeyelim, anneannemin yalınca kavradığını kavrayalım ve anneliği tuzağa çevirenlere karşı kahkaha atalım, "ne meleği senin annen bir cadıydı yavrum" dedirtelim şu fazla erkeklere. Şimdi sessizce dağılalım, eve neresinden gireceğimizi tasarlayalım.

Bahar Temizliği

Benim büyüdüğüm evlerde iki şeyden çok korkulurdu; kış hazırlıklarından ve bahar temizliğinden. İlkine baktığımda sonsuz bir kışa gireceğimizi ve hep orada kalacağımızı sanırdım çünkü hazırlanan malzemeler, bize ve komşularımıza iki nükleer felâket boyunca yetecek kadar çoktu: Reçeller çoktu, turşular, tarhanalar, salçalar, çuvallar, tenekeler çoktu. Eline ne geçirirse kavanoza yatıran bir anne ve onun sonsuz yardımcıları vardı o zaman, o zaman anneler ve kavanozlar çoktu. Aynı kadro baharı, çamaşır suları, temizlik bezleri, deterjanlar, Arap sabunları, tahta fırçaları, kovalar ve köpüklerle karşılar, sokaktaki ağaçları bile ovar, evin altını üstüne getirir, ayak altında dolaşan çocukları ise kaynatarak sterilize eder ve hiç mikrop kalmayana kadar siler, siler, silerlerdi. Annenin her şeye yağlı bir tava gibi baktığı o zamanlardan bir çocuğa kalabilecek arızalar bana da kaldı, zaten hiçbir şeyden iyi olan bana kalmazdı.

Herkes baharda âşık falan olurken, ot, böcek, çiçek derdine düşerken, ben, elimde bir şişe tuz ruhu, asit, minare gölgesi ve beysbol sopasıyla fazla varlıkları yokluğa havale etmeye

hazırlanırdım. Anneden kalan anne tepkim yüzünden ev falan asla temizlemezdim tabiî, evin dışındaki alanlara yönelmişti ilgim. Belki de kaynama derecesinde geçen çocukluğum yüzünden temizlik anlayışım biraz yıkıcı bir muhteviyat kazanmıştı ve ben, her bahar derin devletin içinde birikmiş kirleri, meclisin iç odalarını, okulların koridorlarını, şehrin parklarını ve meydanlarını, fazlalık gibi görünen bütün insanları derinden bir temizlikten geçirmek için didinip dururum. Evindeki güvelerle uğraş der önce annem, mutfağındaki yağlarla, temizlik böyle bir şeydir.

"Temizlik gerçekten nedir" diye her bahar sorarım, evlerini kırklayan ve en ufak bir lekenin gölgesine katlanamayanları gördüğümde, temizlik gerçekten nedir; bir leke imparatorluğunda yaşayıp kafayı ev temizliğiyle bozanları gördüğümde. Asıl kir burada diye bağırırım anneme, bak şu adamın kafasında asıl kirlilik, bak şu kadının sözlerinde, yasa kitaplarında, birilerini acıtırken kullanılan bütün yöntemlerde; asıl pislik sokaklarda diye haykırırım, sen paspasları temizlerken arka sokaklarda birini öldüren elin kendisinde, yalan söyleyen dillerde, asıl kir dünyanın bütün semtlerinde.

Anne elbette yemez bunları ve sen pasaklının tekisin diyerek küçümsemeyi sürdürür beni, mutfağa geçerken de gözlüklerimi temizleyerek. Arkasından bağırırım bende, anne görmüyor musun sokaklarda öldürülenlerin kaldırımlara yapışmış izlerini, takvimlere yapışmış kanları görmüyor musun diye. Anne duymaz beni çünkü tencereleri ovalarken dünyayı unutmak üzere programlanmıştır, daha doğrusu ben konuşunca işitmeyeceği bir boyuta geçmeyi alışkanlık haline getirmiştir.

Baharda herkesin kalbi çarpar, başı falan dönerken ben elimdeki temizlik malzemeleriyle daha doğrusu imha araçlarıyla dünyaya bakarım, ufkum geniştir ne diye sadece kendi ülkeme bakayım, dünyanın temizliğe ihtiyacı var diye düşünürüm ve hâlâ anne takdir etmez ya beni, çok canım sıkılır buna. Birleşmiş Milletler binasına, NATO karargâhına, Dünya

Bankasına, kışlalara, hapisanelere, ıslahevlerine, yalan yaşamalara, alışveriş merkezlerine, önünde çocukların iç geçirdiği vitrinlere falan bakarım.

Derin temizlik operasyonlarıyla geçmiş bahar temizliklerinden bana kalmış mirasın beni bir parça titizleştirdiğini, mutlu olsun diye anneye bildirdiğimde ise, her zamanki ifadesiyle hadi oradan der, sen kim temizlik kim, şu banyonun baksana haline. Anne derim boş ver banyoyu, bak dışarıda kocaman bir leke gibi duruyor dünya, topla sonsuz yardımcılarını, bir el atalım, bu bahar bari birkaç lekeden kurtulalım.

Bahar geldi, temizliğe gelin sokaklardan başlayalım, anneden hayır yok bana, o fayansları ovarken biz kurumuş otları söküp, taşların altını kazıyalım.

Orta Sınıf Kalaylaması

Sabah yataktan sanki ilahî bir kuvvet tarafından dürtülmüş gibi fırladım ve ağzımdan şu sözler döküldü: "İyi ama bu insanlar çıkarlarını bu kadar kollamayı ne zaman öğrendiler ve nasıl?"

Evet ben sabahları söylenerek uyanan, günaydın diyene sensin günaydın ya da adındır diye cevap veren, sabah duası yerine sabah kalaylaması denilen bir âyini icât etmiş feci bir insan türüyüm. Benimle aynı evde uyanmadığınız için yatın kalkın Tanrınıza şükredin.

Ne diyordum, bu kadar çıkarının farkında oluş, kendini herkesten ziyade düşünme hastalığı diyordum, nerede ve nasıl öğrenilmiş olabilir? Orta ve alt orta sınıfın insan üretme atölyelerini sakın küçümsemeyin, bence bizim daha kafamızın en az iki yüzyıl basmayacağı enteresan aktarım, taşbaskı, kızgın damga tekniklerine sahipler. Bu atölyede yetişmiş olanların bilinçlerini değiştirsek, aynı sözcüklerle konuşur gibi olsak bile âdeta antenleriyle sürdürüyorlar özel dünyalarını koruma reflekslerini.

Gündeliğin arkeolojik kazısında bu sefilleştirilmiş ruhların "ama..." diye başlayan tam iki bin beş yüz cümlesine

rastladım; düşünebiliyor musunuz, yaklaşık beş yüz kelime ile düşünen bir kavmin özünü korumak için ürettiği bu kadar çok cümlesi var; vay ki vay bize dedim, bu konuda ne kadar zayıfız, kazsak kendi hayat idealimize ilişkin kaç cümle çıkarırız gündeliğin kuyusundan. Yetişemeyiz onların hızına, sözlüklerini yırtmadan, ritüellerini falan uçurmadan, iç odalarındaki bağlılık yeminlerini dinamitlemeden çırpınıp dururuz karşılarında.

En fazla bir kaç ama'da bizde var, ama insan kardeşim diye başlayan, dünya senden ve sevdiklerinden ibaret değil diye başlayan, sadece kendinden başlatmadığın bir hayat tasarımında değişim mümkündür diye devam eden, takan var mı, söz düzleminde evet, retorik düzlemde hepimiz aynı fikirdeyiz, ben sadece kendimi düşünürüm diyen birine rastlasam alnından öperim çünkü en azından yalan söylemiyordur kimselere.

Şimdi bakın onların psikolojik normallik tanılarına, hayatlarından türetilmiş güvenlik duygusunu, öncelikler yasasını meşrulaştıran yığınla maddeyle karşılaşırsınız, kendini esirgemeyen de, tanımadığı biri için risk alanda yeterince gelişmemiş kişisel özellikler ya da çocuksu nitelikler bulacaklardır. Aşırı vakalara ise delilik atfederek normal zırva hayatlarını tek hayat formu olarak sürdüreceklerdir. İnsanın kendini koruma refleksini en Minimalist uca sürükleyerek oradan çıkardıkları doğrularını akıl fikir sonucu olarak ilân edip, kendileri gibi davranmayanları marjinal olarak görüp rahatlayacaklardır. Zaten bu hayat kurgusunun onların vicdan yasalarına, iç rahatlıklarına göre tesis edildiğinden fena halde şüphelenmekteyim ve nerede akıllı davran diyen birini görsem çığlık atarak uzaklaşmam bundan.

Sizin aklınız evlerinizi korusun, çocuklarınızı korusun, sizin aklınız servetinizi, arabalarınızı korusun, sizi ölümden de korusun, sırf ölmemek için her şeyi akıllıca yapın siz ama bütün bunların bir yalandan ibaret olduğunu düşünün ki ara sıra, rahatlattığınız vicdanlarınız kıvransın azcık.

Şöyle berbat bir dünyada akıl keşke başka işlere yarasa, sıkıştığımız odaların sonumuzu geciktirmeyeceğini kavratsa bize, nesnelere verdiğimiz değer kadar değer versek kapıdan geçen, tanımadığımız o kadına, arabamıza gösterdiğimiz özenin yarısını bir insana göstersek falan, ne bileyim işte aslında ölmekten korkmanın hayattan korkmak olduğunu anlasak ve kimse korkutamasa bizi.

Orta sınıf kalaylaması için hep beraber: Korkunun ecele faydası yok hatta korku, ruhları kemirir, geçerken bu dünyanın sıratından, yapıştığınız nesneler korumaz sizi, dünya batarken sizin çocuklarınız da batar, karınız, kocanız, sevgiliniz batar. Ayrıca ölebilirsiniz karşıdan karşıya geçerken bile, adınız on yıl geçmeden unutulur, koruduğunuz şeyler yıkılır, çürür, en iyisi vazgeçelim kendimizi bu kadar kollamaktan.

Neymiş fazla akıllı olmak hiç iyi değilmiş, üç oda bir salona, ütülü örtülere açılırmış, neymiş fazla hesap yapmak insanı ruhsuz yaparmış, odamız bir uçurumdan denize açılsa fena mı olur? Fazla akıllı olmayalım, kendimizi çok önemsemeden yaşamanın bir yolunu bulalım; denize atlarken elinizi tutmam ama iterim arkanızdan.

Bunun İçin Sakladım Her Şeyi

Bir gün gelecek sızılarımızı saklayacağız insanlık müzesinde; birilerinin sevincine sonradan uzun ağlamıştık, çok uzun hem de. Tarihin bir kalbi yok demişti küçükken, bir avuç kum karşılığında bana kül kokulu şeker veren bakkal amca, tarihin bir kalbi yok demişti; ağlamış ve gözyaşları bitmiş birine benzerdi. Ama bizim var demek isterdim, diyememiştim, bir avuç kuma verilmiş şekerin kokusunu şimdi hatırladım.

Bir gün gelecek belki gözyaşlarımızı saklayacağız, delilikle yağmur gibi yıkandığımız o günlerin anısını saklayacağız, kızıl bir ağaç yaprağını zamanın rüzgârının nasıl savurduğunu hatırlayacağız.

Ben her şeyi küçük kavanozlara doldurdum, suda kaynattım, ters çevirip havasını aldım zamanın raflarına dizdim. Her akşam önlerinde durup üzerlerine yapıştırdığım minik etiketlere bakıyorum. Şimdi kavanozdalar, bir zamanlar, içinde şarkılar söylenen o şehir, bekleyen sevgilileri olan o askerler, kendini dünyayı fethedecek kadar kuvvetli hisseden o çocuk, çocuklar, hepsi kavanozdalar şimdi.

Dünyanın çocukluğunu koydum, birileri için ölmeyi bilen-

lerin kalbini, dövüşenlerin cesaretini koydum, o küçük kızıl yaprağın düşlerine tutunmuş binlerce, on binlerce, yüz binlerce insanın kederini. Kimse yaşanmadı diyemeyecek.

Bir gün gelecek hayal kırıklarımızı saklayacağız tarihin derininde. Şimdi şarkısını söylüyor ismini yitirmiş bir şehrin, ülkenin, şimdi şarkısını söylüyor kendi ölümünün, bir rüya: "ümit etmeyi bilirlerdi/tarlalarda kopmuş başak hepsi/sabahı çağıran elleri/kesilmiş omzundan şimdi". Beni nereye götüreceksin rüzgâr, her şey ölü şimdi.

Bir gün gelecek ümit etmeyi müzelerde saklayacağız. Yeniden söker gibi unuttuğumuz bir dili, her şeye yeniden başlayacağız. Bunun için saklıyorum her şeyi.

Tren tarifelerini, peçetelere yazılmış sözleri, rüzgâra fısıldanan yeminleri, ipte ölürken kırılan o boynun iç burkucu sesini, ülke haritalarını, şehir krokilerini, bir savaşçının göğüs cebinden çıkan aşk sözlerini, pusulaları, gökyüzünü bile inleten o bomba seslerini, vazgeçişleri, yeniden başlamaları, dilsiz bir tanığın şahadetini, kaybolmuş sesleri, yıkılmış evleri, sönmüş ocaktaki külleri, bütün kavuşamama hikâyelerini, o adamın traşsız yüzündeki kesiği, o kadının çıplak memelerini, tören adımlarını, yıkılmış heykelleri, çökmüş duvarları, herkesin öldüğü meydanda ürkek bakışlarla gökyüzüne bakan o çuha çiçeğini, hukuk metinlerini, savaş protokollerini, bakkalın bana verdiği şekere sinmiş kül kokusunu, her şeyi...

Bunun için saklıyorum her şeyi.

Kadınları Öldürüyorlar

Arkadaşımla oturmuş konuşuyorduk, dedi ki farkında mısın durmadan kadın öldürüyorlar, kadınları bir erkekler ordusunun silâhlı kuvvetleri vahşî bir batı kasabası yasasıyla pat pat öldürmekte. Kadınları öldürme meselesi yakıcıydı gerçekten ve arkadaşımın silâhlı saldırı tespiti önemliydi. Bir cinsin öbür cinse açtığı bir savaştı bu ve olaylar buradan okunmalıydı. Bazı akıllı feministlerin söylediği gibi bu ideolojik bir meseleydi ve cinayetler de politikti.

Bazı erkekleri de mağdur eden erkeklik ideolojisini, (*ideolojiniz batsın*) tarihsel kazanımlarını yeni dünya düzenindeki kadınlara kaptırmak istemeyen bir sınıf gibi düşündük, öldürülen kadınların bir hayır'ı vardı, bu kadınların hikâyesini mağdur hikâyesi gibi anlatanlara öfkelendik, bu kadınlar ya boşanmaya kalkıyor, ya sevgilisine kaçıyor ya erkeklere ayrılmış zamanlarda ve sokaklarda dolaşıyor yani itaat etmiyordu.

Kadınlar mağdur değildi, uslu değildi, uslu olanların en fazla ağzını burnunu dağıtıp bırakıyorlardı ama öldürülen kadınlarla anlatmak istedikleri şuydu, onların bedeni aracı-

lığıyla cezalandırılan kadın özgürleşmesiydi. Tıpkı devletin şiddetini en fazla çekenler gibi diye ekledi arkadaşım, devlet, evinde oturup, sisteme biat edenlere doğrudan şiddet uygulamaz, şiddetin öznesi itiraz edenin, karşı çıkanın bedenidir, onun bedeni aracılığıyla herkese gözdağı verir, işte tıpkı onun gibi öznenin kişisel hikâyesini, vakayı aşan bir ayar şiddetiyle karşı karşıyaydık.

Ve bir sınıfın iktidarı kaptırmaya niyeti olmadığı öteki sınıf üzerindeki baskı ve şiddet teknikleri tarihin kendisiydi. Ezenler ezilenler ilişkisini tarihsel tökezlemenin –gelişme demeyeceğim– genel bir şablonu kabul edersek bu ilişki biçiminin alt kümesinde ezilenlerin birbirini ezmesi, bir cinsin ötekini ezmesi, insanların hayvanları ezmesi, vb. gibi sayısız biçimde çoğaltılabilecek çeşitlemeleri mevcuttu. Tökezleyen insanlık (*insanlığınız batsın*) sanırım ortaya çıkara çıkara, incelmiş ezme politikaları çıkarmıştı. *Politikanız batsın.*

Kadınlara karşı arkaik düzenin temsilcilerinin açtığı silâhlı saldırılar açıkça bir savaş ilânıdır, basit bir 'cinsel özgürleşme'nin ışığında okunamayacak kadar sınıfsaldır, çok yakından bakılırsa cezalandırılan bedenlerin sahiplerinin çoğunun yoksul olduğu görülür. Zaten dünyaya yakından bakılırsa ölenlerin, şiddete uğrayanların çoğunun da yoksul olduğu görülür, bunun için sosyoloji 'mastırı' yapmanıza gerek yoktur.

Kadınları öldürüyorlar dedik, itiraz eden kadınları, yoksul, hayat kurmaya çalışan kadınları en fazla, sonra aklımıza işçi ölümleri geldi, işçileri de öldürüyorlar durmadan, iki kuruş kazanmaya çalışırken, öldürüyorlar. Bu bir sınıf savaşıdır, onların bedeninde cezalandırılan ezilenlerin tamamıdır.

Unutmayın silâhlı saldırı bir savaş ilânıdır ve buna karşı çıkmak için "yemek falan pişirmemeniz", "bedenim benimdir" pankartı açmanız azcık hafif kalır, en azından hayatta kalma mücadelesi veren kadınlar için.

'Paketlenmiş Gün İtirazı'na İtiraz

Mutluluğun içindeki biri, tıpkı hakikatin içindeki gibi mutluluktan söz etmeyi gerekli görmez, der Adorno bir yerde.

Heidegger'in söylediklerinin yankısını taşır bu söz ve ürkütücü bir boşluğa işaret eder, doluluğa değil. Bu söz, Fraksiyon'un* ciddiyetini bozmak için hadi, sevgililer gününü yazayım diye düşünürken aklıma geldi. Hayır, Aziz Valentin gününü kapitalist tuzak diye lanetlemeyi falan düşünmüyorum; benim için bütün günler bir tuzaktan ibaret, eğlenmeye programlandığınız cuma ve cumartesi gecelerine ya da koşarak iş saatine yetiştiğiniz pazartesilere daha fazla sinir olduğumdan, sırf ucunda hediye olduğu için protesto ettiğiniz bu günlerle kurduğunuz ilişkide sizi negatif kapitalist bulduğumdan belki de, sadece tanımlanmış, sınırlanmış kişisellikle, abartılmış aşk olayının hiçbir biçimde çakışmaması ilgilendirecek beni ve özel güne gelene kadar, 'ooo' diyerek sürdüreceğim bu sözü.

Ortada bu kadar fazla aşk şarkısı, edebiyatı, sözü, acı çek-

* Yayın hayatına "*Haber Fabrikası*" ile başlayan "*Fraksiyon*" adıyla devam eden internet sitesi. 2016 yılında yayın hayatına son verdi.

me sendromu ya da efekti varsa diyeceğim, bu manzara aşkın varlığının değil, olsa olsa yokluğunun kanıtı olabilir. Bunu "rol icâbı" sevdiğiniz kedilerle ilişkilendirebilirsiniz, herkes o şirin yaratıkları aşırı sever gibi görünmeyi sevmektedir esasında ama iş evine almaya, tüyüne, kakasına katlanmaya geldiğinde ortadan kaybolmaktadır, seviyor görünmeyi sevmeyi ise hep sürdürecektir. Aşka âşık görünenlerin durumu da buna benzer, aşkı yüceltir, abartır ancak ilk sıkıntı durağında iner trenden ya da bir duygu sürekliliğinin 'olay'a sahip çıkmak anlamına geldiğini bile kavramadan, yarıda bırakılmış sözcükler balonuna binerek uzaklaşır olay yerinden ve aşkın imkânsızlığından söz etmeyi sürdürür. Fazla abartmayın demek geliyor içimden, çünkü burada da "kendi anlamını devalüe eden bir enflasyon biçimi" vardır.

Sevgililer gününe itiraz eden arkadaşlarım, ben de herhangi bir güne bayılıyor falan değilim ama niyeyse sevgi konusunda gayet kapitalist yaşarken, birliktelikleri tüketim nesnesine çoktan dönüştürmüşken, daha fazla tüket yasasına riayette hiçbir sorun yaşamazken, sadâkati kasabalı bir kızın tasavvurunda kalmış demode bir sözcük olarak okurken, dokunduğunuz, temas ettiğiniz kişiye bir sorumluluğunuzun olduğunu artık hiç hatırlamazken, bu Valentin'le derdiniz ne olabilir, anlamış değilim gerçekten. Paketlenmiş gün itirazı, paketlenmiş bir hayat algısının radikal reddini gerektirir, yani demem o ki, samimi olun ciğerimi yiyin, yoksa aklınıza sadece özel zamanlarda gelen tüketim çılgınlığı eleştirinizle bizi delirtmeyin. Evet kapitalizm hepimizin hayatını tam ortasından delmekte, tükettirmekte ve daha fena şeylere sebep olmaktadır da Valentin gününü kapitalizme hayır gününe çevirmekle kafanızı sistemle aynı yerden işletmektesiniz, uyarayım dedim.

Ülkesi Bulut, Kalbi Evi Olanlar

Çok az insan bir boşlukta doğar, hiçbir yere ait olmadıklarını erken kavradıklarından huzursuzdur ruhları; yaşadıkları dünya mutluluğu bir anlamda mülkiyetin türevi olan aidiyete bağladığından dolduramadıkları bir boşluktur evleri.

Mutluluk öğretilmiştir ve hep bir sınır içinde anlamlandırılır; yüreğe sınır çizilir, evlere sınır çizilir, ülkelere de. Sınır çizmeden sevmek başka bir dünyanın düşüdür, buraya uzak, bize çok yabancıdır. İnsanlar bu gezegende sadece sahip olduklarını sevmeye koşullanır, hatta sevmek bir anlamda sahip olmanın öteki adıdır, kendine ait olmayanı sevene hırsız denir, mülkiyet yasalarına uymayan her şey toplumsal ya da hukukî açıdan kriminal bölgeye sürülmüştür. Yasasız bir topluma övgü faslında değilim ama neredeyse değer ve anlam üretme pratiklerimizin dallarının bir mülkiyet ağacından sarktığı bir dünyada, bu dallarda yetişen meyvelerle beslenirken hiç arıza çıkarmıyor oluşumuza da azcık hayret etmekteyim.

Sınırı aşma arzusunun olmadığı bir düşünce evreni bize ne bırakır? Sadece sahip olduklarımızı sevdiğimiz bir dünyada başkası için bir şey yapmanın sınırında kimler oturur? Hep aynı kalıplar içinde düşünürsek farklı düşünen ayrıksı mı

olur? "*Her şey tüccarların elinde*"* mi şimdi; bir sahipliğin dolaşım yasalarını, değişim yasalarını belirleyenler mi belirliyor dünyamızı?

Hakikaten mülkiyetin bir problem olarak tartışılmasının tarihinde öncelikle mülklere yapışma evresinden mi geçmelidir insan? Elde etmeden reddetmek bize zaman kazandırmayacak mıdır?

Kimi sevsem gözünün derinliklerine bakana kadar sürüyor sevgim, çünkü gözler genellikle üç odaya ve bir salona açılıyor. Başka bir mutluluk tarifimiz yok mu gerçekten, hep başkalarının sevdiği gibi mi sevmeliyiz birbirimizi; hep aynı biçimde mi kurmalıyız kalelerimizi? Evin dışından eve, tarihin dışından tarihe girsek, başka bir göz açılır mı alnımızda? Bir şeyi başkalarının yaptığı gibi yapmaktan nefret etsek en azından ara sıra, tarihsel tecrübe denilen şeyin koşarak çarptığı duvara aynı biçimde çarpmasak, bir başka bilgiyi mümkün kılabilir miyiz? Bilmiyorum, tam bir cevabı yok hiçbirinin çünkü tecrübesi yok. Tek bildiğim şu "her şey tüccarların elinde" Ülkeler ve sınırları, evler ve sınırları, aşklar ve sınırları, "her şey tüccarların elinde." Uygun bir alışverişe bağladığımız siyaset, aldığımıza ve verdiğimize baktığımız ilişkilerimiz, yatırımlarımızın azami sonucunu beklediğimiz çocuk yetiştirmelerimiz, her şeyimiz ama her şeyimiz "aşkın" bir ticari belleğin içerikleri. Biz şimdi savaşırken, karşı çıkarken bile bir yanlışa, yanlış belirliyor bizi; kötüyü kaynak göstererek kuruyoruz iyiyi ve bu kaynak çürütüyor içimizi. Çok az insan bir boşlukta doğar, bulutları ülkesi, kalbini evi bilir, her şey elindeyken tüccarların, o insanlara dikkat edin, verili olanın dışında var olmayı başaranlar çoğaldıkça artacak belki de daha iyi dünyayı kurma şansımız. Şimdi her şeyimiz nefret ettiğimizi söylediğimiz kapitalizmin temellerine bağlı sıkıca, yıkmayı düşündüğümüze yapışarak, mücadeleyi sadece görünür formlara kapatarak, hep bir doluluk üzerine çalışarak, boşluğu hiç anlamayarak, anlamayarak yaşayıp gidiyoruz.

---

* Birhan Keskin'in şiiri.

Kadın Savaşı Baladı

İçimizden kırılgan düşlerin geçtiği masallarınız bitti, çiçekli böcekli bir elişi kitabına boyadığınız ya da kırık bir iğneyle kelebek gibi bir fon perdesine iliştirdiğiniz ömrümüz, cehennem kaçkını bir ruhla birleşip öldü ve yeniden dirildi ve acı çektirdiğiniz bütün kız kardeşlerimiz için hesap sormak için döndü.

Kutsal analığın besleyici sütü lanetimizle zehirlendi, sokaklarda, işyerlerinde ve evlerde hayatı bize zindan eden herkes için öfkemiz hançere dönüştü.

Bedenlerimize yüzyıllardır uyguladığınız eziyet için, yaşamaya bırakmadığınız her bir kadın için, incittiğiniz, yaraladığınız, sakatladığınız, öldürdüğünüz tüm kadınlar için ant olsun ki size ve düzeninize boyun eğmeyeceğiz!

Salonlarınız, yatak odalarınız, mutfaklarınız, kadınları anneliğe hapsettiğiniz bütün kafesleriniz ölmüş kardeşlerimizin fırtınasıyla uçup gitti, isyan, sokaklara serildi en çok oralarda ölmemiz bundan.

Bizleri bir hayat bilgisi kitabına çizen kalemler bitti, kadınların itiraz ettiği için öldüğünü haykırıyor şimdi duvarlar,

kadınları kendi hayat imgenize hapsettiğiniz mevsim bitti, direndiği için öldüğünü haykırıyor kadınların şimdi bıçaklar.

Eşit bir yoldaşlık kuramadığınız bütün yollar bitti, ötekileştirdiğiniz bedenlerin sabrı bitti, esaslı bir hayır çektiği için ölüyor kadınlar, evetlerin vakti bitti!

Bir melodrama oturttuğunuz karakterler öldü, gözyaşları ve mendiller, derin içlenmeler, kırılgan düşler; kanlı bir ormana benzettiğiniz dünyada eli hançerle dolaşacak kadınlar diyor ağaçlar, ölmeleri bundan.

Korkmadıkları için ölüyor kadınlar, çaresizliğinizin şiddete dönüşmesi bundan, ölü kadınların lanetiyle yıkılacak düzeniniz, hiddetiniz bundan!

Realite Baskısı
'Sorumluluktan Kaçış Tüneli' Kazarken

"Bana realiteni söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" dedi ayna. E o kadar güzel kadın varken ayna ile kurduğum ilişki elbette güzellik üzerinden olmayacaktı, ayna, ruha bakıyordu; biçime değil. "Benim sabit bir realitem yok" dedim aynaya, realiteler değişebilir ama realiteyi kavrama biçimlerinde bir sıkıntı var. Aslında realiteyi pek umursadığım da söylenemez diye ekledim, –nasılsa ruhumu görüyor, yalanın lüzumu yok– diye. Sonra aklıma yeni gelmiş gibi bağırdım: "Realite baskısı sorumluluktan kaçış tüneli kazar." "Sen iyice uçtun" dedi ayna, "tamam realiteye fazla biat insanı ruhsuz timsah yaptı diyelim, sorumluluktan kaçmakla ne ilgisi var?"

Ayna sıkıcıydı, kediye döndüm yeniden. Sorumluluk kelimesinde mama tabağını göstermişti ve ben ona "realite, mamanın yokluğunu gösteriyor" diyemezdim, yiyecek yarattım ve "realiteyi fazla tanımak ile temel sorumluluğu askıya almak arasındaki ilişkinin saçma olmayacağını yineledim", kedi onayladı beni. Çünkü dedim, aslında yapılması gereken

şeyden kaçmak için bir kılıftır "realite bunu gerektirdi" demek; yani bir şey, bir şeyi gerektiriyorsa, orada bir sorun var demektir. Çünkü "realite bu" ifadesinde zaten potansiyel olarak bir özür mevcut değil midir, koşullar farklı olsaydı, şimdiki durum bunu gerektirmeseydi, – şeydi, şuydu vs. gibi.

İşte benim kafam buraya takılıyordu. Çünkü doğru olanın bahaneye ihtiyacı yoktur, açıklama yapmamızı gerektirmez, neden böyle davrandığımıza ilişkin kimseyi ikna etmemiz gerekmez, haklılık tonu aşikârdır ve böylece insan, hakikate karşı sorumlu davranmış olur, yüzeysel realiteye karşı değil. Yüzeysel realite değişkendir, bir dönem düşman olduklarınızla ittifak etmenizde sakınca görmez, bir vakitler ettiğiniz sözlerin değişmesini pek mantıklı bulur. Çünkü realite değişmiştir ama bunu söylediğinizde aslında içten içe hakikatten özür dilediğinizi ben bilirim, tarih de bilir. Dolayısıyla realite baskısı, 'sorumluluktan kaçış' için sinsi bir tünel kazar diye tekrarladım, aynaya döndüm, çatlamıştı.

İnsan özellikleri konusunda en çok önemsediğim şey listesi durmadan değişir, daha doğrusu listenin kendisi değil de sıralanışı değişir ama şimdi bir şeyden çok eminim, sorumluluk duygusu en önemlisi. Okyanusun kıyısında oturup, susuzluktan ölürken, su tükenir korkusuyla bir damla su içemeyen Butimar ölçüsündeki mitik sorumluluktan kolay söz ederken, yüzeysel kazanımlar için derinliklere veda eden ve kimseye en ufak sorumluluk duymadan yoluna devam edenler de hakikati aşkın bir bölgeye sürüp, gündelik gerçekliğin gereklerıyle yaşamını sürdürenlerdir. "Realiteyi tanımıyoruz, içinde fazla hesap, gündelik kaygılar ve on yıl sonra özür diletecek durumlar var" dedim kediye. Kedi de "tarihe sorumluluğun benden başlıyor" dedi. Haklıydı. Şimdi bunu insanlara anlatsam dedim kediye, bana realite dersi vermeye kalkarlar, konjonktür, gereklilik falan bir sürü şey anlatırlar, mahsustan bilmek istemediklerimi, hiç bilmiyormuşum sanırlar." "Aman sansınlar" dedi kedi, "sen benim suyumu tazele."

Boşlukta Yüzenler
ya da Alis Hârikalar Diyarında

Hiçbir şeyi ve kimseyi bıraktığım yerde bulamıyorum, sanki bütün nesnelerin ve öznelerin benden kaçtığı bir evrende yaşıyorum, böyle hissetmek ise çok ürkütücü. Akşam koyduğum kitap koyduğum yerde değil, çıkardığım küpe hiçbir yerde değil, çoraplar, kahve fincanları bir varlar bir yoklar. Aslında onların benden bağımsız bir varoluşu olduğuna çok erken uyanmıştım, arayınca bulunmazlardı, canları isteyince yaklaşırlardı bana. Başka bir ailede büyüsem felsefî bir derinliğe dönüşebilecek düşüncelerim, belki de tek rasyonalist olduğu alan "ev düzeni ve ne neredediir" olan anne tarafından bölünür, "saçmalayacağına düzenli olmayı denesene azcık" diye haykırarak beni ve nesneleri düzene sokmaya çalışırdı. Bana pek işlemezdi, büyüklerin bağırmalarına alışkındım ve nasıl bir çaresizlik içinde olduklarını anlayabiliyordum –yoksa insan niye bağırsın başkasına– da, nesneler bu haykırıştan çekinir, bir süre daha kolay bulunurlardı. Bir süre ama sonra tekrar aynı manzara, "aradınsa bul" manzarası.

Nesnelerin varlığını kesinleyen şey olarak bakış mefhumu benim yaşadığım evrende tek taraflı işlerdi, sadece onların bakışı benim varlığımı kesinliyor gibiydi, bu konuda Maurice Merleau-Ponty ile tartışmayı çok istedim ama dilimizi, tartışacak ve benim endişelerimi anlayacak kadar bilmiyordu; ayrıca annem anlamıyordu ki beni, elin Ponty'si nereden anlasındı, vazgeçtim ve her şeyin boşlukta yüzdüğü dünyama uyum sağlamaya çalıştım.

Varlığım nesneler tarafından belirlendikçe –bizim evde çocuklara var olan olarak değil baş belası olarak bakılırdı– bir var olan'a doğru ilerlemeye başladım ama neredeyse hiçbir şeyi bıraktığı yerde bulamayan bir *dasein* olarak acı çekiyordum. Meğerse iyi günlerim imiş bunlar, sonra işin içine bıraktığım yerde bulamayacağım insanlar girmeye başlayacak, acı çekmenin ne olduğunu daha iyi kavrayacaktım.

"Ama sen yanımda değil miydin" diye o kadar çok insanın arkasından bağırdım ki, anlatsam ağlarsınız; sözler, yeminler sonra pufff uçup giderlerdi. Bu formun bir çeşitlemesi de fiziksel buradalıkları sürerken ruhsal yok oluşa uğrayan insanlar biçimindeydi, aradığımda yerinde bulamadığım insanlar repertuarı, en çok bu gruba aitti. Birlikte düş kurardık, iki gün sonra o düşü satarlardı, çok sevdiklerini söylerler sonra yüzüme bile bakmazlardı. Özneler de boşlukta yüzüyordu tıpkı nesneler gibi, onları da bıraktığım yerde bulamıyordum ve annem yine bağırıyordu, kazık kadar olmama rağmen "salak, azcık akıllı ol" diye.

Böyle bir dünya çok zordu, var olsan ne yazar, varlığını takan yoksa, kimse yerinde durmuyor, hızla başka bir şeye dönüşüyorsa. Sanırım uçan nesneler ve kaybolan bedenler ve ruhlar yüzünden bende, kadim olana, değişmeyene, yerinde kalana bir hayranlık başladı. Emin olduğum o kadar az şey vardı ki boşlukta yüzenler dünyasında, bıraktığım yerde kalanı, verdiği sözü unutmayanı hep çok sevdim, tıpkı çocukken korktuğum gibi korktuğum için boşluklar dünyasından, onların bakışı, varlığımı kesinleyen bir şeydi benim için. Bana

varlığını hatırlatması gerekiyordu yalnız bıktırıcı biçimde de olsa bu insanların çünkü iki gün seslerini işitmeyince ya da varlıklarını uzak hissedince yok olduklarını sanıyordum. Her şeyin geçiciliğini bu kadar kısa sürede deneyimlemek pek fenaydı, "ya bir yerinizde durun" diyordum, dinlemiyorlardı, "dün başka biri gibi konuşuyordun şimdi ne oldu" diyordum, anlamıyorlardı. Ben nesnelere davrandığım gibi davranmaya karar verdim onlara da, sonra bulacaklardı beni belki, en olmayacak şeydi bu da, çünkü onlar nesnelerden farklı olarak form değiştiriyorlardı. Çok az insanı bıraktığım yerde bulabiliyorum hâlâ, aynı bakışı, aynı duyguyu korumayı başaranlara şaşkınlıkla bakıyorum. İlk dönemeçte kaybolanları, ilk ayartanla her şeyi unutanları hâlâ çocukluk dehşetiyle izliyorum, kalıcı bir şey tesis etmek imkânsız çünkü onlarla.

Annem ise hâlâ bağırıyor, nesneler kayboluyor, insanlar gidiyor, her şey başka şeye dönüşüyor, genellikle de sevmediğim bir şeye, kedi ile ben başımız dönmüş bir halde ağaçların gövdesine sarılıyoruz, sonra birbirimize bakıp aramadığımızda bile bulduklarımıza kedi duası yapıyoruz. Varlar ki varız.

Kadınlar,
Fıtratlar,
Başka Canlılar

Fıtrat iyi bir sözcük değil, şeyleri bulunmaları gereken yere çivileyen düzen gibi, özneleri de ruh iğnesiyle varsayımsal bir kendiliğin değişmez doğasına dikiyor ve "her şey yerinde dursun da bana sorun çıkarmasın" temalı bir ideolojinin içinde hem çivi, hem iğne, hem tutkal, hem dua, hem beddua gibi bir yığın tuhaf işlevi yerine getiriyor. Fıtrat iyi bir kelime değil, en iyisi unutalım, kullananları da hatırlamayalım. Ama şunu hatırlayabiliriz, ilk yağmurda eriyene kadar buz tutmuş karlar pek havalı görünürler, sonra yağmur gelir ve onun fiyakasını bozar ama yumuşak bir biçimde onu suya dönüştürerek bozar.

Kadınlara gelince, onlar, zaten arkaik bir çağın başlattığı noktadan pek fazla sapmadan, sürekli savaşarak, yağmalayarak hareket eden ve kendini evrenin merkezi sanan insan'ı erkek adıyla vaftiz edeli çok oldu. Unutuldukları, kapatıldıkları evlerde yemek pişirip, çocuk büyütürken, fal bakarken, nakış

işlerken, niye mutsuz olduklarını anlamaya çalışırken, dışarıdaki felâketin asıl kaynağını saf kalmış zekâlarıyla keşfettiler. Kendilerini insan-erkekten ayırmalarının başka bir tarihi var ama tarih kelimesini sevmedikleri için yazmıyorlar henüz, aslında, umursamıyorlar bile. Kedilerden, kuşlara, başka canlılara, başka oluşlara bakıyorlar uzun süredir ve haklarında yazan insanla hiç ilgilenmeden ilişki kuran kedileri örneğin model almaya çalışıyorlar. Yani bunu kavramış kadınların ne insan-erkek umurunda, ne söyledikleri ne de onların tarih sandıkları mayın tarlasında oynadıkları uzun eşek oyunu. Elbette onlar da paylarına düşen felâketleri yaşıyorlar kaçınılmaz biçimde çünkü mayın tarlası evlerin içine kadar giriyor, hatta üzülerek bazı kadınların da kurtuluşun, o mayın tarlasındaki oyuna girmek sandığını görüyorlar, ama orada kadınlar insan-erkek oluyor ve sonra kuşlar korkuyor, kediler tanımıyor artık onları. Kayıplar veriyorlar.

Unutuldukları evlerde başka bir gelişim geçiren kadınlar ise, artık erkek-insanın kurduğuna hiç benzemeyecek bir model hakkında kafa yoruyorlar. İşledikleri nakışlara, ördükleri battaniyelere, boyadıkları kumaşlara bakarak bir form arıyorlar. Faldaki telvelerin bıraktığı gölgemsi şekillere de bakıyorlar, çünkü hayal gücü biriktiricisi onlar. Artık bir şey beklemekten de vazgeçtiler, bekleyişin bütün aşamalarını tüketerek, üzerine yığınlarca doktora tezi yazılabilecek malzeme toplayarak, bekleyişi çok içeriden anladılar ve dışarıdan gelen bir şey olmadığına ayıldılar. Duruyorlar, durmasını biliyorlar ama beklemiyorlar artık. Şimdi harekete geçirebilecekleri dinamiklerin çamurunu akıtıyorlar, temiz sularda bekletip, kaynatıyorlar ve bu dinamikleri biriktiriyorlar usulca. Uzun süreceğini de biliyorlar çünkü her şeyi dinamik diye dolaplarına koymamaları gerektiğinin farkındalar, uzun süreceğini biliyorlar ama onların dünyasında zaman, insan-erkeğin zamanına benzemiyor, hırçın ve saldırgan değil zaman algıları. Zaman içinde piştikleri bir materyal gibi, varlıklarına sinen bir şey ve sabırlılar. Yola çıkışın, harekete geçişin temel biçi-

minin ancak temiz, arındırılmış dinamiklerden oluşturulabileceğini biliyorlar, tıpkı çürük sebzeyle iyi yemek yapamayacaklarını bildikleri gibi.

Fıtrat bir unutuş, bu kadınların artık eldivenle bile dokunamayacakları bir tarihin içinde kalmış. Bakıyorlar sadece, giderek anlamıyorlar, onları anlamayı unutmayı başarmanın en doğru nokta olduğunu biliyorlar, takımyıldızlarına, kanaviçe yastıklara, uzak ortak anneden kalan şarkılara bakıyorlar ve yeni bir başlangıç için ilhamlarının onlarda saklı olduğunu biliyorlar. Bütün bu erkek-insanları ve onların binlerce yıldır yaptıklarını hatırlamayacakları bir zaman arıyorlar, öteki canlılarla birlikte.

III.
KOZMİK UTANÇ

içine doğru patlayacak
uygarlık; manzara muhteşem olacak!

Kozmik Utanç

Geri alınamayacak haksızlıklar vardır, hiçbir özrün telâfî edemeyeceği haksızlıklar; ben o anda her şeyin donup o noktaya baktığını düşünürüm, gecenin, gündüzün, rüzgârın, yıldızların, güneşin, her şeyin, bir an için taşlaşıp gözlerini oraya diktiğini düşünürüm. Sanki benim soluğum kesildiğinde yeryüzünün de soluğu kesilmiştir.

Bir göz kırpışım, bir an, haksızlık karşısında kilitlenmiştir her şey. Bu budalaca duygu çok uzaklardan, belki babaannemin çocukluğundan miras kalmıştır ama ne zaman biri haksızlığa uğrasa aynı şeyi hissederim.

Dünyanın dayanamayacağı düşüncesi/duygusu bir çeşit çocuksu adaletin çağrılmasıdır. Adaletin olmadığını çok iyi kavradığım yaşlarda da hissettiğim hep aynı şey olmuştur. Haksızlığa uğradığımı düşündüğümde aynı budalalıkla sevinirim, karşımdaki anlamasa da bulutlar anladı diye, onu yıldızlar ayıpladı işte diye sevinirim, şüphesiz her şeyin donup kaldığı o kısacık an için. Sizin adınıza güneş utanıyor insan kardeşlerim derim içimden, sizin yerinize denizin dalgaları duruyor ve kişisel/toplumsal tarihin bu anında utanmanız gerektiğini, size yıldızlar hatırlatıyor.

Ben kişisel olanla toplumsal olanı ayırt etmeyi öğrenemedim, haksızlığın her biçiminde dünyanın bizim adımıza utandığını düşleyerek, bütün haksızlıklar için aynı şiddette bir utanç tasarladım. Örneğin yanan insanlara onları koruyacağını söyleyerek, benzinle ıslanmış battaniyeyi uzatabilen insanın varlığı karşısında, bir Tanrı'nın bile dilinin tutulması kaçınılmazdır; küçücük çocuklara terörist muamelesi yaparak, onları soğuk zindanlarda ağlatan bir suç rejiminin karşısında ya da yatılı okulda müdürün odasından telefonla annesiyle Kürtçe konuşma yaptı diye dövülen bir çocuğun karşısında.

Dediğim gibi hiçbir haksızlığın telâfisi yoktur, bir defa gerçekleşmiş olan geri alınamaz bir biçimde tarihin içine kazınır ve onu hatırlayan biri kalmadığında bile orada varoluşunu sürdürür. Bir kalp kırılmıştır, unutsanız bile orada kırıklarıyla durur; biri ölmüştür, biri acı çekmiştir ve onlardan hiçbirini geri almaya gücünüz, özrünüz yetmez, aslında akışı tersine çevirmeye gücünüz yetmez.

Bedenlerde bıraktığınız yanık izlerini, birinin çocukluğunda yarattığınız korkuyu, insanlarda yarattığınız dehşeti, sözcüklerle açtığınız söz-yaralarını, hiçbir şeyi ama hiçbir şeyi geri alamazsınız. Buradan bakıldığında adalet zaten yoktur ama haksızlık karşısında, geri alınamayacak haksızlığın karşısında utanmanın ve utancı yaratanlar karşısında durmanın bir anlamı vardır.

Kimse Rakel'e Hrant'ını, babasız büyümüş çocuklara babasını, çocukları için ağlayan annelere çocuklarını, dostları için yas tutanlara dostlarını geri getiremez. Kömürleşmiş bedenleri kimse eski haline getiremez. Tarih bir haksızlığın içinde oluşmayı sürdürecektir, tâ ki derin sarsıntılarla yeniden kurmak için yıkmayı öğrenene kadar, tâ ki geleceği, geçmiş için de yeniden kurmayı öğrenene kadar.

Ufacık bir haksızlık karşısında normal olanın susmak değil de çığlık atmak olduğunu anlayana kadar ve susmanın bizi de bütün suçlara ortak ettiğini, en derinden kavrayana kadar.

Bir yerde bir haksızlık olduğunda, gerçekten toprağın, su-

yun, ateşin bizim adımıza utandığını ve bir an donup kaldığını düşleyelim ve geçiştirilmiş hiçbir haksızlığın, yerine gelmeyen adaletin aslında sahipsiz olmadığını, bunun gökyüzünü bile dilsizleştirecek kadar ağır bir şey olduğunu düşünelim ve usulca sesimizi onlarınkiyle birleştirelim, sesimizin boşlukta kaybolmayacağını, gelecek bir sarsıntının kurucu unsurları olacağını. Belki o zaman hakiki bir çığlık atarız hep birlikte, tarihin duvarını yıkacak kuşaklar için "aşındırıcılar" olarak anlamlandırırız kendimizi, belki o zaman bu anlamsızlık duygusundan kurtuluruz, kaybolmuş özneyi, karanlık dehlizlerde yolunu yitirmiş tarihi yeniden buluruz.

Babaannem benzinle ıslanmış battaniyeyi,* "al kurtulacaksın, buna sarıl" diyerek yanan insanlara uzatana tanık olsaydı, Tanrısına yönelir ve bağırırdı: "Kıyameti neden kopartmıyorsun" diye?

* Bkz.: s. 132, "*Biz Unutmadık, Siz Hatırladınız mı?*"

Yollarda Kaybolanlar

Festus* yolda kayboldu, çıktığı yol, onun için, ona benzeyenler için aslında bir ümit bile değildi, kendi topraklarında doymayana ne verebilir ki başka yerler. Çaresizlikle başlayan hayatlar çaresizlikle biter. Onların büyük bir çoğunluğu dünyanın çeşitli şehirlerinde kaçak işçilik yapar, başkalarının yapmadığı 'pis işleri' ucuza yapar ya da kentin karanlık sokaklarında yasa dışı yollardan para kazanmayı dener... Oturma izinleri, çalışma izinleri yoktur, her an sınır dışı edilme korkusuyla yaşarlar ve en fenası da sahipsizlikleridir.

Dünyanın uzun yolları bu istenmeyen yolcularla doludur, siyasî mülteciler, göçmenler, ülkelerinden çeşitli nedenlerle kaçanlar, hepsi yoldadır. Onları taşıyan araçlar tekinsizdir, onları taşıyan kayıklar, şilepler batar ya da onları yasa dışı yoldan başka ülkelere sokan insan tâcirleri tarafından paralarına ve ümitlerine el konulur. Onlar kaçarlar, barınacak bir yer ararlar, bir yere sığmak isterler, bir yerde doymak isterler

* *Festus Okey*; Nijeryalı ve göçmendi, 21 Ağustos 2007 günü İstanbul polisi tarafından gözaltına alındı ve Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde işkenceyle ya da işkenceden sonra işkence suçunu gizlemek için vurularak öldürüldü. Bkz.: s. 208, "*Evlerde Kimler Oturur*".

ama zalimdir dünya, kendi anasının sevmediği çocuğu kimse sevmez diye buyurur, paran varsa ülkeler senindir diye buyurur, yoksullara, kaçaklara ancak yeraltının, merdiven altının karanlık dehlizlerinde, her an tehdit altında yaşam hakkı verilebilir diye buyurur. Onlar hiçbir yere sığmayanlardır, korkulan, horlanan, pis işleri yapanlardır ve adları çoğu zaman kendilerinin değildir, kimliklerine bile bakınca silinen fotoğraflar yapıştırılmıştır.

Tuhaf olan dünya ekonomisinin açıklanmayan ama en önemli bölümünü oluşturan karanlık/derin noktasında onların emeği-sömürülen emeğinin ve hayatları pahasına işledikleri suçlarla çevirdikleri ekonomik çemberin durmasıdır. Yani suç onların, kazancın esası kapitalistlerindir. Herhalde kimse bizim, önemli bir kısmı kayıt dışı çalışan iş dünyasının temiz, suçtan arınmış bir alan olduğuna inanmamızı beklememektedir. Onlara sadece bir yok oluş hattında ihtiyaç vardır, bütün suçları üstlensinler diye, birileri temiz kalabilsin diye. Çünkü dünyanın gözden çıkardıklarıdır onlar, kaçak yollarda dolaşıp, penceresiz evlerde yaşayıp, şahitsiz ölürler. Onları barındırmayan kendi ülkeleri dünyanın gelişmiş ülkeleri tarafından da küçümsenirler, onlar kendi çocuklarına, gelişmiş ülkeler de bu ülkelere sahip çıkmaz. Her ülkenin kendi doğusu vardır, Almanlar için Polonyalılar, Türkler neyse Türkler için de Araplar, Afrikalılar, Iraklılar vb. aynı konumdadır. Bir Amerikalının yabancı bir ülkede şüpheli ölümüyle, bir Afrikalının ölümü arasındaki fark kadar yakıcı, acıtıcıdır durumun kendisi.

Yollar, hiçbir yere gidemeyecek yolcular taşıyor, geleceksiz çocuklar, kadınlar ve erkekler taşıyor, bunlar hep bir yer arıyorlar, aile içi infazdan kaçanlar, açlıktan kaçanlar, hapisaneden ve ipten kaçanlar, şiddetten kaçanlar, hepsi yoldalar ve dönüşsüz bir yola çıktıklarının farkındalar. Kaçak yollarla sığındıkları ülkelerin kapıları da yüzlerine kapanacak biliyorlar, yine de çaresiz geliyorlar. Kimse bir adres göstermiyor onlara, kentin karanlık yerlerini gösteriyor, ölesiye çalışsalar

bile insanca yaşayacakları bir yere sahip olamayacaklarını söylüyor. Mecburen kalıyorlar, gidecek yerleri yok çünkü, kalıyorlar, yüzlerini ve seslerini silerek, bir gün yok olduklarında hiç olmamış gibi yok oluyorlar. Dünyanın bütün kaybetmişleri gibi, bütün yoksulları gibi. Onların adını saklamak boynumuzun borcu olsun, onların yüzlerini belleğimize kazıyalım, onlara yok diyenlere varlar ve çoklar diye bağıralım, kimsesizleri kimsesiz bırakmayalım.

Festus Okey yollarda kaybolmuş sahipsizlerdendi, kimsesi yoktu, bir kurşunla hayatına son verenler için hiç kimseydi.

Hep beraber haykırıyoruz, vardı, biriydi, yok edildi. Hep beraber haykırıyoruz: Festus için adalet istiyoruz, sahipsizlerin yasını biz tutuyoruz.

Güler Zere*
ve Tüm Haksızlığa Uğramış Olanlar İçin

Onunla benim aramda ne vardı, bilmiyorum? Ben güvenli bir hayat sürerken, o hayatını adadığı bir dâva yüzünden hapse düşmüştü, hayatını bir dâvaya adayanlara, aynı düşüncede olmasam da hep saygı duydum, haklarında konuşurken dikkatli olmaya çalıştım çünkü bizim konuştuğumuz yerden hep çok uzaktaydılar, kendini başkaları için fedâ etmenin gücüne sahiptiler, kendinden vazgeçmenin gücüne.

Yakıcı bir sınırda hayatlarını sınayanlar karşısında ahkâm kesemeyeceğimi bilecek kadar anlardım onları, genç ömürlerini verdikleri şeye kimi zaman öfkelensem de onlara öfkelenmek aklıma bile gelmezdi hiçbir zaman. Korkak bir ikiyüzlülükle bezenmiş hayatların ortasından çıkıp, bizi utandırarak, canımızı yakarak, kolektif bir iyi için savaşarak ve ölerek-ölerek yaşayanlara söz söylemenin en azından güvenli bir hayatı her şeyin üzerine koyanların hiç hakkı olmadığını düşündüm.

Ölüm oruçları sonunda gerçekleştirilen «hayata dönüş»

* Hastalığı klinikler tarafından ağır özürlülükle tarif edilen sayısız siyasî tutsaktan biriydi, artık tedavi edilemez hale gelmiş olan hastalığı nedeniyle tahliye edildikten 9 ay sonra 06/05/2010 günü öldü.

operasyonları sonrasında, onları ölü sevicilikle suçlayan Alev Alatlı'yı bu yüzden hiç bağışlamadım. Ölmenin dışında hiçbir yol bırakılmamış insanlara, sadece bir örgütün piyonu olarak bakılmasında, korkunç bir aşmışlık ve değmezlik duygusu dışında hiçbir şey görmedim. Kendi hayatında en ufak risk almamış olanların, onlar hakkında konuşma hakkı olmadığını düşünüyorum. Bizim adımıza cesaret gösterenlerin, kendilerini ateşe atanların karşısında utançla boğazımız düğümleneceği yerde, serinkanlı bir biçimde "değmez" eleştirisi yapılmasını aklın olmasa da vicdanın sustuğu yer olarak okuyorum. Buna karar verecek olan biz değiliz, hiç risk almamış olanlar, şiddete doğrudan maruz kalmayanlar, kalpsiz bir gerçekçiliğin ortasında yaşayıp hiç bilmedikleri hayatları yargılayanlar, buna karar veremezler.

Güler Zere ile benim aramda ne vardı bilmiyorum, onun ölümü karşısında sadece insanlığımdan utanıyorum. Sanıyorum ki onu göre göre ölüme götüren koşulların ben de bir parçasıyım, onu ve başka tutukluları ölüm halinde içeride tutan düzene yeterince güçlü bir ses çıkarmadığım için, elimden bir şey gelmediğine kendimi inandırdığım için, sadece ölümüne yandığım için.

Onunla benim aramda ne vardı bilmiyorum, otuz yedi yaşındaydı, benden gençti ama kısa ömrünü benim gibi geçirmedi. İçerideydi, hastaydı ve yaşamasına izin verilmedi. Onun hayatından korkanlar bizim hayatımızdan korkmuyorlar, demek ki onun yaşaması bizimkinden daha önemliydi.

Gençken, daha gençken özgürlük duygusunu her şeyin üstüne koyduğumu hatırlıyorum, şimdi öyle düşünmüyorum, adalet duygusunun olmadığı yerde özgürlüğün hiçbir anlamı olmadığını biliyorum. Bu ülkede, hatta dünyada adalet duygumuz sürekli incitiliyor ve bununla aldığımız nefes sürekli zehirli. İnsanları içeri attıkları yetmiyor, en temel insanî haklarına el koyuyorlar; aralıksız, aralıksız öldürüyorlar ve insanlara, astıktan sonra bir de işkence eden ortaçağ papazlarına benziyorlar.

Güler Zere'yi astıktan sonra bir de işkenceyle ölümünü ikizlediler. Bunu nasıl sindireceğiz, kendimize nasıl insan diyeceğiz, bilmiyorum. Onun sayesinde hasta tutuklulardan haberimiz olmuştu, hapisanelerde süren zulümler bileşkesine bir iki gazete bizi tanık etmişti. Ve biz hâlâ bu bilgiyle yaşayabiliyoruz, hiçbir şey yapmadan, sadece üzülerek, birkaç sözle duruma ortak olarak, vicdanımızı susturarak.

Onunla benim aramda ne vardı, gerçekten bilmiyorum ama tanık olduklarımız yüzümüze yapıştı diye aynadan korkuyorum. Biz rahat uykulara soyunurken üstelik bizim adımıza acı çekenleri düşünüyorum ve bu kadar zulme susmanın zalimle işbirliği olduğunu düşünüyorum. Her şeyi aştık, kendini fedâ etmeyi edebiyatın konusu yaptık, kendini ateşe atanları siyaseten yargıladık ama ölen Güler Zereler, biz değiliz. Onun yaşadıkları bizim sokaklarımızdan bile geçmiyor, oturduğumuz kafelere uğramıyor onların hayatı, biz sadece konuşuyoruz bize radikal başka hayatlar hakkında.

Her şeyi aşmış, uzlaşmış halimize politik bir eda vererek üstelik, ölümler hakkında konuşuyoruz. Ve onları tıpkı astıktan sonra kurşunlayanlar ya da işkence edenler gibi bir kez daha öldürüyoruz.

Güler Zere, ondan korkanlar tarafından öldürüldü; Zere onları korkutacak güce sahipti, iyileşmesine bile izin vermediklerine göre, vaktinde en temel insanî hakkını kullanmasına izin vermediklerine göre, ölesiye korkuyorlardı ondan. Demek ki hepimizden daha kuvvetliydi.

Ne vardı, onunla benim aramda bilmiyorum. Sadece bütün ölümleri aniden anlamsızlaştırdığını biliyorum ve en zayıf göründüğü noktada bile onun hepimizden çok güçlü olduğunu biliyorum.

Bir Haber Kolsuz–Bir Ülke Omurgasız

Çocukları bilirsiniz, dünyanın en lüzumsuz yaratıklarıdır, bizim bilmediğimiz bir krallıkta yaşarlar, saçma yasaları, insanı bezdiren ritüelleri vardır. Akıllarından ne geçer çoğu zaman bilinmez, zaten bir şey düşünürler mi pek emin değilim. Bu küçük budalaların en sevdiği şey buldukları her şeyi kurcalamalarıdır; çekmeceler, sandıklar, çantalar vs. özellikle de yasaklanmış bir şeyse kurcaladıkları, aldıkları zevk yasak derecesiyle doğru orantılı olarak artar.

Oğlum kreşteyken paranoyak bir öğretmenden eğitim almıştı, örneğin sokakta boş kola kutularını tekmelemelerini istemiyordu bu hanım, gerekçesi ise içinde bomba olabileceğiydi. Bunu işittiğimde oğlum hayattan korkmasın diye ben başlamıştım sokaktaki boş kutulara tekme atmaya. Ama biz Ankara'da yaşıyorduk ve benim oğlum sokakta bulduğu bir cismi kurcalarken en fazla mikrop kapabilirdi, doğudaki kardeşleri gibi havaya uçmazdı, kolunu bacağını yitirmezdi. Biz en fazla tetanos aşısının peşinden koşarken onların ana babaları bir ölümün ardından koşarlardı. Fark neymiş sayın tuzu kuru yurttaşlar, bir coğrafyadaki kanlı manzarayı siyasete ha-

vale eden serinkanlı politikacılar, neymiş fark, biz çocuklarımız için saçma sapan şeylerden korku üretirken, ay çok fazla kola mı içti diye düşünürken, birilerinin çocukları mahallesinde oyun oynarken booom!

Bu çocukların ağabeylerini, ablalarını falan da geçiyorum mahsus, çocukları oyun oynarken bizimkiler gibi yerde gazoz kapağı falan değil bomba bulurken, o ablalar ve ağabeyler kim bilir ne bulmaktalar havada, karada.

Diyarbakır'da patlama,

> "Kale ve Aynalı köyleri arasında hayvanlarını otlatan Umut Petekkaya (*15*), kardeşi Davut Petekkaya ve arkadaşları İbrahim Aytekin, buldukları bir cismi kurcalamaları sonucu patlama meydana geldi. Patlamada, Umut Petekkaya olay yerinde öldü. Davut Petekkaya ile İbrahim Aytekin yaralandı. Yaralılar, Çermik Devlet Hastanesi'ndeki ilk müdahalenin ardından Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi'ne kaldırıldı."

Sabah aldım bu haberi ve bu haberden çok ama çok var. Bu haberler öldürmüyor bizi, bu konuda anlaşalım. Kimseye bir halt olduğu yok, orada birileri boom'larken biz burada steril hayatlar ve ülkeler üzerine ahkam kesmekteyiz, bütün ahkâm kesişler, kandan bir nehrin kenarında oturmuş 'piknik yapıyoruz' duygusu veriyor bana. Arada gözümüze bedeninden ayrılmış çıplak bir kol takılıyor ve biz pozisyonumuzu değiştirip, şöyle güneşe doğru çevirip yüzümüzü yemek yemeyi sürdürüyoruz. Kol bu gövdeden kopar, çeşitli biçimlerde hem de, kol bu kırılır, parçalanır, kol bu. Böyle değil işte, ait olduğu beden için değil, o bedene yakından bakmış, sevmiş biri için değil, hatta onun için o bir kol bile değil. Ve yukarıdaki haber artık bir haber bile değil. Kolsuz, bacaksız, gözsüz kalmış çocukların geceleri dayanılmaz seslerle ağladıkları bir bölgenin yarasının kabukları. Üzerimize her gün bu kabuklar düşüyor, haber diye veriyorlar ama vallahi haber değil. Kimseler kork-

muyor mu bu çocukların ah'ından, ben korkuyorum; kimseler ürkmüyor mu bir bedduanın üzerine siyaset inşa etmekten ben ürküyorum. Siz de korkun, alınan ahlar, emin olun çıkar aheste aheste.

Çok zaman geçti üstünden ama gitsem o öğretmeni bulsam, oğluma boş kutulara vurma diyeni, belki havaya uçan çocuklarla ilgili bir anısı vardı, belki tanık olmuştu bir yerde, korkusu bundandı. Bulsam da dalga geçtiğim için gecikmiş bir özür dilesem, haklıymışsın desem, oynamak çok ama çok tehlikeli.

Güle Güle Mazlum

Ben de bu dünyayı hiç sevmedim Mazlum,* eğer seçme hakkım olsaydı başka bir anında var olmak isterdim tarihin, barbarların tarihinde hep bir mülteci olarak yaşasak da bizler, yine de daha serin zamanları vardı bu kanlı envanterin.

Kadınların ve erkeklerin daha güzel olduğu, insanların kendilerinden büyük yürekleri ve düşleri olduğu bir zamanda yaşayalım isterdim. Sadece düşler bile daha yaşanır kılardı dünyayı, bizim artık ütopyalarımız, Ursula Teyze'nin** romanlarındaki gibi bolluğa değil yokluğa temelli, sadece düş kaldı bize: Başka türlü olunabileceğine dair bir düş, katlanılmaz gerçekliği hükümsüz kılacak bir düş.

Düş kurmaktan çoktan vazgeçmiş, kalpsiz gerçekçilerle kuşatılmış bu dünya: Senin on beşinde zindana yollanmanı

---

* *Mazlum*, "Toplumsal olaylara" karışmış ve kolluk kuvvetlerine "taş atmış" olduğu gerekçesiyle işkence gördükten sonra, tutuklandığında 13 yaşındaydı. Hapisane idaresince cesaretlendirilmiş oldukları düşünülen âdî suçlardan tutuklu ve hükümlü çocukların işkencesine maruz kaldı. Hapisaneden çıktıktan sonra silâhlı muhaliflere katıldı ve devletin silâhlı kuvvetlerine karşı giriştiği bir çatışmada öldürüldü. Bkz.: s. 139, "*Sahipsiz Çocuklar Cumhuriyeti*".

** Ursula Le Guin.

ve on dokuzunda gerilla olarak ölmeni kolayca anlayanlar bu gerçekçiler işte. Keşke onlar çağdaşım olmasaydı benim, sürekli imkânlar üzerine konuşan nekes ruhlular yerine imkânsız düşlerden konuşan arkadaşlarım olsaydı. Keşke herkes bu kadar kolay anlamasaydı her şeyi, olan biteni bir analizin içinde okumak yerine, anlamıyoruz diye bağırsaydı, nedenler karşısında bu kadar hazır cevabı olmasaydı herkesin, sonuçlar karşısında "ama biz demiştik" yarışına girmeseydi kimse, uzun uzun bakıp yırtık bir atlasın kan akan nehirlerine, anlamıyoruz deseydi.

Ben de bu dünyayı hiç sevmedim Mazlum, bu dünyayı çözümlemek için uğraşanların yöntemlerini de sevmedim, bu dünyaya karşı savaşanların yolun bir yerinde düşmanına benzemesini de sevmedim, amaç için her türlü aracı kutsayanları da, mücadeleyi itaat kulüplerine çevirenleri de sevmedim. Budalaca bir hayatı kutsayanları ne kadar anlamadıysam, kendilerinden çok uzaklarda ölenler, daha fazla ölsün diye uğraşanları da sevmedim.

Ben senin yüzünü bilmiyorum Mazlum, çocuklar için adalet çağırırken zindana düşmüş isimlerden biri olarak kalmışsın aklımda, kolektif bir acının içinde büyüyenlerin gerçek bir yüzü yoktur, gerçek bir adı da; bir kod adıyla geçip giderler buradan, oysa bir yüz eşsizdir onu görenler için, adın bildiğimizdir, adınla hatırlarız seni. Sonra gazeteci olmak istediğini öğrendim, ilk gözaltına alındığın eyleme gazeteci olarak gittiğini de, biz artık şaşırmıyoruz Mazlum bu çok fena, on beş yaşında bir çocuğun elinden düşlerini alıp onun toprağa yollanmasına bile şaşırmıyoruz, işte bu yüzden sevmiyorum ben bu dünyayı.

Oğlumla aynı yaştasın Mazlum, sana ona baktığım gibi bakamadığım için üzgünüm, aynı ülkede doğup ayrı kaderlere sahip olduğunuz için üzgünüm. Senin bir adın var ve bir yüzün, bunlar bizim bildiğimizdir, bunlarla hatırlayacağız seni. Seni daha küçük bir çocukken acıyla, işkenceyle, zulümle tanıştırdığımız için, seni koruyamadığımız için, seni korkutan-

ların karşısına hep birlikte kuvvetli bir sesle çıkamadığımız için, sadece üzüldüğümüz, hep üzüldüğümüz için bizi bağışla.

Ben de anlamıyorum bu dünyayı ama çok öfkeleniyorum Mazlum, senin öfkeni anlayacak kadar öfkeleniyorum, bir çocuk, yüzlerce çocuk düşerken dağlardan nehirlere nesnel bir dille konuşanlara öfkeleniyorum, içine sizleri sığdıramayan bir ülke beni de sığdırmasın, benim de ülkem olmasın, onu arsa spekülatörlerine ve kan tâcirlerine bırakıyorum.

Bizim ülkemiz gökyüzü olsun o zaman, onların olmadığı yerler olsun, zindanlar ve mezarlıklardan kurulmasın bizim ülkemiz, içimiz acımadan bakabileceğimiz bir topraktan inşa edilsin, temiz.

Mazlum, adın bildiğimizdir, bağışla bizi.

Biz Unutmadık, Siz Hatırladınız mı?

Bir travma laboratuvarının kobayları olduğumuza inanmamamız için hiçbir neden yok, hatta yurttaşlığın saklı tanımının bu olduğundan hiçbir şüphem kalmadı. Deneyin üst başlığı: Neye ne kadar dayanabilirler? Dayanma derecemiz insanlığımızla ters orantılı, bu türden dayanıklılığı arttırılmış insanların genetik yapısının giderek mantarlara benzediği konusunda ciddî bilimsel çalışmalar da mevcut(!). Evet, deneyin nihaî hedefi bu: Adına yurttaş denen mantarlar üretme; çünkü bir mantar soru sormaz, acı çekmez, görmez, işitmez, hesap sormaz. Bir mantar ancak zulümler karşısında susmanın vatanın bekâsı için gerekli olduğuna ikna edilebilir, neden sorusunun bile hainlikle eşdeğer olduğunu kabul edebilir, ölmüş çocuklara, yanmış bedenlere, sahipsiz mezarlara bir şarkı klibine bakar gibi kayıtsız bakabilir.

Bir mantar ancak "Hayata Dönüş Operasyonu"ndan* sonra boğulmadan nefes alabilir, –daha da fazlası– olan biteni

* 19 Aralık 2000 günü devletin ateşli silâhlar ve kimyasal bombalar eşliğinde hapisanelere düzenlediği büyük, etkili ve kanlı operasyona dönemin hükümetinin verdiği isim. Operasyon sırasında ANAYOL-SOL koalisyonu hükümeti vardı ve Başbakan da Bülent Ecevit'ti.

haklı bulması için verilen gözdağlarına sessizce uyabilir, bunun adına da gazetecilik, habercilik, vatanseverlik falan diyebilir.

Şöyle diyebiliriz, hayata dönüş operasyonunu gerçekleştiren güçlerin cesaret aldığı nokta buraya bağlı olmalıdır; bir yurttaş olarak mantarlık hayata geçirildikçe, kimse, "Ne oluyor kardeşim, bu yaptığınız bırakın hukuku falan insan olmanın temel yasalarına aykırı" demedikçe –koro halinde– ülkeyi, her istediklerini yapabildikleri bir vahşî oyun yeri olarak görebilirler. Emin oldukları tek şey, hesap ödemeyecekleridir. Hesap ödemedikleri gibi her türden insanî refleksi "suçu ve suçluyu övme" maddesinden yargılayarak, toplumsal muhalefeti imkânsız kılacaklardır. Oysa sıradan bir demokrasinin yürürlükte olduğu bir ülkede, hayata dönüş operasyonuna göz yummak suç kapsamında olurdu, çünkü insan yakmak, insanın yakılmasına ses çıkarmamaktan daha ağır bir suç yoktur. Dolayısıyla eğer buna da ses çıkarmayacaksak neye çıkaracağız, yanlışa yanlış demeyeceksek, "Bunu yapmaya kim olursanız olun hakkınız yok" demeyeceksek, neye itiraz edeceğiz, 'mantarlar sote mi yoksa ızgara mı olsun' diye mi tartışacağız. Ben mantar sevmem.

Operasyon sekiz bin üç yüz otuz beş asker, binlerce çevik kuvvet, binlerce gardiyanla ve yirmi binin üzerinde gaz bombasıyla gerçekleştirildi, hayata döndürülenlerden ise elli beş kişi sakat kaldı, Bayrampaşa'da on iki kişi öldü, altı kadın da yakıldı. Fosfor bombalarıyla eritilen bedenlerin öyküsünü okuduk sonra, yananlara benzinle ıslatılmış battaniye uzatan görevlileri dinledik. Sonra hiçbir şey olmadı, hayat olduğu gibi kaldı, haber yasağına titizlikle uyuldu, hep beraber susuldu, sesi çıkan bir avuç insan da her zamanki gibi marjinal ilân edilerek etkisizleştirildi, bir kamuoyu bile yoktu, sokaklara dökülmedi, bütün bunlar oldu bitti, sessizce evlere girildi ve çıkılmadı. Hiçbir yerde küçücük bir kıyamet bile kopmadı, yer sarsılmadı, insanın insanı yakması bir yardım olarak kayıtlara geçti ve kimse delirmedi, utançtan ölmedi.

Adı "Hayata Dönüş Operasyonu"ydu, ölenler direnerek öldüler, kendi hapisanelerine ordusuyla girenlerin aczini mühürlediler, ölü bedenlerini korkmadan çarptılar yüzlerine, yenilmediler. Yenilgi sokağa aitti, bir ateşe kâğıt gibi insan atanlar karşısındaki suskunluğa, korkunun kemirdiği ruhlara aitti.

Adı "Hayata Dönüş Operasyonu"ydu, çok uzak zamanlarda kaldığı vaaz edilen arkaik insanlığa ait ürkütücü bir anlatı gibiydi, tarihin karanlık dehlizlerine eklenmiş bir halka gibiydi, etimize basılmış kızgın bir mühür gibiydi, biz unutmadık, siz hatırladınız mı?

1. *Kadın*: Aralık ayında uğursuz bir ocak tütüyor, içimiz ateşten dışımız buzdan. Usulca külleri deşiyorum ocakta kalan. Ağlayayım diyorum ağlayamıyorum. Alıp külleri uzak nehirlere savuruyorum, uzak nehirlere arkadaşlarımın isimlerini haykırıyorum. Bana dağlar seslensin onların adını.

2. *Kadın*: Şimdi kim ateş dese elimi bir buza uzatıyorum. Yanan bir mumu aynanın karşısına koyup titrek alevinde geçmişten kalan yüzler okuyorum. Aynadaki yüzlere usulca üflüyorum, onların yüzlerini kalbime kazıyorum, ayna buğulanıyor ve anlat diyor. Anlat mum sönmeden, yüzler silinmeden. Nasıl diye soruyorum, sözcükler dilimi yakıyor, nasıl diye soruyorum aynaya?

3. *Kadın*: Geceleri bir rüzgâr getiriyor anılarını, sabahları güneşli bir gök taşıyor. Bir dil arıyorum öfkeme giydirecek, öfkemi giydirecek bir dil arıyorum. Hançere benzeyen bir dil arıyorum.

4. *Kadın*: Yas elbisemi yırtarak çıkarıyorum, onları, kız kardeşlerimi susmuyorum, bağırıyorum. Kulaklarınızı yırtacak bir ses arıyorum, onlardan korkanların

zulmü korkutmuyor beni, bir korku imparatorluğuna ülke diyenler korkutmuyor beni, sesime, gidenlerin sesini katıyorum, o sesle hayata katılıyorum. Yalanlar dökülüyor tarihin duvarından, seslerimiz çatlatıyor aldanış aynalarınızı. Unutulmasın diye geçmişi anlatıyorum. Susmuyorum kız kardeşlerimi bağırıyorum. Adına "Hayata Dönüş Operasyonu" demişlerdi.

Hapisanelere Düşen Ateş!

"Savaş, genişletilmiş bir düellodur" diyordu biri ve bunu derken sanırım kastettiği tarafların eşit statüsüydü; iki taraf bir anlaşmazlık karşısında başka yoldan çözüm bulamadıklarında bir savaşa girdiklerinde hukukî açıdan aynı statüde birbirlerini öldüreceklerdi. Kulağa saçma geliyor ama bu bile oldukça "ileri" bir aşaması savaş durumunun. Hakların eşitliğine ilişkin hiçbir hukukî statü tanınmadığında ise ortaya çıkacak manzara haklılığından emin bir grubun diğerini eritme politikasının kaçınılmaz parçası olacaktır ki örneklerine sürekli rastladığımız bu. Niyetim savaşlar hakkında konuşmak değil sadece bütün karşılaşmalarda eğer bir hak eşitliği yoksa ortaya çıkan manzara, güçlü olanın "düşman" ilân ettiğine istediğini yapması türünden bir vahşete dönüşecek ve burada vahşet'in sebebi sual bile edilemeyecektir.

Hapisanelere tıkılmış insanlara suçlu deniliyor ve –giderek bu konuda en devletçi insanın bile güveni zedelenmiş durumda olsa da– yargılanıp mahkûm edilmiş insanların devletin gözetiminde güya sağaltıldıkları mekânlarda uğradıkları zulümlere ilişkin haberler karşısında düşünülmesi gereken şu:

Zaten cezalandırılan bu insanların insan olmalarından kaynaklı haklarının sorgusuzca gaspının dayanağı nedir?

Hastalanınca ölüme terk edilmeleri, tedavilerinin geciktirilmesi, insanlık dışı koşullarda barındırılmaları; uygulanan tâcizler, hatta tecavüzler bize sadece şunu göstermekte, burada tutuklularla devlet arasında onların varlığının tanınmasına ilişkin hiçbir protokol yok. Egemen olan suçlu ilân ettiğine –kendi yasalarına rağmen– dilediğini yapma hakkına sahip görmektedir kendini, artık bütün toplumsal sözleşmeler ihlâl edilmiş, en temel hukukî ilkelere riayet hükümsüzleşmiş ve geriye sadece kimden nasıl hesap soracağını bilemeyen insanların öfkesi, bu öfkenin giderek yükselttiği isyan duygusu kalmıştır.

"Hayata Dönüş" operasyonunu düşünelim, Pozantı'da tecavüze uğrayan çocukları, hasta tutsakları ve yaşanamayacak koşullarda yaşamaya zorlanan cezaevlerine ilişkin haberleri düşünelim. Bunlara isyan etmek için sistem karşıtı bile olmanız gerekmez, burada işlenen suçun güçlü tarafa ait olduğunu görmeniz için hukuk okumanız bile gerekmez, bunlara çığlık atmanız için hiçbirine özel bir yakınlık duymanız bile gerekmez, sadece insan olmanız yeter.

Tarihin ironisi şu ki, boğazımıza kadar "öteki", "azınlık hakkı" vb. meseleler üzerine yazılan metinler, düzenlenen panellerle boğulmuşken; tarihin hiçbir noktasında olmadığımız kadar "duyarlı" kılınmışken, siyaseti neredeyse gettolar ve kimlikler üzerinden yürütürken ve bu konuda hiç işitmeyeceğimiz kadar "farkındalık" nutukları işitmişken, bir çıkıyoruz arka sokağa bildiğiniz orman, eline sopa geçirmiş olan önüne geçene istediğini yapmakta ve manzara tarih öncesine ait görünmekte. Az önce işittiğimiz hoşgörü sözcükleri yüzünden sopalara şüpheyle bakıp, kafası kırılıp cesetleri parçalananlara "ama bu kadar da olmaz ki" derken ve hiçbir şey ama hiçbir şey değişmezken, en temel hakkımız, haklar gasp edilirken sanki başka bir zamandan yayın yapıyormuşuz gibi gelmiyor mu size de? Teorik düzlemde insanlığın kazanımları

hakkında yazıp çizenleri gördüğünüzde sizin de midenize bir yumruk oturmuyor mu? Birileri size insanlık bu yöntemleri çoktan aştı derken, size de siz teorik olarak bunlarla uğraşın biz insanları diri diri rahatça yakalım diyorlarmış gibi gelmiyor mu?

Bir tuhaflık yok mu hakikaten, biz çok demokratik bir evrenden arkaik bir düzenin bant kaydını mı izlemekteyiz yoksa aynı evrendeyiz de farkında mı değiliz! Ben şimdi gidip nasıl Levinas okuyacağım söyler misiniz bana ve üzerinden duman çıkanlara bakıp tarih şiddet eylemlerini aştı cümlesini defterime nasıl yazacağım? Aşılanın sadece tek bir tarafa o da güçlü olana şiddet hakkı tanıdığını, aşılanın sadece bu olduğunu kime bağıracağım?

Sahipsiz Çocuklar Cumhuriyeti

Savaş koşullarının her şeyi mubah kıldığı cehennemlerde bile çocuklara yönelen şiddet, dehşet yaratır; her şeyi yakıp yıkmanın meşru çerçevesini çizen akıl dışı mantık bile çocuklar söz konusu olduğunda sözde bir mahcubiyet maskesi taşır, utanmış gibi yapar, çoktan yok olmuş bir insanlıktan geride kalan şeyler varmış pozuna girer. Yutmasak bile yutkunuruz, utanca ait bir işarette kurtarılacak anlamlar buluruz, bizim olmasa da gelecekte başkalarının kullanacağı anlamlar.

Burada ise çocuklara yönelik sistematik şiddet ya "münferid vaka" olarak kayıtlara geçer ya da derin bir kayıtsızlıkla geçiştirilir; yakın geçmişte gördüğümüz gibi ya da bazı çocuklar doğuştan suçlu olarak mühürlenirler.

Pozantı'dan yükselen çocuk çığlıkları* dinmedi henüz, o çığlıklar dünyayı başımıza yıkmadı, utandırmadı bile; o çığ-

* "Toplumsal olaylara" karışmış ve kolluk kuvvetlerine "taş atmış" oldukları gerekçesiyle tutuklanarak Pozantı Hapisanesi'ne konulan 4 Kürt çocuk, hapisane idaresi tarafından cesaretlendirildiği düşünülen âdî suçlardan tutuklu ve hükümlü olan 20 kadar çocuğun cinsel tâcizine maruz kaldılar. Çığlıklar o çocuklara aittir. Cinsel tâcizci çocuklar hakkında takipsizlik kararı verildi.
Bkz.: s. 129, "*Güle Güle Mazlum*".

lıklar hâlâ bizim göğümüzde asılı dururken Antalya L Tipi'nden gelen sesler eklendi, orada da kesilmedi Aliağa Şakran Cezaevi'nden yeni çığlıklar yükseldi.

Bu sesler tepemizde, kendi çocuklarını acıtan bir ülkenin yurttaşı olma utancı hepimizde, o sesler sessizce bağırmayı sonsuza kadar sürdürecek çünkü bazı suçların affı yoktur. Kendini fedâ ederek yavrularını kurtaran kedilerin, köpeklerin yaptığını bile yapamayacak kadar çaresizsek eğer, bazı utançların kaybolacağı bir zaman yok demektir.

Bir barbarlığın tam ortasındayız ve çocuk çığlıklarıyla sonunu getireceğiz bu uygarlığın; kendi çocuklarını öldüren, işkence eden, tecavüz eden ve hepsine göz yuman bir kavmin üyesi olarak geçeceğiz tarih denilen "suç indeksine".

Canını yaktığınız çocuklardan başlayın utanmaya, utanmaya bir yerden başlamak iyidir, insanlıktan geriye bir şey kaldıysa ancak derin bir utançtan sonra yaparız hesabını.

Uzun bir süre birbirimizin yüzüne bakmayalım, sadece utanalım, sadece utanalım.

Birbirimizi Yakardık

Takvimlere ve haritalara korkmadan bakacağımız bir zamanımız olacak mı bir gün? Zamanın dış bilincinin örtüsüne, sadece ve sadece bir akışın önümüze getirebileceği sevinçleri düşünerek dokunacağımız bir çağımız olabilecek mi?

Sözgelimi Temmuz'a baktığımızda yok olacak mı üzerinde tüten o uğursuz duman,* içimiz acımadan sadece mevsimlerin gidişini izleyebilecek miyiz bir gün?

Bir gün sadece baharı hatırlayacak mıyız Nisan geldiğinde?

Şimdi takvimler bize ölülerin adını fısıldıyor; takvimler, onların uğradıkları haksızlıkların not defteri gibi okunuyor. Defterin şu sayfasındaki kan izleri o gün öldürülmüş çocuklardan, öteki sayfasındaki yanık izi ateşle yakılanlardan kalmış, bir güne bir ipin gölgesi düşmüş, bir başkasına ise bir bombanın kulakları sağır edici sesi. Bir takvime bakarak bile delirebilir insan.

"Bir mendil niye kanar"** bilmem ama takvimlerin niye kanadığını biliyorum, günlerin yandığına şahidim. Sözün

* Sivas'ta 2 *Temmuz* 1993'teki Madımak Katliamı.

** Edip Cansever'in "*Mendilimde Kan Sesleri*" şiirinden (*Sonrası Kalır*, içinde, 2005, Yapı Kredi Yayınları).

utancına, seyirlik katliamlara, insanın öldüğü âna şahidim. Ülkenin her yerinde ölüler dolaşıyor, kimi karnında otuz kurşunla; kiminin gözlerini kurtlar yemiş, kiminin belden aşağısı kopmuş, kimi ise hâlâ çığlık atıyor yanan etinin acısına; ülkenin her yerinde kolları, bacakları kopmuş bebekler annelerini arıyor kulakların katlanamayacağı çığlıklarıyla.

Ölüler, sokaklarda aramızda dolaşıyorlar, birden karşımıza çıkıyorlar en beklenmedik anlarda. Bir takvime bakarak bile delirebilir insan.

Unutma diyorum utancıma, tıpkı antik Yunan'da olduğu gibi utancımızla cesaretimizi tekrar kazanırız diye ümit ediyorum, bize kalan insanlık utancının, aramızda dolaşan ve adalet diye bağıran ölülere borcumuzu ödeyeceğimiz günü yakınlaştıracağını düşünüyorum.

Öfkemi kınında hazır tutuyorum, hiç yüz vermiyorum unutuşa, içimi rahatlatacak bütün reçeteleri, Temmuz'daki ocağın içine atıp yakıyorum, o ocakta yakılmış olanlar için ağlamıyorum artık, sadece yangını içime çekiyorum.

Takvime bakıyorum, günlere kazınmış dehşetler görüyorum, takvime bakıyorum, aktığını sandığımız zamanın aslında suç anlarında asılı kaldığını görüyorum, borcumuz sadece ölülere değil, tarihe de; yaprakları hızla çeviriyorum ama aslında tarihin hareket etmediğini biliyorum.

Ölüler aramızda yaşadıkça ve adalet diye bağırdıkça kurtulmayacak tarih yakalandığı ağdan.

Gerçekten bir takvime bakarak bile delirebilir insan.

Adlarınız Onurumuzdur: Ethem, Abdullah, Mehmet, Ali ve Diğerleri*

Kuşluk vaktinde serçeler, cıvıltılarını anlamayan, tüylerini kana bulamak için bekleyen bir dünyadan uçarak giderler, küs yürekleriyle.

İçimiz yanarken, ideal denilen soyut evrenseller, daha ilk verilen sözde bozulmuşken, herkes duruş değil poz peşindeyken, güvenmek, kutsal bir ayinden kalmış yetim bir sözcükken, kalbimiz parçalanırken, parçalanırken, sert bir rüzgâr kapımı çarptı, içimdeki bütün sözcükler Ethem, Abdullah, Mehmet, Ali'nin harfleriyle kırıldı.

Adalet desem siyah bir leke büyüyor ağzımda, merhamet desem köpüklü, yeşil bir sıvı.

Artık anlaşabileceğimiz hiçbir sözcük kalmadı, koruyamadığımız çocuklarla birlikte buradan uzaklaştı. Bir gülüşe sıktığınız kurşunlarla, küçücük bir çocuğu öldüren korkunç sopalarınızla ortak bir iyinin imkânları için savaşan insanların

* 2013 yılı Haziran'ında başlayan isyan günlerinde, devletin kolluk kuvvetleri ve iktidar destekli çeteler tarafından öldürülen gençlere ithafen yazılmıştır.

dünyasından sonsuza dek sürüldünüz, insanlık sözcüğünün bütün çağrışımlarından da.

Artık sandıklardan sadece yılanlar çıkacak, kurduğunuz grotesk düzende demokrasicilik oynarken, ortada mantıklı bir şey varmış gibi açıklamalar yapan uzmanlarınızla uğraşın sonunu getirmek için bütün dünyanın. Bizim dünyamızın kıyısından bile geçmeyi düşünmeyin, artık kovuldunuz ortak bir düşün bütün ormanlarından. Sizler, hepiniz, çocuklar öldürülürken strateji planları yapan uzmanlar, absürd bir saldırıyı mantık dizgesinde anlamlandırmaya çalışan yazarlar, hepiniz, kovuldunuz bizim dünyamızdan.

Oysa onlar "özgürlük" diye haykırırken ne içtendi. Barbarlığınıza karşı nükteler savururken, galiz düzyazılarınıza şarkılarla cevap verirken ne güzeldi. Ben bu çocukların annesiyim, kardeşiyim, kalbinden başka mülkü olmayanların kuracağı bir ülke benim ülkem.

Ülkeniz, sınır hesaplarınız, paraya tahvil ettiğiniz ruhunuz, borsalarda inip çıkan kalbiniz nereden anlayacaktı ki başkaları için acı çekmesini bilen çocukların güzelliğini. Artık anlaşılmak falan da istemiyorlar zaten, onlar biliyorlar sadece kendi düşlerine borçlu olduklarını, size değil, hiçbirinize değil.

Ethem, Abdullah, Mehmet, Ali, siz ölürken başka hesaplar yüzünden başka bir kardeşinizi daha vurmuşlardı sırtından, Medeni'yi; biz hepinizin düşlerini omzumuza aldık, sizden kalan gülüşleri, harfleri, güzel yüzlerinizi. Kalbinize kefiliz, düşlerinize, adlarınız onurumuzdur, güle güle.

Penceresiz Bir Evde, Ayaz'da Donarken...

Biz tuhaf bir biçimde büyütüldük, tuhaflığını çok sonra kavradığım bir ilişki biçiminin içinde. Örneğin kendi halimizde uslu uslu otururken, eve gelen bir yabancının karşısında kavgaya tutuşurduk, annemiz bizim olumsuz yönlerimizi anlatırdı eve gelenlere, gelmeyenlere sadece. Sonra bunu yapan sanki kendi değilmiş gibi, arkadaşlarından öğrendiği ama asla içselleştiremediği bir nasihati yapıştırırdı suratımıza, "başkalarının yanında kavga etmeyin, herkes sizin gibi değil" diye. Çocuklar söylenenleri dinlemezler, gördüklerini tekrar ederler, bu nasihat hiçbir zaman işe yaramadı ve biz, evimize girecek kadar yakınlığı olan kimseyi yabancı saymadık ve onlardan saklanması gereken bir hayatımız olduğuna inanmadık.

Büyüdükçe insanın en sert eleştirmesi gereken kişilerin yakınları olduğunu düşünerek sürdürdük bu fazla açık tutumumuzu, ilkin annemizi, babamızı sonra birbirimizi, en ufak tutarsızlık emârelerinden dolayı hırpaladık, severek yaptık ama, kin gütmedik.

Sonra başka bir dünyanın içine düştüğümde, arkadaşlık edecek yaşa geldiğimde insanların başka yasalarla büyütüldüğüne çarptım, kendilerine ait küçük dünyalarını bir zırhla

örüyorlar ve oraya ait en ufak dokundurmada vahşileşerek, savunmaya geçiyorlardı. Anlaması gerçekten çok güçtü benim için. Ya da bir ilişkiyi birbirlerinin zaaflarını gömecek bir sandık gibi görüyorlardı, yakınlıktan anladıkları bir çeşit ortaklık gibiydi, tutarsızlıklarının yüzlerine vurulmasını düşmanlık olarak öğrendikleri bir dilin içindeydiler, nesnel bir kayıtsızlığın ve buradan üretilmiş eleştirinin sadece sevdikleri kişiler tarafından yapılması gerektiğine inanmıyorlardı. Burada da iki farklı düzlemleri vardı, zorunlu sevdikleri yani aileleri ve seçmeli sevdikleri yani arkadaşları. Birinci derecede korunması gerekenin aileleri olduğu konusunda hiç şüpheleri yoktu, onları sadece yabancılara karşı değil, seçmeli sevdiklerine karşı da koruyorlardı. En yakın arkadaşımın beni hem bön, hem aptal kardeşi yüzünden dışladığını gördüğümde on üç yaşımdaydım ve gerçekten anlamamıştım, onun, neden bana tercih edildiğini. Sonra bunun temel bir yasa olduğunu kavradım ama acı çekmemi de engellemedi, davranışlarımı değiştirmeme de neden olmadı.

İlişki gramerlerini anlamıştım ama uyum sağlayamıyordum, sadece kendimi gizlemeye çalışıyor, çok yakınıma yaklaşan ve beni anladığını sandığım insanlara uyguluyordum kendi klanımın kurallarını. Burada da çok kayıp verdim ve hâlâ anlamıyordum, insan, en yakınındakine karşı dürüst olmazsa, ona karşı korkunç bir suç işlemiş olacağını nasıl anlamazdı. Bu dünyada her şey gizleme ve göz yumma üzerine kuruluydu, sevgiyi böyle bir şey sanıyorlardı, iki düzlemli ilişki paradigması ise (zorunlu-seçmeli) hiç değişmiyordu. Birinin sevgilisi, karısı neyi olursanız olun, birinci görevi size karşı ailesini korumaktı, oradaki olumsuz şeyleri tekrar etmemek, üzerinde durmamak gerekiyordu ama bir nedeni de yoktu, öyleydi işte, çünkü birbirlerine mecburdular, bir çeşit lanet gibi diye düşünürdüm, bu yüzden de çok kırıldığımı söylememe gerek yok sanırım ama onlar da çok kırıldıklarını düşünüyorlardı muhakkak, çünkü başka kavimlerin kurallarına uyuyorduk.

Ben kendime yakın birini ararken en çok buraya baktım, hangi yasalar yürürlükte onun için diye, kendi ve yakınları, özellikle birinci düzlemi için ne kadar nesnel olabiliyorsa o kadar yakınlaşabildim daha doğrusu, gerçi hep düş kırıklıklarıyla yürüdüğüm bir yoldu bu. Birinden vazgeçmemin kesin koşulu oldu çoğu zaman, ben kendi kavmimin kurallarının daha dürüst olduğunu biliyordum içten içe, buradaki küf kokusunu çoğaltanın bu kutsal aile, saçma sapan ilişki mecburiyetleri, birbirinin açığını dışarı vermemek üzere örgütlenmiş bir akıl olduğunu biliyordum. Çoğunluğun "değer" sandığı şeyin bir hiçlikten başka bir şey olmadığını da.

Bütün bunlar Ayaz bebek,* penceresiz bir evde soğuktan ölürken kendi çocuklarının kötülüğünü kapatmak için didinen adamlara ve bu adamların arkasında duran kadınlara bakarken geldi, aslında en fazla da onları ayıplayan seslerin çokluğuna bakarak geldi. Ben ve kavmim dedim niye bu kadar acı çekiyoruz ki, herkes ailenin fenalığı karşısında tavır almanın "etik" bir şey olduğunu düşünüyorsa.

* 2013'de Konya Ereğli'de 40 günlük Ayaz bebeğin cansız bedeni, 21 yaşındaki annesi tarafından gece emzirme vaktinde fark edilmişti.

İçine Doğru Patlayacak Uygarlık; Manzara Muhteşem Olacak!

Tek tesellim bu, içinden ölü çocuk bakışları, yaralı kadınlar, parçalanmış ve asla birleşmeyecek adamlar, demirler, betonlar, işkence tezgâhları, anonim yalnızlıklar, kişisel bozulmalar, kendinden başka kimseye güvenmeyen insanlar, bolca haksızlık, ruh çözülmesi, beden yağması, arzu manyakları, hazla kafayı bozmuş insanımsılar, su kuşları, yağmur bulutları, merhametsiz buz kütleleri, beddualar, sevemeyecek kadar katılaşmış kalpler, hisse senetleri, bankamatikler, kredi borçları, ağrılı akşamlar geçen bu uygarlık dünyaya taşıyamayacağı kadar yük bindirdiği için zaten dağılacak; eşsiz bir dağılma olacak, bir başka şeye dönüşmeyecek, bir gün batımında kendi içine doğru patlarken, manzara muhteşem olacak.

Tek tesellim bu, hepsi bir anda, aniden, birdenbire yok olacak. Geriye sadece artık bu uygarlığı çözmek için kalıntıların şifresini çözen araştırmacılar kalacak.

Örneğin hapisanelerin duvarlarına yapışmış izlere bakacaklar, başka bilgilerle birleştirdiklerinde belki buraları çocuklar ve yetişkinler için düzenlenmiş bir çeşit dünyevî

cehennemler sanacaklar. Belki de yankısı hâlâ süren çocuk çığlıklarını Hades'ten gelen arkaik sesler sanacaklar. Asla anlamayacaklar, insanların birbirlerine yaptıkları zulmü bu yüzden arkaik bir inancın uygulamasının bir parçası sanacaklar.

Belki ellerine Kemal Gömi'nin* yazdığı o mektup geçecek, bir hastayı, yardıma muhtaç birini bir hücreye kapatma ısrarında Ortaçağın şeytan çıkarma seansları arasındaki bağlantıyı anlamaya çalışacaklar, ama anlayamayacaklar, insanlara yatağında ölme hakkı bile tanımayan bir uygarlığın şifrelerini çözemeyecekler.

Buradan kalmış her bir kalıntının önünde uzun uzun kalacaklar, birbirlerini acıtmak için bir düzen kurmuşlar diye düşünecekler peki, belki yığınlarca belge geçmeyecek ellerine, sadece mezarlarda yatan insanların gördükleri hasara bakıp, öldürmeden önce işkence yapmanın bu uygarlığın bir ritüeli olduğunu sanacaklar, kulaksız, burunsuz, bacaksız, kolsuz ölülere bakacak ve çok korkacaklar. Lanetli bir zamanın nasıl geçtiğine ilişkin tahminlerde bulunacaklar, hiçbirini tam olarak anlamayacaklar.

Günlerin nasıl geçtiğini hiç bilemeyecekler, ama derin bir mutsuzluk çağı olarak not düşecekler defterlerine ve dünya yılıyla ölçtükleri bir zaman aralığında bütün bu işaretlerin tarih dışı bir cehennem çukurundan gelmesine şaşıracaklar.

Hiçbir şeyi anlamayacaklar, kötülük kalıntılarının, her yere sıçramış kanın karşısında durup korkacaklar.

Tek tesellim bu, bir gün bütün bu yaşadıklarımız, şahitliklerimiz, derin utançlarımız başka bir dünya tarafından asla anlaşılmayacak. İçine doğru patlayacak uygarlık, gökyüzünde koyu bir leke gibi görünecek ve sonra hepsi kuşların seyrettiği bir manzara olacak.

Tek tesellim bu.

---

* 1993 yılında terör örgütü üyeliği vb. nedenlerle tutuklandı. "Rezidüel şizofreni" teşhisi konuldu, devletin ihtisas kurumu Adlî Tıp, önce yalnız başına kalamaz-yaşayamaz raporu verdi, fakat bu fikrini birkaç yıl sonra değiştirdi. Hâlâ hapisanede.
Bkz.: s. 123, "*Güler Zere ve Tüm Haksızlığa Uğramışlar Olanlar İçin*".

"Baktıkça Devleti ve Dinî Harabeye Çevirecek Bir İsyanı Hatırlatır Bana Mezarın"*

Akıl ve vicdan dışı bir sistemde, aklın ve vicdanın yasalarıyla çalışırsanız ruhunuz kısa devre yapar, delirmediğinize şaşırarak uyursunuz geceleri, bütün sınırların infilak edildiği, hakla haksızlığın basitçe iç içe geçtiği, evrensel hukuk yasalarının her an ihlâl edildiği bir dünyada sakatlanmış bir adalet duygusuyla ayakta kalmaya çalışırken, parçalanmış bir vicdanın kırıklarının kestiği bir gırtlaktan ses çıkarmaya çalışırken, olanı biteni anlamaya-anlatmaya çalışırken aniden anlarsınız Ethem'in babasını.

Hayat hikâyesinin ayrıntılarını bilmeseniz de siyasî sürgünlerle geçmiş bir çalışma hayatından sonra şizofren olan ve yirmi üç yıldır tek başına, doğaya sığınarak yaşayan bir adamın sadece katlanma derecesini aşmış olduğunu düşünebilirsiniz. Toplumsal normların, ortak yaşam kodlarının, zorunlulukların öteki tarafına çoktan geçmiştir ama tam olarak neyin ötesinde olduğunu asla bilemeyeceğimiz Muzaffer Sarısülük,

* Ethem'in Babası Muzaffer Sarısülük'ün Ethem'e adanan bir kitap için yazdığı mektuptan. Mektubun tamamı şu linkten okunabilir: http://everywheretaksim.net/tr/fraksiyon-org-babasindan-etheme-baktikca-devleti-ve-dini-harabeye-cevirecek-bir-isyani-hatirlatir-bana-mezarin/

şimdi sığındığı doğadan koparılarak bir akıl hastanesine yatırılmak isteniyor. Oğlunun ölümünden sonra bir polikliniğin duvarına yazdığı "maddî tıp şeytandır" sözünden yola çıkılarak suçlanıyor, kamu malına zarar vermiş ve tehlikeli olabilirmiş. Sizin kadar tehlikeli olamaz diyorum, sizin yaktığınız kadar can yakabilse, sizin kamuya verdiğiniz zararı verebilse zaten başka yerde olurdu, olduğu yerde değil.

Delirmeden yaşamanın marifet mi yoksa zulüm mü olduğunu anlamıyorum. Kim bilir nasıl bir trajik duyuşun ortasında kırılmış bir adama, çocuğunun zamansız ölümünü verdikten sonra, acısını çoğalttıktan sonra, sığındığı yaşamı elinden almanızı anlamıyorum. Ethem'in babasının zararsız olduğunu bildiğinizden hiç kuşku duymuyorum, sadece kentlerde var olmasına izin vermediklerinizin, kendi seçimleri doğrultusunda, doğada yok olmasına bile izin vermeyecek kadar ruhları, bedenleri kuşattığınızı biliyorum.

Cezalandırdığınız suçların çoğu, suç mefhumunu aşkın bir bölgeye sürmekte, adalet duygumuzu tam ortasından bölmekte ve yasalarınızın inanırlığı her geçen gün eksilmekte. Nereye baksak canımızı yakan bir şey görüyoruz, intihar etmiş bir anne,* ölü çocuklar, bir mezarlığın bekçisi gibi yaşamaya bırakılmış insanlar, uyuyup uyanamayan çocuklar; nereye baksak bir zulüm görüyoruz. Biz Ethem'in babasına baktığımızda asıl aklını yitirmiş olanların siz olduğunu görüyoruz, zulme katlanamayan da vicdan kalmıştır çünkü ve onun hastalığı sizin sağlık dediğinize karşı bir manifestodur:

"BAKTIKÇA DEVLETİ VE DİNÎ HARABEYE ÇEVİRECEK BİR İSYANI HATIRLATIR BANA MEZARIN"

Ethem'in babasını rahat bırakın, oğlunun mezarına baksın, bildiği gibi yaşasın, "şeytan" dediği "maddî" tıbbın şefkâti de size kalsın.

* Onur Can Yaser'in *annesi Hatice Can*. İstanbul'da 2010 yılında gözaltında maruz kaldığı hakaret ve işkence nedeniyle intihar eden 28 yaşındaki Onur Yaser Can'ın annesi Hatice Can 2014 yılında intihar etti.

IV.
MUTSUZ BİR ÜLKENİN MÜLKİYETİ

"Yüzünü kaybetmeden" uzlaşıma direnenden
hayır gelir,
kendinizle bile uzlaşmayın!

Farkın Farkı Üzerine

Dünyanın değişime ihtiyacı olduğunu söyleyenlerin, daha yaşanır bir dünya için uğraş verenlerin, değiştirmeye kendilerinden başlamaları gerektiğini düşündüm hep; teorik düzlem ile bedensel konumlanış arasındaki mesafenin yarattığı uçurumdan düşüp kaybolanları çok gördüm; gündeliğin yarattığı toz duman içinde yalın bir duruşu tesis etmenin ve bunu sürekli kılmanın ağır siyasî tartışmaları sürçmeden gerçekleştirmekten daha zor olduğunu da gösterdi bana geçirdiğim zaman.

Anladım ki hedeflenenin anlamsal içeriğini kendi dilimize tercüme edemiyorsak bize hiçbir şey vermiyor mücadele siyaseti, tersine aynı zamanda yeni bir öznelliğin imkânlarını kurmaya çalışanlar siyasete bir anlam veriyor. Dolayısıyla "gündeliğe direnmek" küçümsenmeyecek denli yıkıcı bir özne faaliyetine açılmakta ve durmadan uzak bir geleceğin sonrasına ertelediğimiz yeni insan ve davranışları meselesi ayağımıza dolanmakta ve esasında uzak geleceğin de ufuktan kaybolmasına yol açmakta. Yani benim için teferruatlar önemli ve teferruatların, dikkate alınmadığında bir hakikat arayışında olanları savuracak denli güçlü olduğunun da hem sezgisine hem bilgisine sahibim.

Özne de tıpkı hakikat gibi bir projedir, inşa halindedir ve yaratılması gerekir ve bu süreçsellik karakteri bize, yolun sonu kadar yolun nasıl yüründüğünün de önemini gösterir; en az amaç kadar önemlidir araç ve özlediğimiz "hakikat siyaseti", amaç için her türlü aracın mübah olmadığı bir "hakikat etiğinin" içinden gelişecektir ve burada sanırım her türlü düzlemde önemli olan, "düşmana" benzememek ve onun dilini reddetmektir. Benzerliklerden değil de farktan üretilecek bir duruşa kafayı takanlar için elzem olan şey, yanlış olduğu teyit edilenden uzak durmaktan çok, doğruluğu konusunda şüphe duymadıklarımızı eleştirel bir okumadan geçirmeyi başarmak olacaktır.

Zor olan, yanlışlardan kaçınmak değil, doğruluk tuzaklarından kendimizi korumaksa, burada iş çetrefilleşecek ve bize doğruyu yanlıştan ayırmak için belki de gelenek hiç yardım etmeyecek. Bir zamanlar başkalarının olmadığı gibi olmak ve düşünmediği gibi düşünmek gerekecek, birtakım ezberleri unutmak için uğraşmak gerekecek. Ben hâlâ insandan ümidini kesmemiş kazlardan biri olduğum için bu meseleyi didiklemeyi sürdüreceğim ve kendimi de dâhil ettiğim doğru öznelleşme süreçleri için, doğru sandığımız aldanışlar için "epik müdahaleyi" işlevsel kılmanın yollarını arayacağım.

Bu "arkası yarın" kurgusuna açılan yazıda, girizgâhın ilk örneğini verebilmek için, aklıma ilk gelen soruyu soracağım, neden kendini sistem eleştirisine adamış kurumlar, örgütler, dergiler kurumsallaşmanın ilk işareti olarak birilerine ödül vermektedirler? Neden karşı çıktıkları kapitalizmin tözüne içkin olan rekabetçi mantığın en saydam göstergesini çekincesiz kullanırlar?

Ödül vermek, veren açısından kendini bir yerde konumlandırmaktır ve bu konumlanış tartışmaya muhtaç değil midir? Özellikle ödül mekanizmalarının tuhaf bir enflasyon içinde kendi anlamını azalttığı bir ülkede, çok mu gereklidir birilerine bu yolla teşekkür etmek? Daha yaratıcı ve yaygın olana benzemeyen bir yol bulmak imkânsız mıdır? Şart mı-

dır yapılmış olanı tekrarlamak, niyeti ne olursa olsun bu tekrarlar, sisteme içkin yapılanmaların yeniden üretilmesi değil midir? Yarışmaları, başarının simgesel belgesi haline gelmiş ödüllendirmeleri sistemin tanımadıklarını onurlandırmak için, onların unuttuklarını hatırlatmak için bile sürdürdüğünüzde aslında vuku bulan, sistemin negatif bir imgesini üretmektir. Bu imge ise sahici bir olumsuzlamadan çok, tersinden bir olumlama efekti üretmektedir. Öyle değil midir? Bir dil ve onun grameri nasıl reddedilir sorusu asal meselemizse, öznenin ve fiilin yerini değiştirerek elde edeceğimiz cümleyi nasıl yıkıcı addedeceğiz?

Nasıl babaların diliyle yeni bir öznelliği inşa edemezsek, kullandığımız dili sorgulamadan, farkına varmadan düştüğümüz ittifaklardan kurtulmadan da hakiki bir ayrışmadan söz edemeyiz, sonra o kadar çok benzeriz ki onlara –Allah benzetmesin–, birilerini başka düşlerimiz olduğu konusunda ikna bile edemeyiz.

Fark esastır, kopuş esastır ve asıl etkisini siyasî bir programın iyi niyet mektubundan çok yaşamın içinde gösterir, severken, bir eve girerken, bir insana yönelirken her yerde ama her yerde bir üslup edinmemizi gerektirir. Üslup bir teferruattır yani her şeydir, jestler kalmamışsa bile yeniden üretilmelidir.

Seç'menin Metafiziği

Her seçim zamanı sıkı bir fırça yerim, yurttaşlık görevimi yerine getirme konusundaki bu isteksizliğim, her görüşten insanı rahatsız eder ve bilinç düzeyimin düşüklüğü konusunda dehşete kapılanlar bana esaslı bir nutuk çekerler ve aşağılarlar.

"Eğer" diye başlayan bu konuşmalardan çıkardığım sonuç hep birilerinin ekmeğine yağ sürmeme ilişkin bir rahatsızlık olduğudur, "ama" diye başlayan açıklamalardan da anladığım, kırk katır mı kırk satır mı seçeneklerinden birine rıza göstermemenin kesinlikle feci bir şey olduğu ve bunu yapmadığım için de padişahın oğluna kavuşamayacağımdır –burası böyle değildi galiba–, "doğrusu" denilmeye başlanan bölümden ise hiç sonuç çıkarmama gerek yoktur çünkü bu bölüm dünyadan habersiz bir kaz olduğumun açıkça deklarasyonudur.

O saate kadar bana azcık saygı duyan, politik duyarlığım olduğunu düşünen tanıdıklarımın önemli bir bölümü derin bir düş kırıklığıyla yüzüme bakarlar ve ben, bir an, sadece bir an kendimi sistemin çok mühim bir parçası gibi hisseder ve havaya girerim. "Vay" derim, "Allah'ım, ne kadar da önemliyim, bir oy vereceğim her şey değişecek ve ben ne yapıyorum, umurumun teki bile değil" diyorum.

Kendimi şiddetle kınadıktan sonra, bir önyargıyı ortadan kaldırmak atomu bile parçalamaktan daha zordur derim pişkince ve sandık sözcüğünün küflü çağrışımını bir kez daha düşünürüm. Yani benden size yandaş yurttaş falan olmaz, ben zaten kendimle bile yandaş değilim, her daim kendimi nasıl hayrete düşürür, illet ederim diye didinir dururum ama yine de yediğim fırçaların üstüne düşünürüm ve bu ülkede sistem karşıtı konumlandığını iddia edenlerin bile bütün akıl yürütmelerin sisteme içkin oluşunun nedenini anlamaya çalışırım.

Protesto ruhuna ne kadar uzak olunduğunu sınadığım son olay referandumdu* ve en aklı başındaki arkadaşlarım bile boykotun kimlerin işine yarayacağı konusunda uyarmışlardı beni. Hani Ertuğrul Kürkçü de dellenmiş ve "evet evettir, hayır hayırdır boykot boykottur" demişti ya, işte ondan söz ediyorum. Birilerinin işine yaraması, birilerinin ekmeğine yağ sürülmesi, işte ben bu sözlere bütün tahammülümü yitirmiş durumdayım ve bunu bana ilk söyleyen talihliyi çekip vurmayı düşünüyorum.

İtaatsizliğin bir denizkestanesi türü sanıldığı memlekette, itaatsizlik bile belli bir yapıya itaat edildikten sonra gerçekleşmektedir ve her türlü otoriteye karşı çıktıklarını söyleyen anarşistlerle bile konuşmanın usulca iyi otorite örneklerine kaydığı yegâne topraklardır burası ve hatta eleştirel düşünceyi kendine temel alan sosyalistlerin kendi siyasetleri söz konusu olduğunda bir mümin gibi davranmaları da –benim durduğum yer dışında her şey tartışılabilir– yerel listeye dâhil edilebilir. Böyle söyleyince hakikaten içime fenalık bastı, haklılar galiba, yok işte sistemsiz hava sahası falan gerçekten yok.

Seçmek aslında büyülü bir sözcük, fiyakalı hatta, varoluşçulardan iradecilere geniş bir yelpazede bir anlamsal bütüne sahip; bir seçim yapmak, seçimine sahip çıkmak falan denildiğinde de bir duruşa, kendini bir yerde konumlandırmaya işaret ediyor gibi ve sanki kulağa da fena gelmiyor. Örneğin modern dramın ortaya çıkışını anlatırken Szondi, Avrupa'da-

* 12 Eylül 2010 Anayasa referandumu. Bkz.: s. 13, "*Gündeliğe Direnmek*" ve s. 167, "*B'oy'kot Boykot Olsun Mu?*".

ki epistemolojik değişime dikkat çekerken, artık bireyin –hâlihazırda o da çıkmıştır tarih sahnesine– kaderin belirleyiciliğine tâbi olmaktan kurtulup, kendi çağdaşları arasında seçim yapabilen biri haline gelmesinin dramı nasıl etkilediğini anlatır. Burjuva bireyini gaza getiren bütün teorik metinler, bu seçim meselesini ciddiye alırlar, yurttaşlık oyununun ve varoluş oyununun en temel jestidir artık seçim. Ancak giderek bütün hamlelerin önceden belirlendiği, büyük kurguyu başkalarının yaptığı bir dünyada seçmek tuhaf bir eklemlenme biçimine dönüşecektir. Birinin söylediği gibi, seçmek, önce seçilmiş olmayı gerektirmekte ve bir seçim her zaman tanımlanmış bir düzlemin içinde bir özgürlük yanılsaması yaratmaktadır. Benim seçimim dediğimiz şeyler bile aslında sınırlı seçenekler tarafından sunulmuş olana denk düşmektedir ve koskoca bir test oyunu haline getirilmiş sistemlerin içinde herkes testteki çeldiriciler tarafından çelinmektedir.

Oynamıyorum ya da *Kâtip Bartleby*'ye* nazire şöyle diyorum, seçmemeyi tercih ederim.

Beni rahat bırakın, nutuk çekmeyin, yurttaşlık bilincimin uyanmasını istiyorsanız önce yurdu değiştirin.

Bir binaya kimler girecek, kimler koltuklarda oturacak meselesi hiç ilgimi çekmiyor; oraya kim girerse girsin dışarısı fena, canlar yanıyor, çocuklara oyuncak diye bomba veriliyor, insanlar kapatılıyor, kaybediliyor.

Sonra diyorsunuz ki o binaya şu amcalarla teyzeler girerse, sokaklar, köyler kurtulacak. Yemezler, bir kaz olabilirim ama aptal değilim, dışarıda bozulan dışarıda düzeltilir, sonra temiz bir bina yapılır içine de badana, o zaman oraya girecekleri konuşabiliriz. Sokaklarda kaybedilen sokakta bulunur, bizden eylemle alınanlar yine eylemle geri alınır, çok şakacısınız gerçekten, o tuhaf tahta kutulara –tabut gibi– kâğıt cesetleri atılarak mutluluk mu gelirmiş, kendi sandıktan az önce çıkmış biri özgürlüğü ne bilirmiş?

Sokakta zar atsak?

---

* *Moby Dick*'in de yazarı olan Herman Melville'in hikâyelerinden biri.

Ruh Filtresi

Herkes neden öfkeleniyor anlamıyorum 'sanal âlem'deki tutsaklığımızın sözde özgürlüğüne el konulacak diye; siz bu ülkede sınırlanmayan bir kullanım hakkı, etrafına dikenli tel çekilmeyen bir özgürlük gördünüz de ondan mı öfkeleniyorsunuz, bilmiyorum artık.

Devletle aramızdaki protokol tek taraflı düzenlenmiştir ve biz ona biat ederken –sadece biat ederken– o bize canının istediğini yapacaktır. Bunun için bir açıklama yapması falan da gerekmez, kuşaklardır ana-baba diyerek saçma bir varoluş kazandırdığımız devlet, tıpkı eline küçük çocukları geçiren masallardaki üvey babalar-analar gibi, istediği gibi davranacaktır bize. "Ülke devletin, devlet ülkenin yurttaş ne karışır, yurttaşıma yutkunup oturmak ne güzel yaraşır", bence ulusal şarkımız olmalıdır ve kork diye de bitmelidir.

Yok öyle canınızın istediği siteye erişim hakkı falan, sonra fena şeyler öğrenir ve kendinize zarar verirsiniz, ebeveynin çocuklarını kendilerine karşı bile koruma hakkı vardır, döver, cezalandırır ama emin olun sizin iyiliğiniz içindir. Misak-ı Millî sınırları içinde her yurttaş-çocuk aksini kanıtlayana ka-

dar suç işleme potansiyeli taşır ve dinimizde olmayan doğuştan gelme günah mefhumu, cumhuriyetimizde doğuştan gelen suç biçiminde vardır ve bir çeşit "ilk suç" gibi ölümlü yurttaşların varoluş lanetidir.

İşte ceza tıpkı vaftiz gibi devletin suçla doğmuş yurttaşını arındırma ritüelidir ve yasaklar da bu varoluş aklamasının pekiştirme işlemidir. İnsan suçla doğar, bu ülkede doğmuş olmanın lanetidir bu, doğuşundan getirdiği için artık suç işlemeden duramaz, bu durumda onun hayat serüveninin eşlik edicileri polis, yasalar ve hapisanelerdir. Hayat bir ibret oyunu gibi örgütlenmiştir, burada oyuna itilen oyuncuların kaderine razı olması gerekir.

Neden kızıyorsunuz, gerçekten anlamış değilim; işte mis gibi aile paketiniz, çocuk paketiniz ve yurtiçi paketiniz hazırlanıyor, sizi neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda düşünmekten kurtarıyor, zaten onları birbirinden ayırt etme yeteneğimiz olaydı şüphesiz başka bir durumda olurduk, demek yok, yerimize düşünüyorlar işte. Artık zararlı mı, ayıp mı, tehlikeli mi diye düşünmeden rahat rahat gezeceğiz sanal âlemde ve seçeneklerimizin azaltılması rahatlatacak bizi, fazla seçenek kafa karıştırır ve zaten burada örgütlendiği biçimiyle hayat iki seçenek arasında sıkışmaktadır: Kırk katır mı–kırk satır mı? Fazlasına ihtiyaç mı var, valla olsaydı olurdu zaten, yıllardır bütün siyaset, aşk, eğitim vb. meselelerimizi bu iki seçenek üzerinden tartışmamış olurduk.

İnternetime dokunma mı dediniz, niye, onun ayrıcalığı mı var, her şeye ama her şeye dokunulurken, siz en iyisi devlet anne-babanızın sinirlerine dokunmayın, tepesi atar yatak odanıza görevli falan yetiştirir, rüyalarınızı kayda aldırır, görürsünüz. Aslında bu filtreleme işi böyle yürümez, bence ruh filtresi geliştirmeliler, insanlar kafalarından neler geçirmekteler, şimdilik sadece yazınca konuşunca suç, oysa yasak düşüncelerin daha zihinden geçerken yakalanmaları gerekir ki, suçla mücadelede ileri bir adım atılabilsin.

Beni düşündüren tek mesele şu, eğer insanlar başkalarının

tehlike arzedecek düşüncelerine ulaşamazlarsa kendileri üretmek zorunda kalabilirler. Evrendeki her boşluk dolar çünkü, bu yüzden erişim yasası çıkarılırken bu husus hakkında iyi düşünülmelidir, sonra ithal suçlardan korumaya çalıştığınız yurttaş-çocuk, aniden bir yerel suç üreticisi haline gelebilir ki, bildiğimiz kadarıyla bu topraklarda yerli malı en sevilmeyen şeydir, havası yoktur falan.

Aman dikkat, yaratıcılığa teşvik etmeyin bizi, aniden özgün düşünceler memleketine dönersek çok şaşırırız, bünye kaldırmaz. Yani diyorum, en azından bu yüzden, bir şeyi engellerken daha büyüğüne kapı açmayın diye uyarıyorum sizi. Yoksa elbette, memleket sizin, yurttaş sizin, namus sizin, at sizin. Buyurun tam buradan söndürünüz.,

Memleket Suçlar-Kabahatler Dizisi: 12389. Bölüm

Kafam çok karıştı, keşke hukuka giriş dersini iyi dinleseydim çünkü neyin suç neyin suç olmadığını anlama yeteneğimi yitirdim ve yanlışlıkla suç işlerim diye korkuyorum.

Günah kısmı tamam, onu kavradım hatta günahı nerede görsem hangi dine ait olduğunu hemen anlıyorum ve işlediğim günahları meleklere yük olmasın diye kendim bir çizelgeye işliyor ve yanlarına da not düşüyorum. Böylece belki Allah'ın gözüne girerim diye hafif bir üçkâğıt çevirip sonra da bunun daha günah olduğunu düşünüp, çizelgeye özür notu iliştiriyorum. Yani işin uhrevî kısmı tamam, neyin ne olduğunu bilerek yapmaktayım her şeyi ama iş bu dünyaya geldi mi kalakalıyorum.

Yanlış anlamayın karşılaştırmalı anayasa hukuku bile okumuşluğum var yarım yamalak, çok câhil sayılmam bu konuda ama hakkında soruşturma açılanları, hapse tıkılanları gördükçe dehşete kapılıyorum.

Evdeki hukukçulara "şimdi bu yaptığım suç mu diye soruyorum", deliymişim gibi bakıyorlar yüzüme, değilim, sadece

suçla suç olmayanı ayırmaya çalışan bir yurttaşım diyorum. Galiba bende yasaların mantığını anlamak için yeterli temel yok bu yüzden ezberlemem gerekiyor her şeyi.

Yasaların yorumlanması Kutsal Kitap şerhlerinin oluşturduğu külliyatı sanırım aştı, alımlama estetiğindeki "aşırı yorum" buraya da sızmış durumda, edebî metinde de anlamıyordum burada da hiç.

Yorumlar giderek devleti bireyden koruma yolunda ilerliyor, yakında kimse kalmayacak dışarıda çünkü herkes aksi kanıtlanana kadar suçlu ve düşünüp konuştuğu sürece de bu potansiyeli sürdürmekte gibi. Kızmayın sayın yasacı amcalar/teyzeler ama manzara buradan böyle görünmekte. –bakın devletin manevi şahsiyetini incitmemek için nasıl dikkat ediyorum– Ama bizim incinen maneviyatımızın, adalet duygumuzun hiç mi önemi yok, ya biz de şu vatanda güzel güzel yaşayalım diyoruz ama rahat yok, ne yapsak kabahat!

Biz artık eskiden olduğu gibi yargılanan ve mahkûm edilen insanlara doğrudan "yapmıştır bir şey" diye bakamıyoruz örneğin, "ne yapmadı acaba" diye bakıyoruz, hatta "yok artık bu da suç mu olurmuş" diyerek divane dolaşıyoruz, bilimsel bir açıklama, akademik bir çalışmanın sonucu, dergi çıkarma, kitap yazma, şarkı söyleme, müzik âleti hatta ıslık çalma suç listesinin içindeyken nasıl rahat uyuruz geceleri diye düşünüyoruz. Sonra zamanın bu noktasında bütün bunların ancak bir şaka olduğuna inanmak istiyoruz, öyle ya, artık sunak taşları, gaz odaları falan yok ve işkencenin insanlık suçu olduğu kabul edilmiş durumda ve temel insan haklarına ilişkin evrensel hükümler ders olarak okutulmakta.

Ayrıca "karşılaştırmalı vicdan" dersinde okutulmuştur ki bize, insan adaletten, vicdandan, sağduyudan ve biraz da öfkeden yapılmıştır, eğer dengeler çok bozulursa öfke insanı ele geçirir ve yeniden dengeye ulaşabilmek için fena şeyler yapabilir korkmadan. Çünkü korkunun gerçekten bir eşiği vardır, bir sınırı aşınca insan korkuyu unutur ve sadece sızlayan vicdanıyla öfkesinin sesini duyar. Korkunun ecele fayda-

sı olmadığını kavradığı an özgürleşir ve yasalarla arasındaki sözleşmenin tek taraflı ve orantısız olduğuna kafayı takıverir, valla takar çünkü üzgündür, kırılmıştır, öfkelidir ve hafiften de yağmur çiselemektedir. Bu durumda ona sadece şemsiye uzatmanız emin olun hiçbir işe yaramayacaktır.

Şimdi kimse bize kalkıp da hukuğun teknik boyutundan söz etmesin, zerre kadar ikna edici değil çünkü, adalet beklentisi aşırı bir beklenti değildir ve adalet duygumuzun her gün incitildiği bir yerde, bilmediğiniz şeyler var şimdi açıklayamayız edası ya da ama onlar vatan düşmanı havası hiç ikna edici değildir, insan zekâsına hakarettir. Yığınlar açlıktan ölürken ekonomiyi, ekonomistlere, akıl almaz şeyler yüzünden insanlar içerde tutulurken hukuku ve adaletin gerçekleşme olasılığını devlete, zulmün aşikâr izleri hâlâ bedene kazılıyken tarihi tarihçilere bırakalım ve biz yorum bile yapmayalım, soru sormayalım, eleştirmeyelim, protesto etmeyelim sadece susup oturalım. Tıpkı taşrada yaşayan muhafazakâr ve ceberut bir babanın bekâr kızından beklediklerini bekliyor ideal yurttaşından devlet, yasa onun yasası ve her itaatsizlik, şiddetle cezalandırılacak suç statüsünde.

İkinci bir emre kadar bütün mantık yasalarına erişim mahkeme kararıyla yasaklanmıştır. Lütfen ülkeden son çıkan ışıkları kapatmayı unutmasın.

B'oy'kot Boykot Olsun mu?

Seçim konusunda çoğunuzla aynı fikirde olmadığımı biliyorum, yüksek yurttaşlık gerilim hattına çarptım, dersimi aldım, dayağımı da yedim ama yine akıllanmamış bir biçimde karşınızdayım.

Daha önce de söylemiştim, beni bu konuda ikna edemezsiniz; parlamenter sisteme karşı genetik yapımdan kaynaklı bir direnç var, hastayım yani, bu yüzden beni bu konuda iyimser bir noktaya çekmekten vazgeçin. Hastalığım şöyle seyrediyor, kısmî inanç, yetmez ama evet,* yapacak başka bir şey yok falan gibi başka kulaklara makûl gelen öneriler bende titreme yaratıyor, özellikle de bir yanlışı başka bir yanlışla etkisiz hale getirme çabası karnımı ağrıtıyor. Her neyse bu konudaki incilerimi merak eden "seçmenin metafiziği" başlıklı yazıma bakabilir, şimdi derdim boykot fikriyle.

---

* AKP'nin hazırladığı ve 12 Eylül 2010'da oylanan anayasa değişikliği paketini AKP'li olmamakla beraber özgürlükçülük adına destekleyen kesimler, anayasa paketine desteklerini "*yetmez ama evet*" sloganıyla göstermişlerdi.
Aynı mesele için Bkz.: s. 13, "*Gündeliğe Direnmek*" ve s. 158, "*Seç'menin Metafiziği*".

Boykot, siyasî bir jesttir, insanlara, paketlenmiş bir biçimde sunulan dünyanın dışında bir dünya olduğunu hatırlatır; bir oyunun reddidir, oyuna kısmî ya da koşullu katılmaya karşı doğrudan çekilen bir hayırdır, tanımlanmaya karşı itirazdır; boykot, sistemden ümidini kesmiş olanların bir uzlaşma zeminine fırlattıkları patlayıcı maddedir; sisteme küsmüş olanın yüreğiyle zehirlediği, öfkeli bir ünlemdir. Başkaları tarafından, anlaşılmadık bir dilde kurulmuş bir cümlenin içinde zamir olmaya karşı direnmektir, boykotçu kendi cümlesini kendi dilinde kuracağı bir zamanı ertelememek için hayır der.

Ben örgütsüz, başına buyruk bir insan olarak bütün eylemlerimi tekil biçimde gerçekleştiririm, kimsenin görüşü beni bağlamaz ama şu olur elbette, reflekslerimin ortaklaştığı insanlara destek veririm ve kimi protestolarda yolumuz kesişebilir; organik olmadığı sürece ve benim hareket alanımı sınırlamadığı sürece bir ortak davranışa sıcak baktığım zamanlar olur.

Büyük politika ile ilgilenirim, yapısal olarak hiyerarşiyi ve otoriter biçimleri yeniden üreten örgütler ilgimi çekmez ama onların işlevlerini ve özgürlük mücadelesi için yaptıkları katkıları da küçümsemem, tersine büyük politikaya hizmet ettiği sürece onları kendime –kısmen– yakın da hissederim.

Tıpkı son seçimlere ilişkin boykot kararı alan bütün siyasî hareketlere yakın hissettiğim gibi; seçime katılmanın bir aldanışa katılmak olduğunu düşünen yapılar, gruplar boykot kararlarını açıkladılar ve ben o günden beri sokaklardaki seçim çalışmalarına eklenecek boykota davet çalışmalarını beklemekteydim.

Öyle ya benim gibi bireysel takılmıyordu bu kardeşler, onlar için boykotun kendi duruşlarını siyasî bir biçimde ifade etmek gibi bir anlamı vardı ve insanlara çözüm başka yerde demenin de bir biçimiydi.

Bekledim, ne bir afiş gördüm ne bir sokak hareketi, ne de boykotun ne anlama geldiğine ait bir propaganda çalışması... Gerçekten benim anlamadığım gizli bir plana mı uymaktalar;

geceleri herkes uyurken kuşlama yapıp sabah ezanıyla beraber tekrar toplamakta mılar, yoksa hareketin uluslararası niteliğine vurgu yapmak için seçimleri başka bir ülkedeki temsilcileri aracılığıyla mı protesto etmekteler? Bilmiyorum ama eğer böyle çalışıyorlarsa çok anlamlı olmadığını kendilerine bildirmek zorundayım.

Sevgili boykotçu, sistem karşıtı arkadaşlarım herkes seçim için gene bütün korkunç klişeleri kullanırken, sizlerden yaratıcı çalışmalar beklemek abesle iştigâl midir? Seçim arabalarından sesler yükselirken, onları anlamsız kılacak eylemler kopsa her yerde ve sandığa sorumsuzluğumuzdan dolayı gitmediğimiz şık biçimde haykırılsa sokaklarda, negatif seçim paketleri yapılıp evlere dağıtılsa, vs. fena mı olurdu?

Derin bir hayal kırıklığına asıl düştüğüm nokta, seçim günü pikniğe gideceğinizi işitince oldu.

Şakacı mısınız? Böyle bir günde pikniğe gitmekten başka yapacak bir şeyiniz gerçekten mi yok, ayrıca neden piknik, doğaya dönelim çağrısı mı yapılıyor burada, hiç anlamadım, anlamayacağım da.

Her şeyi bir tarafa bırakın yaptığınız resmen "alanı" terk etmek, bu kadar ciddiyetten uzak bir boykotu ancak biz yaparız diye düşünmekteyim. Sadece seçimleri değil, piknikli boykotunuzu da boykot ediyor, sizlere riskten uzak kırlarda iyi eğlenceler diliyorum.

El İnsaf El Devlet: E Yeter Artık!

"Gelin canımızı da alın, ölümden öteye yol var mı" diye haykıran kişi, kaybedilmiş çocuğunu unutamadığı için devlet tarafından tekdir edilen analardan biri değildi ya da sokaktaki protestosuna şiddetle karşılık verilmiş bir öğrenci de değildi; parlamenter sistemin kutsallığı üzerine her gün vaaz verilen "demokratik" bir ülkenin yakın seçimlerinde büyük bir halk desteğiyle meclise gönderilen milletvekillerinden biriydi.

Yine kendileri gibi, halkın önemli desteğini alarak seçildiği halde vekilliğine el konulan bir arkadaşlarının durumunu protesto etmek için meydana çıkmışlar ve polisin "yürümeyin" çağrısına bile muhalefet etmeden moda sözcükle "demokratik haklarını" kullanmak istemişler ama karşılığında, söz konusu şiddet oldu mu hiçbir ayrım yapmayan, eşitlikçi devletin bombayla, tazyikli suyla dolaşan gürbüz korumalarına çarpmışlardı. Seçimlerde* boykotçuydum ama blok vekillerinin "halkın iradesi" denilen şeyin bu memlekette sadece gramer hatası olduğunu göstereceklerinden dolayı, demokrasi

* 12 Eylül 2010'da oylanan anayasa değişikliği referandumu. Bkz.: s. 13, "*Gündeliğe Direnmek*", s. 158, "*Seç'menin Metafiziği*" ve s. 167, "*B'oy'kot Boykot Olsun Mu?*".

sözcüğünün bir boş gösteren olduğunu herkesin yüzüne çarpacaklarından dolayı, varlıklarına bir itirazım yoktu; gerçektende öyle oldu. Yerlerde sürüklenen, hastanelik edilen kadın milletvekilini seyreden sayın seyirciler, aynı anda filmin iç mekânda çekilmiş bölümüne gözlerini kaydırıp oradaki öteki cici hanımlara baktıklarında ne hissedeceklerdi: Pathos mu katarsis mi?

Legaliteyse legalite, seçimse seçim, iradeyse irade; "e peki o zaman bu ne" diye sormayacak mıydı sayın seyirci. Onları seçenlerin iradesi irade demez miydi, en az diğer milletvekilleri kadar onların da dokunmazlıkları olsun diye düşünmez miydi? Düşündü, çünkü bu manzarayı çözümlemek için fazladan bir siyasî bilince, göstergelerin çözümlenmesi dersine falan ihtiyaç yoktu; bir çift gören göz, azcık vicdan, bir tutam adalet duygusu, hatta sadece Aristo mantığı bile öfkeyle haykırmak için yeterliydi.

Bu ülkede milletvekillerinin karizmasını hepimiz biliyoruz, bırakın kendilerini, çocuklarının bile suçtan muafiyeti konusunda yeterince habere, dedikoduya falan sahibiz, şık arabalarını, ayrıcalıklarını falan da iyi biliyoruz; peki onlar karşısında düğmesini ilikleyenler neden bu arkadaşlar karşısında bu kadar rahat? Onlara uyguladığı şiddetin şu pek sevdiği halk iradesine karşı olduğunun farkında değil mi, halkın bir kesiminin vekillerini tanımamanın o halkı tanımamak olduğunu bilmez mi, bu durumda tanınmayan bir halkın kendisini tanıyacağından emin olabilir mi? Artık insanları seçim, irade vb. konusunda ikna edebilecek bir söz edilebilir mi; sistemin meşruiyeti konusunda sadece belli bir kesimin değil, itaatkâr görünen yurttaşların kafasında bile soru işaretleri uyandırmaz mı? Peki bütün protestolara, basın açıklamalarına, düşünce ifşasına bombayla girişen bir devlet aslında ne istemektedir, bilen var mı? Çok övündüğü, sağlamlaştırmak için beton üstüne beton döktüğü sistemin temelini kendi eliyle yıkmakta olduğunun farkına gerçekten varmaz mı? Herkes sokağa çıkıp, "ne oluyor burada, alıyorsan bizim de canımızı

al" dediğinde ne yapacağı konusunda bir fikri var mı?

Benim tek bildiğim şey var, insanların adalet duygusunu bu kadar incitmek hiç doğru değildir, çünkü korku denilen şeyin bir sınırı vardır eğer o sınırı aşarsanız, insanlar da korkuyu aşar ve alanda tâciz edilen vekil gibi bağırır: Gelin canımızı alın diye ve işin fenası bunu haykıran siyasetle ilgisi olmayan, işten eve gidip gelen sade yurttaşlar da olabilir, canına öyle tak eder ki insanın bir gün haksızlık, korkunun, tehdidin, her şeyin üstüne çıkar ve bağırır koro halinde: "Ölümden öteye yol var mı?"

Siz Koşarken Duranlara

Sizinkini bilmem ama benim zamanım ağır akar, içinde geçmişin parçasının olmadığı bir günüm yoktur, benim şimdim hep geçmişle doludur, sesler, yüzler, işittiğim öyküler ve tanıyıp sevdiğim insanlar.

Artık göremediklerim de benimle yaşar ve benimle ölecektir, bu yüzden kalabalık bir zihin evinde otururum ve geçmişin insanlarını unutmamak için zamanı çevirip dururum. Zamanı benim gibi algılamayanlar için tuhaf biriyimdir çünkü onlar kolayca yer değiştirip, uyum sağlayabilirken yeni konumlara, kalırım geçmişte. Benim için örneğin, yıllarca görüşmesem de yakınlık paylaştığım biri öylece durur, onu gördüğümde şaşırmadan sürdürebilirim konuşmayı, sanki az önce o odadan çay getirmeye çıkmış gibidir. Ama insanların zamanı farklıdır benimkinden, onlar için üç ay bile yabancı olmak için yeterlidir, sanki hep yeniden yabancı olmak için ilişki kuranlar vardır ve korkarım onlardan.

Bir zamanlar çok ama çok yakın olduğunuz biriyle yaptığınız soğuk görüşmeyi hatırlayın, size olağan gelebilir, ama bana gelmez, çok kırılırım, bir budala gibi sevginin tıpkı ben-

de durduğu gibi onda da hep durduğunu düşünürüm. Evet, belki şimdiki zamanda sevmiyorumdur onu ama uzak bir zamanda sevmişimdir ve geçmişin hatırına yine severim.

Hayat böyleleri için zordur, sizin bütün ayrıntılarıyla hatırladığınız biri, sizi unutmuştur çoktan; hatta tanıdığı birini zor hatırlama numarasının bile üstünlük duygusu verdiği insanlar olduğunu öğrenirsiniz, bu durumlarda da hatırlayan ben olurum ve bana genellikle "*aa evet*" denilir. İnsanın kendini unutması gibi bir şeydir, yakınlık kurduğu birini unutması, çünkü sevdiklerimiz bize dâhildir, bizim zamanımızda yaşarlar.

Benim zamanım, kişisel zamanım, dışsal, ölçülebilir zamana karşı bir direnme noktasıdır, onun süpürdüklerini alıkoymaya çalışan bir gizli bölme gibidir ve unutmamak yüzeysel dünyaya karşı bir direniştir; zamanın akışını ağırlaştırmak gözden çıkarılmış kişisel anılara ve kaybolmuş mekânlara sahip çıkmaktır.

Silip götüren akışla ve modernliğin şartlarından biri olan hız ilkesiyle başım hiç hoş değildir bu yüzden, hızın ve ona uyum sağlamanın bir marifet gibi önüme konulmasından nefret ederim ve düşünürüm, acaba modernliğin şartları da imanın şartları gibi midir, yani içinden seçtiğine riayetten çok toptan kabul mü gerektirir –bunu modernliğin imamlarına sormalı çünkü şerh meselesi giriyor gündeme ve beni aşmakta–.

Hız ilkesine biat eden bir mümin için yavaşlık öldürücüdür, değişim denilen belirsiz beklenti, sanılır ki koşarak ve bir şeylerin üstünden geçilerek gerçekleşir, esasında değişecek olanın ne olacağı konusunda bile yeterince düşünülmeyecek, sıçrayarak ve zıplayarak tuhaf bir hareketin sonucuna ulaşmak hedeflenecektir. Değişime karşı olmaktan söz etmiyorum ey her okuduğunu yanlış anlayanlar, sadece hız ilkesinin kapitalist ilişkilerin en temel vurgusu olduğunu söylüyorum.

Rekabet, yarışma, mal üretme ve pazarlama tekniklerinin hepsi hıza bağlıdır, izlediğiniz klipler, reklam filmleri, hepsi

hıza endekslidir, öyle bir hale getirir ki sizi yavaş akan hiçbir şeye tahammül edemezsiniz, bir kitabı okurken, birini dinlerken sıkılırsınız çünkü hız, her şeyi sürükler götürür, ayrıntıları, sabrı, mekânları hatta yaşantılarınızın içeriklerini bile ve işin fenası, bunun "matâh" bir şey olduğu telkinini de zihninize kazıyarak.

Böylece her şey tüketilmek için vardır, yollar, zamanlar, filmler, kitaplar, insanlar, ilişkiler. Girer ve çıkarsınız hayatlardan, girerler ve çıkarlar hayatlarınızdan, sonra hızla unutursunuz izlediklerinizi, yaşadıklarınızı ve hissettiklerinizi. Kolayca konum değiştirebilirsiniz, arkanıza bakmanız istenmemiştir sizden, marifet hemen gidebilene aittir, orada durana, durduğu için çağdışı olana değil. Hafızanın içerikleri hızla değişir, bakışın kapsadıkları, her şeyiniz hızla değişir, ne zamana ne de insanlara en fenası da kendinize bile sadık kalamazsınız. Dünya böyledir diye düşünürsünüz, aslında düşünmek dediğiniz şey bile tam anlamıyla düşünmek değildir artık, çünkü düşünmek de zaman alır.

Değişime hızla ayak uydurmanın mutlaklaştırıldığı bir zamanda ben ağır kayaları severim, ayrıntılarda oyalananları, ağır sevenleri ve kolay unutmayanları; onlar akışın eziciliğine karşı direniş noktaları oluştururlar ve dünyaya uyum sağlamakta zorlanırlar. Zamana uymak, dünyaya uymak, penceresinden dışarıya baktığında korkunç gelir onlara, kolayca konum değiştirenler de öyle; "yürek elbet acı(yor)malı esvap değiştirirken" diye düşünerek en azından kendi tarihlerini yavaşlatırlar.

Geride kalalım, koşup uzaklaşanlara bakalım, arkada bıraktıklarına tanık olalım. Öyle kolayca geçemezsiniz bir mezarlıktan, ağrıyan kalplerden ve çocuğunun ölümüyle zamanı askıda kalmış o kadının iç paralayıcı sesinden. Geride kalalım ve bizi arkasında bırakanları da hep hatırlayalım. Klip değil, hayat bu!

Erken Büyümek Korkunçtur

Bu ülkede erken büyümek korkunçtur, siz büyürsünüz örneğin anneniz çocuk kalır yanınızda, aniden etrafınızda azımsanmayacak bir kalabalığın Peter Pan sendromundan mustarip olduğunu anlarsınız.

İdare etmek, anlayacakları dilde teselli sunmak, tartışmayı bilmedikleri için tartışmadan kaçınmak, eleştiriye tahammülsüz oldukları için eleştirinin dozunu ayarlamak falan gündelik vazifeleriniz arasına giriverir. Şaşıra şaşıra büyürsünüz, ergenliğini atlatamayan nüfusun çoğunluğu karşısında kendinizi tuhaf hissedersiniz.

Bu ergen yetişkinlerin duygusal gelişimi sanki bir noktada – "bana ne ya daha büyümeyeceğim" dedikleri için mi yoksa travmalarından dolayı mı bilemezsiniz– kesintiye uğramış gibidir. Tipik özellikleri duygusal yaşantılarındaki aşırılık, alınganlık, her şeyi kişiselleştirmeleri, her tartışmadan haklı çıkma çabaları ve kendi gerçekliklerini kavrama konusundaki yetersizlikleridir.

Nüfusun özellikle erkek denilen tuhaf kümesinde yığılan bu özelliklere bir de güçlü görünme arzusu eklendi mi tadın-

dan yenmez hale gelir. Bir çeşit aşırı rasyonel akıl dışı davranışları düşünün, tanımındaki paradoks edimlerin tümünü içerden yakalamıştır; kesinlikle anlayamayacağınız bir akıl yürütme biçiminin saçmalığını öğrendikleri mantık yasalarıyla birleştirdikten sonra kendilerine gerçekçi diyerek üstelik önünüze koyarlar. Anlaşamazsınız, imkânsızdır çünkü, ortada çoğu zaman anlamanızı gerektiren bir şey de yoktur, yine de çabalarsınız, bir anlam çıkarmaya çalışırsınız; kaos teorisine göre çünkü insan önüne sunulan anlamsız karmaşadan bile anlam üretmeye çalışan, bağlantı kurmaya çalışan bir varlıktır.

Ergen yetişkinlerle çevrelenmiş bir ortam ruh sağlığınızı olumsuz etkiler çünkü onlar ne yaptıklarının farkında olmadıkları için sizi kronik mağdur haline getireceklerdir. Dünya onların etrafında dönmekte, yaşadıkları her şeyde sadece kendilerine ne olduğuyla ilgilenmekte, en iyi kalplileri bile mutlak bir tekbencilik içinde kilitlenmekte ve empatiyi bir karnabahar çeşidi sanmaktadırlar. Onlara derdinizi anlatamazsınız, onlara derdin onlar olduğunu da anlatamazsınız, onlara ancak ergen psikolojisi konusunda bilgilenerek ve davranış konusunda uzman görüşünü dikkate alarak yaklaşabilirsiniz, ama yanılıp da bir yetişkine davrandığınız gibi davranırsanız gerçekten yandınız. O zaman aniden iletişim öncesi bir çukura tepetaklak yuvarlanır, sinir krizi geçirir ve bağırarak ağlarsınız.

Dışarıdan bakıldığında normal yetişkin bedenine ve davranışlarına sahip bu türleri tam olarak ancak yakın bir ilişki içinde kavrarsınız, özellikle de ilişkinin ilk sorunla karşılaştığı yerde; kendilerinden kaynaklı bir problem karşısındaki ilk tutumları sizi suçlamak olacaktır, önce bu yolu denerler; aralarında yaptığı eylemin sıkıntılı taraflarını üstlenenleri de vardır elbette, ancak bu üstleniş, asla bir yetişkinin sorumluluk duygusu çerçevesinde gerçekleşmez; kısa bir itirafı yaradılış, soy, çocukluk yaraları vb. gibi savunular takip ederken, yaptıkları şeyin gerçekliği de sislerle örtülmüş, belirsiz kılınmış

ve böylece de herhangi bir bedel ödenmemiştir. Siz dehşet içinde izlerken olan biteni ya da mantıklı sorularınıza cevap beklerken kendinizi aniden anlayamayacağınız bir çembere hapsedilmiş bulursunuz; lanetli bir çembere. Çemberin içinde ölmek istemiyorsanız bu arkadaşlara hep haklı oldukları konusunda gaz vermeniz, eylemlerinin sonuçları konusunda onları uyarmamanız, olayların gidişatını kendi isteklerine doğru çevirmeleri karşısında sessiz kalmanız, hiçbir konuda mantıklı bir açıklama beklememeniz ya da kendinden menkul açıklamalarına nesnel gerçeklik atfetmeleri karşısında tepki vermemeniz, en önemlisi onların herkesinkinden daha yüksek olan bencilliklerini duygu sanmalarına izin vermeniz ve her konuda haklı olduklarına ilişkin özgüvenlerini sarsmamanız önerilmektedir.

Bu ülkede sanıldığı gibi sadece kadın olarak, çocuk olarak falan yaşamak zor değil, normal bir yetişkin olarak yaşamak bile dünyanın en çetrefil işlerinden biridir. Etrafınıza ya da kendinize azcık yakından bakın derim ben, nasıl davranıyorsunuz, insanlarla ilişkilerinizdeki olgunluk dereceniz kaçıncı düzeyde, hangi durumlarda sinirleniyor, hangi durumlarda savunmaya geçiyorsunuz? Yalın bir biçimde kendinizi tanıma noktasına geldiniz mi, eleştiriler karşısındaki tutumunuz ne ya da nedensiz davranışlarınızın sıklık derecesi hakkında bir fikriniz var mı, özür dilemeyi bir zayıflık olarak mı görüyorsunuz vb.

Valla bezdim sizden ergen-büyükler, sizin kişiliğinizin çıkıntılarına çarpmadığım bir hayat özlemi neredeyse sınıfsız-sömürüsüz bir geleceğe duyduğum özlemden az değil, işin fenası kişiliğinizin çıkardığı arızalar yüzünden ikinci hayalimiz de gölgelenmekte, zira her yere taşıyorsunuz kendinizi, siyasete, sanata bütün alanlara. Kolektif özne diye haykırırken kendi tekbenciliğinizi görmüyorsunuz bile, eşitlik diyorsunuz ama kendiniz için istediğiniz hep daha fazla, mühim meselelerle uğraşırken bir de sizi ayrıca ikna etmemiz falan gerekiyor. Çoksunuz, fazlasınız, aşırısınız, fuzulisiniz ve her

yerdesiniz. Kişiliğinizdeki tıkanmaları sınıf mücadelesiyle, saf arızalarınızı tarihle falan açıklayan kurnazlarınızı ise hiç yemiyoruz. Yani berbat bir haldeyiz; erken büyütülen çocuklarla bir türlü büyümeyen yetişkinler arasındaki ölümcül bölgede, bir sarkaçta çilemizi dolduruyoruz. Toplumsal alan sizin kendinizle karşılaşmadığınız durumların sınanma yeri değil, sevgilileriniz, arkadaşlarınız idare lambası değil, bense bu dünyaya size anlayış göstermek için hiç gelmiş değilim.

Hızlandırılmış dil kursuna gideceğinize hızlandırılmış büyüme kursuna gidin, sonra gelin.

"Yazın Gül Soykırımını Aya Vardığınızda"*

Biz bu hikâyeyi gerçekten biliyoruz, kurşunî bir tarihin saçak altlarında susturulan kurbanların inlemelerinden biliyoruz, vakur kadınların çocuklarının mezarına razı kaderlerinden biliyoruz, başlayanın ve hiç bitmeyecek gibi görünenin ne olduğunu başkalarının anılarından biliyoruz. Üvey bir anne büyüttü bizi, aldatıcı masallardan uzaktık, şefkât hiç uğramadı bizim kıyılarımıza, güvenli bir sevinç Noel'e hazırlanmış bir evin penceresi gibi uzaktan baktığımız bir şeydi.

Biz bu hikâyeyi ölülerden öğrendik, sebepsiz suçlamalarla ömrünü zindanlarda geçiren kardeşlerimizden öğrendik, biz bu zulüm hikâyesini kaynağından öğrendik. Bedenimize kızgın bir damgayla yazılmıştır, ateşle, bombayla, benzinle öğrendik.

Bir tarih nasıl yazılıyor biliyoruz, bir devlet neyle kurulur biliyoruz, her şeyi biliyoruz ama yine de bu kadar acıdan ve kıyımdan sonra, geçmiş için dilenen özürlerden sonra, insanlık diyoruz bu kadarına da izin veremez artık; adaletin gerçek-

* İranlı Şair Füruğ Ferruhzad'ın *'Pencere'* şiirinden, Çev.: Onat Kutlar, Celâl Hosravşahi.

ten kurulamayacağını biliyoruz, yine de bu kadar tecrübeden sonra birileri ne bu saçmalık diye bağırır sanıyoruz. –Der ki, bu cezanın suçu yok, der ki insan bu kadar açık zulmetmez birbirine, en azından görünürde, der ki vicdan yaralanmaz ki bu kadar–.

Neresinden tutsak elimizde kalıyor bu tarih bizim, sizin zaferlerinizin birilerinin yıkımı olduğunu biliyoruz, bir filmde en zavallı karakteri tutmakla başlamıştık hayata, sizin umursamadıklarınızı severek sürdürüyoruz. Güçlüleri sevmiyoruz, başkalarına acı çektirenlerin ışıltısı kamaştırmıyor gözlerimizi, sizin bir yükseliş gördüğünüz yerlerde biz çürüme, değer kaybı ve vahşet görüyoruz.

Başka bir dünyadan ümidini kesmemiş budalalar olarak haksızlığın evrensel anıtına çelenk taşıyanların bir gün mutlaka o anıtın altında kalacağını biliyoruz. Ortaya saçtığınız korku korkutmuyor bizi, sefil bir hayatın eteğine tutunmanın anlamsızlığına uyanalı yüzyıllar oldu, biz kendi hayatımıza borçlu değiliz çünkü, borcumuz bütün haksızlığa uğramış olanlara, bizim ordumuz geçmişin kurbanlarından oluşuyor, kalabalığız sandığınızdan da fazla.

Biz bu hikâyeyi en eski versiyonundan beri biliyoruz, ölü çocukların çığlıklarından, akşamları evine ekmek götüremeyen adamların utancından, ıssız sokakların diplerine atılmış sahipsiz ölülerden, kulağımızdaki hiç dinmeyen uğultudan, uğultudan biliyoruz.

Biz biliyoruz!

Mutsuz Bir Ülkenin Mülkiyeti

Sanırım bu kadar çok korkutulmayı sevmiyorum. Biber gazının tadını da kokusunu da sevmiyorum, üstelik alerjim var, ölebilirim – bunu polislere söylediğim halde beni dinlememelerini sevmiyorum, bir şeyi sevmediğim için tehdit edilmeyi sevmiyorum, kocaman adamların çocuklara sizi döveriz biz demesini de sevmiyorum, başkalarının acısına zaman aşımı koyanları da sevmiyorum, ülkeyi bu renk sevmiyorum, sürekli suç protokolüne dönüştürülmüş yurttaş-devlet ilişkisini de; bazı evlerin sundurmalarında hep duracak olan ıssızlığı da, bazı ruhların öldükten sonra bile unutamayacağı haksızlıkları da, zindanda uyutulan çocukların ağlama seslerini de, kendini artık sadece keder sanan cumartesileri de. Hiçbirini ama hiçbirini sevmiyorum, devlet dersinden hep borçlu geçiyorum çünkü devlet dersini hiç sevmiyorum.

Bir ülkede bütün yollar suçun mayınlı bölgesine açılır mı, çok saçma, bazılarının da denize açılması gerekir, bir çocuk parkına, ne bileyim neşeli bir panayıra falan işte. Böyle ülke çok ürkütücü, yol levhaları tehditkâr, sadece yürümek isteyenlerin bile içine düştüğü çukurlarla dolu her yer. İşin tuha-

fı sessizliği korkuya bağlıyorlar, aman ne güzel çarparız biz böyle ödünüz kopar güneşe karşı falan diyorlar ama sessizlik korkudan değil bunu hiç düşünmüyorlar, sessizlik bazen kayıtsızlıktandır devletin amcaları! İnsan çarpıla çarpıla çarpılmaktan korkmaz olur, kendimden bilirim, korku bir noktadan sonra anlamını yitirir, kendimden bilirim, çok bağıran babanın arkasından çocuklar dil çıkarır, kendimden bilirim, sessizlik kayıtsızlıktandır korkunun artık katarsis yaratmadığı bir seyirde, tiyatrodan bilirim.

Ülke dediğin arada bayram elbisesini giyer, sadece kefen dikmez, yas elbisesi dikmez terziler, ülke dediğin insanın korkmadan koşacağı yollara sahip olmalıdır, insan evinde hissetmelidir kendini ülkesinde, konuk gibi değil... Bir insan biraz düşünce, biraz eylem ve biraz da cesarettir, korkutulmamalıdır bundan dolayı ve yüzde yetmişi su yapılmaya çalışılmamalıdır, su kabağı değildir ki kafa, omzumuzun üzerine takılmış bir aksesuar hiç değildir, sadece para kazanmak için işlem yapmaz ki zihin ve hep haklısınız ne şahane burası diyemez ki dil. Ayıp olur, çok uğraşılmış insanlığa, tarihe, mücadele edenlere, kırlarda ve kentlerde ölenlere ayıp olur.

Şimdi susanlar korkudan susmazlar, bilirler ayıp olur çok uzak bir yoldan getirdiğimiz düşlere ayıp olur, şaşkınlıktan susarlar onlar, insanın insana yaptığını anlamaya çalışmaktan yorgundurlar, bundandır sessizlikleri. Çünkü herkes bilir ki sormak hakkımızdır, eleştirmek ve bağırmak, hey bu işler çok fena, yakmayın, bombalamayın insanları demek hakkımızdır, bunun için cesaret gerekmez ki sadece azcık insan olmak yeterlidir.

Sanırım "insan olma denizkestanesi ol" diyenleri sevmiyorum, yürürken yoluma barikat kuranları, "ülke bizim sen dehlizde bekle" diyenleri, "sesini çıkarma uslu ol" diyenleri ve ülkenin bütün camlarını kıran devletli amcaların suçu benim üstüme yıkmasını sevmiyorum. Sizi sevmemek suç mu, sevmiyorum ve sanırım suç işleyesim var, "bu ülke sadece sizin değil" diyesim var, "kardeşlerimin canını yakmayın canı-

nız yanar" diye bağırasım var. Sınavı bu defa benim yapasım var: Çıkarın kâğıtları ve yazın, bizi mutlu etmeyen düzeniniz neye yarar?

Hoşgörüye Horgörü!

Sanırım demokrasi sözcüğünden sonra en fazla bu sözcüğe illet oluyorum, tolerans'a; yeni çağ papazlarının, örtbas ahlâkçılarının gözdesi haline gelmekle kalmıyor bütün gündelik ilişkilere de sızıyor. Öteki'nin ötelenmemesi meselesine yamanması onu neredeyse kutsal bir hale getirmiş durumda ve kendine dokunulmazlık talep eden her şeye duyduğum öfke burada da yükseliyor ve diyorum ki toleranslı falan olmayacağım işte, çünkü burada vuku bulan sadece ve sadece ötekilik denilen şeyi manasız biçimde vurgulamak, bu biçimde de onun katsayısını artırmak.

İçinde yaşadığımız zaman duyarlık maskesi altında som kayıtsızlıklar üretiyor ve bu kayıtsızlığa da başkasına saygı adı veriliyor. Daha önce söylemiştim sanırım, ben üzerime vazife olmayan her işe burnumu sokarım, toleranslı olmayı da bir çeşit ayıp addederim. Farkı farksızlaştırma hamlesinin en kilit sözcüklerinden biri olarak tolerans aslında masumiyetini yitirmiş sözcükler sözlüğünün en önemli maddelerinden biridir ve içerdiği yüksek oranda kibir (ben kimim de seni hoş görüyorum) ve kayıtsızlık (ama onun doğrusu bu, yargılamayın) yüzünden reçeteyle satılmalıdır.

Evet toleranslı biri değilim, meseleyi kültürel düzlemden gündelik hayata kaydırdığımda herkesin kendine ait doğrusu olduğu ve bu doğruları da tartışmamak gerektiği kanısında falan hiç değilim; tartışmadığım her noktada sadece "aman bana ne" dediğimi iyi bildiğimden ya da "evet saygı duyuyorum" demenin aslında "ne halin varsa gör" anlamına geldiğini bildiğimden fazla toleransın az yanlış çok doğru götürdüğünün de bilgisine sahibim.

Şüphesiz başka tür varoluşlara saygısızlıktan söz etmiyorum yanlış anlama ihtimalini daima cebinde taşıyanlar, tam tersine "fark" felsefesi kisvesi altında yaratılan ideolojik ortamın berbatlığından yakınıyorum, farkı tanıyorum ama her farklı oluşun dokunulmazlığı olduğunu da düşünmüyorum. Fark zaten esasa aitse, neyini hoş göreceğiz, burada "tolerans göster" emrinin altında yatan "homojenlik" takıntısının farkına varalım istiyorum.

Ancak mesele gündelik ilişkilere, bir hayatı biçimleme ve örgütlemeye ilişkinse ve söz konusu olan yakın çevremizse, işte buradaki farklılığı değil de şu doğru bolluğunu hiç anlamıyorum. Ayrıca doğruların kültürel farklar gibi değişken şeyler olduğunu da sanmıyorum, insan olmanın ve insanca yaşamanın gerektirdiği doğrular o kadar da sonsuz sayıda falan değil çünkü, evet tek değil ama sanıldığı kadar da sınırsız bir repertuar oluşturmuyor. Bana uymayan şeyleri hoş görmeme hakkım var, eleştirme, itiraz etme ve tartışma hakkım var. Diyorum ya, doğru içerikler öteki uca sürüklendiğinde ortaya tuhaf bir sonuç çıkarıyor, birine bir şey öğretmek ya da kazara pedagojik davranmak nasıl demode olduysa birine yanlış yaşıyorsun demek de ölümcül günahlar listesine dâhil edilmiş durumda. Neye göre yanlışı yapıştırıyorlar suratınıza ya, içimden diyorum ki Tanrı şu mutlak göreceliğin cezasını versin, elbette bana göre yanlış değil sevgili post arkadaşım diyorum, çok şükür doğrunun ve yanlışın hâlâ ölçülebildiği birtakım ölçütler var.

Sizi bilmem ben eleştirinin ölümüne falan hiç aldırış etmi-

yorum, hatta şiddetli kınamayı, birtakım değerler için kavga etmeyi göze alanları da hiç küçümsemiyorum. Kimseyi hoş görecek kadar üstün değilim, aynı hizada duruyor ve eşit pozisyondan hoşuma gitmeyene saldırıyorum. Bana sakın toleranstan falan söz etmeyin, tek toleransın kıyım karşısında yaşandığı bir dünyada sahte varoluşlar için imal edilmiş çimentolarda deniz kumu kullanıldığını biliyorum.

Şimdi Sessizce Dağılalım

Dünya ile kurduğumuz ilişkide yaratılmaya çalışılan yanılsama, tekil varoluşumuzun katıldığımız hayat ile bir bağının olmadığı yönünde; deniliyor ki, senin varlığının ortak varoluşa hiçbir katkısı yok, senin niyetlerin, edimlerin, yönelimlerin, itirazların, seçimlerin dünyayı ilgilendirmez, hiçbir sonucun nedeni olamazsın, tesadüfen gelmişsin otur güzelce, seyret numaralarımızı sonra da efendice çek git. Nasılsa bir etkin olamayacağı için bu görkemli düzene, rahatını bozmana, gürültü çıkarmana, risk falan almana hiç gerek yok, kendini boşuna üzme, güç bizde. Şüphesiz bu kabalıkta olmasa da tarihin ikna korosunun nakaratı bu; bir çeşit irade sakatlayıcı, varlık bozguncusu olarak aldıkları her sahnede söyledikleri aşağı yukarı böyle bir şey. Varlık bozguncusu koroya bir de "geçmişte çok uğraştık ama değişen bir şey yok" ağıtçılarını da eklediğimizde ortada kalan tek şey, etkisiz/edilgen varoluşun kayıtsızlık mantarı olarak büyüdüğü eko-politik ortam.

Bu ortamda kayıtsızlık kendi amorf yapısı içinde geliştirmek zorunda bırakıldığı berbat bir pragmatizmi zekâ sanıyor ve yaşadığı hayata aslında katılmadığını, hatta hiç var olmadı-

ğını söyleyenlerle aynı pozisyona geçerek, –üstüne üstlük bu varlık olmayıştan neredeyse hayatın üstüne çıkmış, her olayı çözmüş bir rol çıkararak– bu türden bir edilgenliğin imkânsızlığına dikkat çekenleri küçümseyerek, kendi varolmayış alanına çağırıyor.

Buradasınız, her olan biten algınız ve bilinciniz dâhilinde vuku buluyor ama siz hiç olmadınız deniliyor; buradasınız, siz başkalarını, başkaları da sizi kuşatıyor, burada olmanız, varlığınız katıldığınız hayatın varoluş koşulu ama sizin hiçbir şeye etkiniz yok deniliyor size. Buna ikna edildiğimizde basitçe bir sessizliğe eklemlenmiyoruz, bunu kabul ettiğimizde yalın bir biçimde tepkisizliğe dâhil olmuyoruz, kendi yokluğumuzu teyit ediyoruz, varlıktan el çekip, dünyayı –mümkünmüş gibi– bir seyir yeri olarak görüyoruz.

İnsanın haksızlıklar karşısında konum alışını, başkalarına yapılan kötü şeyler karşısında verdiği tepkiyi bir siyasî iradeden ziyâde kendi varlığının üretimi/varoluşun üretimi olarak görüyor ve bu dünyada bulunmanın/dünyaya katılmanın, her çeşit sakatlayıcı, felç edici olumsuzlamadan çıkışın biçimi olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla başkasına doğru her yönelimimiz, onun varlık alanını her kesinlediğimiz nokta, aslında kendi varlığımızı da üretebileceğimiz tek nokta.

Zulüm karşısında sessizleşmemizi buyuran her dil, zulme uğrayanları değil bizi hedef almakta, bize varolmamayı buyurmakta, çünkü zulme uğrayanın somut bir varlığı var, acı çekenin bir bedeni, haykıranın sesi var, bizim ise hiçbir şeyimiz yok, sessizce evlerinde oturanların, bu sessizlikten hayatta kaldığına dair anlamlar çıkaranın hiçbir şeyi yok, varlığı müphem, hayatı ise meçhul.

Zulüm karşısında yapacak bir şey olmadığına bizi ikna eden her akıl yürütme, kendimizle dünya arasındaki derin boşlukta durmamızı söylüyor bize, boşluk bizi yutana kadar, boşluk, olmadığımız insanın örtüsü gibi görünene kadar kalmamızı istiyor orada. Boşlukta duruyor ve tarihin kaydetmeyeceği sözcüklerle hak veriyoruz kendi duruşumuza, ne yapa-

biliriz ki diyoruz, çok güçlüler, bağırmanın ne yararı olacak ki diyoruz, değişmez diyoruz, boşlukta duruyoruz ve aslında hiç olmadığımız bir dünyada yaşıyoruz sanıyoruz.

Biz ancak bir konum alışla gerçeklik kazanacağız, şimdi boşluktaki gölgeleriz sadece, boşluğu hayat, suskunluğumuzu ise akıl sanıyoruz, oysa hiçbir şeyimiz yok, varlığımızı kesinleyen hiçbir şey yok, boşluk bizi yutacak susmayı sürdürdüğümüzde, baskıya karşı bir ses çıkardığımızda ancak varoluşa katılacağız, şimdi sessizce dağılalım ev sandığımız boşluklara sığınıp haberleri seyredelim birlikte.

"Alçaklığın Evrensel Tarihi"*

"*Alçaklığın evrensel tarihi*"ne eklenen yeni insanlar öfkelendiriyor bizi, onların kolayca konum değiştirmelerine, güce çılgınca tapınmalarına şaşırıyoruz, sanki insan bulaşıcı bir hastalıktan başka şeymiş gibi, sanki tarihin bütün zor dönemlerinde paçasını kurtarmaktan başka bir şey düşünmüş gibi; –haksızlıklara susmayı bir tarafa bırakın, elinde bir bidon benzinle yangın yerine koşmamış gibi– şaşırıyoruz.

Oysa berbat/yanlış bir kolektifin güç tanrısının etrafında, kurbanların üzerinde tepinerek ettiği dansa tarih, bu dansın dönemlere göre incelenmesine tarih bilinci, henüz gelmeyen bir gelecekten bu dansa yapılan müdahaleye de tarih felsefesi denilmiyor muydu? (Benim tarih öğretmenim valla böyle anlatmıştı, onun yalancısıyım.)

Siz insanı Kant'ın yüksek sorumluluk bilinciyle hareket ettikçe özgürleştiği varsayılan öznesiyle karıştırıyorsunuz sanırım, Marx'a göre kapitalizm nasıl tarih öncesiyse ya da bir yazara göre buz çağıysa, insan da henüz tarih öncesindedir; kendini doğurması beklenmektedir ve vahşî manzaraya bakıl-

* Jorge Luis Borges'in ilk olarak 1935 yılında yayımlanan kitabının adı.

dığında ölümden başka bir şey de görülmemektedir. Şimdilik oluşum aşamasının ilk basamaklarında durduğundan kendinden güçlü görünenden korkmakta, emirlere gönüllü bir biçimde uymakta, gücün kıyısında dolanarak yabanıl döneminin ilkel arzularını tatmin etmeye çalışmaktadır.

Tutarlılık, cesaret, başkası için savaşmak gibi özelliklerin Brecht'in dediği gibi "erdem" olarak nitelenmesi işte bundandır. Yani insan zaten var olsa bütün bu özellikler az sayıda insanda olmayacağından ya da böyle isimlendirilmesi anlamsızlaşacağından erdeme de ihtiyaç zaten kalmayacaktır.

İnsandan her şey beklenir, anonim bir kişiliksizleştirme kazanının içinde kaynayarak kıvama gelirken üzerine yapışmış atık parçalarını rütbe, güce yapıştığı ellerindeki kalıntıları itibar falan sanabilir; bugün böyle yarın da öyle olabilir. Hepsi birbirine benzer bu yüzden, onların sesleri, konuşma biçimleri, saygı usulleri, törenleri, azarlamaları, horozlanmaları birbirine benzer. Uzaktan baktığınızda aynı gövdeye yapışmış başlar görürsünüz sadece, özgünlük iddiaları kazanın içinde renk değiştirmiş sıvının alınlarına farklı biçimde yapışmasından ibarettir, alınlarına bulaşmış renklerden tanırsınız onları, uyum sağlama yeteneklerinden, hep merkeze doğru ilerleyen adımlarından falan ama kişisel olarak tanıyamazsınız onları. Üç sene önce küfrettiklerine övgü dizebilirler, beğenileri hızla değişebilir, düşünceleri de, dedim ya uyum sağlama yetenekleri müthiştir, dostluk çizelgeleri durmadan değişir ama düşmanları hiç değişmez, tarih boyunca aynıdır onların düşmanları.

Kolektif öznenin bu yanlış biçimi içinden birey denilen başka bir veba türünü çıkarır, birinin varlığı diğerini gerektirmekte, kitlesel kötülüğün tarihsel formunun sıradanlığı ölümcül bireyselleşmenin marjinalliğini çağırmaktadır.

Aslında anonim bir kimliksizlikten başka anlamı olmayan bu şekilsiz kalabalığın bilinçdışıdır bireysellik arzusu, fark toplumsal bir düzlemde inşa edilmez kötü bir psikolojizmin sınırları içinde egzantrikleştirilir, yani manzara şahane bir

"*tipler cehennemi*"ne açılmakta, kötü yığın 'kolektif', berbat bencillik de 'tekillik' sanılmaktadır. Şimdi bu aldanıştan bir tutarlılık bekleyen saf izleyiciler her perdede şaşırmakta, korkmakta ama bir türlü olay örgüsünü ilerletecek karakterin ortaya çıkamamasına şaşırmaktadır. Oysa oyun tam da duruma uygun yazılmıştır, yanlış bir formdan doğru içerik elde edilebileceğine ilişkin yanılgımız belki de bazı zehirlerin ilâç olarak kullanıldığını bilmekten kaynaklanır.

Form yanlıştır, anonim bir kişiliksizliği şart koşan bir eylem çizgisi tarif eder, oysa ancak bir tutumu olan dışına çıkacaktır bunun. Bir tutumu olan yine Brecht'in dediği gibi yüzüne kavuşacak ve onun benzerleriyle oluşturduğu bütünden de doğru kolektif özne çıkacaktır.

Ben şimdi bu sentimental dramı çekirdek yiyerek izlemekte ama durumu kurtaracak karakterin zaten olmadığını bildiğim için perdeyi yıkacak tutum sahiplerini beklemekteyim. Hadi ama, çok oyalanmayın.

Mademki Ölüyoruz Öyleyse Varız

Sanıyorum uzun zamandır, eviniz sandığınız bu ülkede yaşadığı şüpheli – görünmediği kesin cinlerden sayıyordunuz bizi; bunu konuşmalarınızdan, yaptığınız yasalardan, düzenlemelerden falan anlıyorduk. Seslenişleriniz hep benzerlerinize, evin odalarını paylaştığınız arkadaşlarınıza yönelikti çünkü, biz arada "hey" diyorduk, "bakın buradayız ve olanlardan hoşlanmıyoruz", kimse cevap vermiyordu bize. Biz yoktuk, istemediğimiz ne varsa oldukça tepeden bir biçimde gerçekleştiriliyordu, açıklama falan da yapılmıyordu bize, mekânlarımız yok ediliyor, yollarımız daraltılıyor, ifade imkânlarımız giderek daraltılıyor, düşlerimiz çöpe atılıyor ve sorduğumuz sorulara cevap bile verilmiyordu. Anlamıyorduk, anlamadıkça cin olduğumuza daha çok inanmaya başladık.

Devlet, onun seçtiği yurttaşlar, yöneticiler, yazarlar, doktorlar, öğretmenler, yargıçlar, savcılar, falanlar filânlar birlikte bir saadet zinciri kurmuş, zinciri ülke sınırlarını aşacak biçimde uzatıyorlardı. Niye bizi almıyorsunuz içeri, biz yurttaş değil miyiz bile diyemiyorduk, demeye kalkışan sesler için anında mekânın akustiği bozulup, mikrofonun kablosu kesilip bir kara delik yaratılıyordu.

Kısaca hiçbir yerde artık yoktuk.

Önce tam anlayamadık, özellikle bütün zamanlarda sesleri kapatılanlar alışkın olduğu için hiç anlamadılar ama ortada bir tuhaflık vardı; adına sonradan "iplenmeyen yurttaşlar" denilen bir kadro sessizleşerek saadet zincirinin dışındaki mutsuzlar zincirine taşınıyor, önlerinde "mutsuzluk meleğiyle" sürüldüğü dehlizlerde cep telefonlarının ışığıyla yürümeye çalışıyordu. Arada birbirlerine "biz var mıyız, burası neresi" türünden mesajlar atarak, sadece varlığının teyidine çalışıyordu. Bir yerde oturuyorduk örneğin, gelip üzerimize bina dikiliyordu, yürüdüğümüz yollara çukur kazılıyor, başka çok fena şeyler de yapılıyor ama bunlar sanki yokmuşuz gibi yapılıyordu. Seçmişlere ve şükredenlere seslenişlerin sevecenliğine karşıt olarak arada biz cinlere de dolaylı biçimde sesleniliyor, nedense bu sesleniş ünlemle başlayıp ünlemle bitiyordu. Giderek var olmadığımıza inanmaya başlamıştık. Yaşadığımız şehirlerde bizim için hazırlanmış yasak levhaları da olmasaydı hepten hiçlikte kaybolurdük. Yapma!, içme!, tutma!, dolaşma!, sevme!, gezme!, yeme! falan gibi anlamakta zorlandığımız tabelalar çoğaldı, gerçekten anlamıyorduk. Anlamıyorduk, komik buluyorduk hatta, akıl dışı buluyorduk çok şeyi.

Ama bizim güldüğümüz şeylere gülmüyordu kimse, çok ciddiydiler ve fena bıyıkları vardı ve herkesi azarlıyorlardı.

Bakın diyorduk, cinlerin de bir sabrı, fıtratı, tahammül sınırı var, azcık uzak durun, her şeye karışmayın, evet ülkeyi yönetiyor olabilirsiniz ama bizim varlığımızı ele geçirdiğiniz anlamı çıkmaz bundan, valla çıkmaz, biz başka bir dünyanın çocuklarıyız, o dünyada bize ne yapacağımızı târif eden yöneticiler yok, basit bir işbölümü olarak bakıyoruz bütün yöneticiliklere, kendini bir kurumu yönetirken oranın sahibi gibi davrananlarla çok eğleniyoruz, gülünç çünkü; ayrıca bu kadar sertliği, otoriter dili anlamıyoruz, gülünç çünkü, belediye başkanları, müdürler, amirler, politikacılar tarafından durmadan tehdit edilmeyi sevmiyoruz, herkes işini yapsın ama cinlere de memurları gibi davranmasın istiyoruz.

Bunları söylüyorduk durmadan, kendini yöneticiliğe fazla kaptırmış herkese fısıldıyorduk bu bilgiyi, bakın diyorduk Lacan'ın dediği gibi "kendini kral sanan bir deliden daha gülünçtür, kendini gerçekten kral sanan bir kral", bunları anlaşabilmek için söylüyorduk. Kötü niyetle değil, çünkü insanın anakronik yanılsaması feci bir şeydir, dünya değişmiş, siyaset değişmiş ama birileri sanki on sekizinci yüzyılmış gibi davranmayı sürdürünce, uyarmayı insanlık borcumuz sanıyorduk. İşte böyle biz yüzde ellinin dışında kaldığımız için görünmez kılınan cinler sadece görünelim diye çıktık sokağa. Başka bir derdimiz yoktu, sadece varolduğumuzu anlamanızı istedik, bu kadarına bile dayanamadınız, feci şeyler yaptınız göründük diye, belki mahcup olursunuz diye şakaya vurduk çok şeyi, belki siz de gülersiniz ve bu kadar ciddiyet hakikaten komikmiş dersiniz diye. Bekledik, bağırdık, istemediklerimizi haykırdık, cinler de bu ülkede yaşıyor dedik, gazladınız, copladınız gene aldırmadık, bekledik, ya ne var bunda, dersiniz diye ama siz arkadaşlarımızı, çocuklarımızı öldürdünüz. Şakanın zamanı o an bitti.

Cinler sadece göründüler, gündüzleri ve geceleri sokakları beklediler. Çocuklarımızın canını yaktınız. Şaka o zaman bitti. Cinler dedi ki size "Varız, öldüğümüze göre inkâr edemezsiniz varlığımızı", cinler 'gezi'ye* bundan çıktı işte. Neden şöyle bağırdılar bir düşünün bence: "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam" diye.

Düşünün, mademki ölüyoruz öyleyse varız.

---

* 2013 yılı Mayıs sonunda başlayan Haziran ayı boyunca devam eden isyan-kitlesel eylemler.
Bkz.: s. 143, "*Adlarınız Onurumuzdur...*".

Uzlaşmaya Direnmek; "Yüzünü Kaybetmeden"

Her şeyin fazlası zarar değildir, aşırılıklar insanı felâkete falan götürmez, aydınlanmacı ruhların vaaz ettiği gibi; hatta yaşanan dünyaya bakacak olursak felâkete götüren tek şey uzlaşmaya yatkınlığımızdır, sorun aşırı hiçbir şeyin zaten olmamasıdır, aşırılık, tarihsel aşındırmanın içine yazılmıştır; önce sert bir hareket yapılır ardından o devinim artık içeriksizleşene kadar sömürülür; geriye kalan, onun, yenilir yutulur posasıdır sadece.

Bana inanmıyorsanız siyasî tarihe bakın, bütün sivrilliklerin törpülenme esaslarına bakın, hatta sivrilik sanılan şeylerin bir kısmına çok yakından bakın, ne demek istediğimi anlayacaksınız. Bizim niye hiç aşırı unsurumuz yok, en radikal ağabeylerimiz bile yüce figürlere hürmet methiyesi yazmışlar, bu tarihten ne çıkar diye bağırırken bir şeyi anladım, aşırı ya da marjinal denilen şey, eylemin özüne ait değil, ona bakan resmî bakışın teşhisine aitti ve ortada mevcut tek gerçek, zanolojiydi.

Buradan ilerlenmez, buradan bir büyücü sıçraması yapma-

lı ve uzlaşma, ruhun ve dünyanın felâketidir başlıklı yeni bir teze çalışmalı. İlk çıkarım: Devlet seni tehlikeli görüyor diye havaya girme, devlet, beni bile tehlikeli görecek kadar tuhaf bir tehlike tanımına sahip, esas sistem için bir tehdit olabiliyor musun, konuşmaya oradan başla, yoksa burada, oo kırmızı ışıkta geçenler bile anarşist potansiyele sahip.

İkinci çıkarım: Radikal* bir gazetenin adıdır.

Marjinal ise İstanbul valisinin ailecek görüşmediği insanlara verdiği addır.

Her şeyin fazlası zarar değildir ama fazla keder insanî sınırları aştığında derhal başka bir şeye dönüştürülmelidir, kederin fazlası, geçmişin eylemcilerine yönelik âdeta sonsuzlaştırılmış yas havası dağıtılmalı, "elimizden gelen tek şey koro halinde ağlamak" alt metni, silinene kadar kazınmalıdır.

Sürekli "onlar vurdu biz ağladık" seanslarına harcanacak enerji, artık tepemizden aşacak kadar birikmiş öfkenin dönüşümleri için kullanılmalıdır. Bir dönüşüm her zaman neşeye ihtiyaç duyar, yasa değil, geçmişin ağıtçıları ses geçirmez bir odaya konulmalı, klasiklerin öğretilerini durmadan yazacakları tahtalar verilmeli, arada da ziyaretlerine gidilmelidir, bu önlem uzun vadede herkes için faydalı olacaktır.

Aşırılık bize ait değil, sisteme ait bir şeydir, aşırı olan sömürüdür, açlıktır, kıyımdır, hisse senetleri, borsa işlemleri, bankacılık, her şey aşırıdır, biz buna negatif aşırılık diyoruz ve bu negatif aşırılığın karşısında pozitif bir aşırılık olmadığı için zaten dünya böyledir.

Pozitif aşırılık, dirimsel olana aittir, neşeye, dönüşümdeki şiddete aittir ve kesinlikle faydalı bir şeydir. Unutmayın, sadece "yüzünü kaybetmeden" uzlaşıma direnenden hayır gelir, kendinizle bile uzlaşmayın!

---

* Ekim 1996- Haziran 2014 yılları arasında Doğan Grubu tarafından yayımlanan günlük gazete. Yayımlandığı yıllar boyunca özgürlükçü entelektüel dünyaya kanaat önderliği yapmıştır.

"Meyan Kökü Hazırlayın! Ben de Geliyorum"

Değerleri dile döktüğümüz yer onların ilksel anlamlarının barındırdıkları özgünlükten ve sahicilikten çok uzakta, pek çok düzlemde düşülen bir tuzak bu, klişelerin ve anlam cesetlerinin tuzağı.

Muhafazakârlık karşı çıktığı ya da ufkuyla anlam kazandığı modernliğin negatif tamlayıcılarından biridir, dolayısıyla bir kaybın üzerine yazılmıştır. Kendini rasyonel aklın eşliğindeki hız, değişim vb. gibi yaylı sazlarla ifade etmeye çalışan ve giderek karmaşıklaşan modernite olmadan muhafazakârlıktan söz edemeyiz. Geçmişin telâfisini, değişimin hızla silikleştirdiği değerleri muhafaza ederek, dolayısıyla da geleceği geçmişe havale ederek mümkün kılmaya çalışan tasavvur, yitik cemaatin etik –duygusal özlemlerinin bir dışavurumu olarak anlaşıldığında, bir alıkoyma– jesti olarak yani akışa karşı direnme olarak bir anlam taşıyabilir.

Nostaljik bir yüceltme insan topluluklarına, bir zamanlar başkalarının yaşadığı gibi yaşamayı telkin ederken, ortak geçmiş kodlarını şimdide tekrarlarken bize meselenin duygusal bir efektten daha fazlası olduğunu hatırlatır. Değişimin zo-

runlu kıldığı yapısal dönüşümlerle sorunsuzca birleşen, sözgelimi kapitalist ekonominin çerçevesini çizdiği bir hayatta ayakta kalmayı beceren bir topluluğun değer muhafazasını, içkin olandan koparıp aşkın bir pozisyona getirmesinin yarattığı manzarada muhafazakârlık aniden aşırı modernist bir karaktere bürünür, tekrar edildiği her düzlemde paradoksal bir karakter kazanır, dolayısıyla kullanım ekonomisinde bir değişim değerine dönüşerek içerdiği etik potansiyelin sahteliğini yeniden üretir. Her şeye rağmen siyaset biliminde ya da sosyolojide öteki boş gösterenler gibi işlevini sürdürebilir ama bu anlamıyla sanatla birleşmesi açıkça anlamsızdır.

Ben muhafazakâr sanat diye bir şey bilmiyorum, kastedilen geleneksel kodlara riayetini sürdüren bir sanatsa o da çoktan modernizmin, postmodernizmin içindedir. Modern öncesine ait bir sanatın taklit yoluyla yeniden üretiminin onu geleneksel yapmayacağına Hegel'den beri âşinayız. Mesele muhafaza edilmesi gereken değerlere saygılı bir sanatsa bunun da ancak sanatçının kişisel yapıt çözümlemesinde bir anlamı olabilir. Yani sanatçı muhafazakâr değerleri ümitsizce taşıyabilir, Romantikler gibi geçmişi yüceltebilir, Peyami Safa gibi modernleşen toplumdaki değer kaybına edebî yas tutabilir, hepsini yapabilir ama kategorik olarak muhafazakâr sanatı var edemez, çünkü sanatsal edimlerin çoğu zaten toplumsal belleğin içerikleriyle ilgilidir. Akışta alıkonulması gerekene dikkat çekebilir, her yeniliğin matah bir şey olmadığını haykırabilir, bu ortak değerler meselesine aittir, muhafazakârlığın kayıp varoluşuna değil.

Şüphesiz "muhafazakâr sanat" tamlamasını her türlü veriden bağımsız, salt düşünce dünyasına ait bir yerden tartışmıyoruz, bu konuda yazılmış manifestoların, sanat nasıl olmalı türünden dile gelmiş zayıf argümanların üzerinden tartışıyoruz ve bu verili çerçeve içinde "muhafazakâr" sanatın yapıntı bir şey olduğunu pekâlâ biliyoruz. Avrupa sanatı uzun zamandan beri, geleneksel sanatın –zanaatın– modernde gözden yitmiş kısmını rehabilite etmeye çalışıyor zaten, bir

hüner olarak, ustadan öğrenilen bir şey olarak sanata yapılan vurgunun temel hedefi, fazla abartılıp, kutsallaştırılmış sanat algısının eleştirilmesiydi. Sanata kaybettiği toplumsal işlevi yeniden vermekti, ya da onu daha dünyevî bir yere yerleştirmekti. Geçen yüzyıl ve içinde bulunduğumuz yüzyıl bunun örnekleriyle dolu. Özellikle kültürel çoğulculuğun neo-liberal dünyada fazla hararetle kucakladığı yerellik meselesi de benzer biçimde sanatta kültürel farklara, dolayısıyla gelenekselin şimdideki izdüşümlerine verdiği önemin bir ifadesi.

Dolayısıyla kültürel içerikler de kullanım değerinden değişim değerine çoktan geçmişken, tekil sanatçı ümitsiz bir biçimde değeri, rant ekonomisinden kurtarmaya çalışırken ve sanatı bir sığınak olarak görenler en kötümser eleştirmenler olurken, muhafazakâr sanatı tartışma konusu haline getiren neo-liberal bestsellırcılar aslında ultra-postmodern pazar yokuşunu sırtlarına yükledikleri "eski değer, tasavvufî içerik vb." ile tırmanmaya çalışmaktadırlar. Kolay gelsin de o yolun sonunu yokuşu tırmanmadan da biliyoruz zaten.

Ben susayım Ece Ayhan konuşsun:

> Şimdi, bugünlerde, kentimize bir köçek gönderilmiştir: Geleneksel sanatlar. Mollaların lakırdısıdır (...) Dangalaklar kafalarının kayıtlarını yanık saraylara yaptırmaya alışmışlardır. Bildiğimiz kuraldır, sanatları imgelemsiz, açılımsız, köksüz kimesneler, kırkından sonra böyle bir kök aramaya kalkışırlar, meyan kökü, hazırlayın! Ben de geliyorum.*

* Ece Ayhan, *Bütün Yort Savul'lar*, İstanbul 1994, YKY, s.55.

Benim Dilim Seninkini Döver

Avrupa'nın sömürgeleriyle kurduğu ilişkinin korkunç sonuçları muazzam bir günah çıkarma edebiyatını oluşturdu, yerel halkın sadece maddî kaynakları üzerine değil dil, din gibi tinsel kaynakları üzerine de gerçekleştirdikleri el koymanın akıl dışı sonuçları hakkında hepimiz az çok bilgiye sahibiz.

Misyonerler, yerli halkı Hıristiyanlaştırmayı kutsal bir görev olarak üstlenirken; ailelerinden zorla koparılan çocukları egemen dilde ve kültürde eğiterek, onları, kendi köklerine yabancılaştıran güçler, yaptıklarına eşlik edici olarak –yabanileri adam etme türünden– bir yüksek kültür kibrinin görev ruhunu seferber etmişlerdi.

Akıl dışı olanı meşrulaştırabilmek için, kendilerini bir çeşit kurtarıcı olarak görmüşler ve bize ne kadar saçma(!) gelirse gelsin, buna inanmışlardı. Misyonerlerin geçtiği topraklarda çok kanlar döküldü, toprakların eski sahipleri köleleştirildi, ruhlarına ve dillerine el konuldu ve Avrupa bu yolla zenginleşirken, kendini parlatırken arkasında sadece felâketler, unutulmuş diller, kayıp kuşaklar bıraktı ve bunu yaparken, kanlı elleriyle hümanizmden, evrensel akıldan vb.den söz ediyordu.

Etkileyici bir retorik, aslında her şeydir; söz hâkimiyeti, bütün suçların üstünü örtecek kadar kuvvetlidir ve "*kuralı*", Murphy'nin dediği gibi "*altını olan*" koyar. Avrupa'nın tarihsel suçları ifşa edildi, kabullenildi, hatta pek çok ülke bu konudaki sicilini temize çekmek için özel duyarlılık yasaları falan düzenleyip, bu konuda konuşma üstünlüğünü kimselere bırakmadı.

Hatta acı çekenler adına bile sözü o aldı, kurduğu birtakım uluslararası örgütlerle dünyadaki hak ihlâllerinin avukatlığına bile soyundu. Aferin onlara, büyükbabaları kan içici diye suçlanmaları elbette gerekmez ve öyle bakarsak, tarihsel suçlar dediğimiz şeyler, genetik bir lanete dönüşür ve bu da neredeyse "ilk günah" gibi ancak Tanrı tarafından bağışlanabilir. Ezmenin neresinden dönerseniz kârdır.

Bu geçmişten kalan fotoğraflar arasında bana en çarpıcı gelen, Aborjinlerin durumuydu. Efendiler geçmişte yapılanların korkunçluğuyla yüzleşip, işgâl ettikleri ve yeni bir uygarlık kurdukları topraklarda sayıları çok az kalan Aborjinleri korumaya almaya karar verdiklerinde, hatta bütün törenlerine onlardan özür dileyerek başladıkları bilinç düzeyine geldiklerinde, onların dilinin bütünüyle kaybolduğuna da çarptılar ve işte bu anda, beni çok etkilediğini söylediğim olay gerçekleşir.

Kaybolan dil, her şeyi kaydetme meraklısı beyazlardan birinin uzak geçmişte bu dili kaydedip de ülkesinin devlet kütüphanesine koyduğu bantlardan deşifre edilir ve yeniden öğretilir. Dil mefhumu demek ki çok yakıcı bir sahiplik meselesinin kalbinde durmaktadır, dile el koyma, yok etmenin en asal unsurlarından biridir. –Çok tuhaf değil mi, insan niye bir başkasının atalarının dilini kullanmasını, o dilde ağlamasını engeller ki?– Pardon, şöylesi daha doğru, gülmesini, şarkı söylemesini, okumasını yazmasını engeller ki?

Yoksa o dilde ağlanması izin verilen tek şeydir, dil kullanıcılarına bırakılan tek şeydir: Bir dilde ağlama izni. Dil üzerine yapılan çalışmalar yine bu uzak zamanlarda, sonradan dilbi-

limcilerinden kimilerinin itiraz edeceği bir yola girer, her şeyi bir hiyerarşi içine yerleştirmezse, anlayamayacak olan insan aklı, dil grupları vb. ile biçimlediği "sözüm ona" bilimsel şemalarla ana diller, alt türevler oluşturma yolundadır. Görünürde gayet masum bu çalışma, sonradan "o dil mi, lehçe, böyle dil mi olur" türünden "mantıklı" karşı çıkmaların bilimsel dayanağı haline gelecektir.

Bilimsel dayanak mefhumu kimi zaman ideolojik sopalara dönüşebilir ve dönüşmüştür de zaten, bu yüzden nasıl her gerçek, doğru değilse, her bilimsel dayanak da insanlık evini başımıza yıkacak bir çürük kiriş olabilir.

Benim aklımın almadığı bir başka nesnel olduğu ilân edilen gerçek, bir ülkede farklı dillerin varlığının yaratacağı karmaşa üzerine yürütülen/yürütülmüş iddialardır.

Bunu teorize etmeye ayırdığınız vakti başka bir toplumsal örgütlenme biçimine ayırsaydınız mutlaka daha az acıtıcı bir çözüm bulurdunuz. Bu durum tıpkı, kadınların kendi soyadını kullanma istekleri karşısındaki itirazdaki saçmalığa benziyor, birtakım hukukî işlemlerde yaşanacak sorunlar yüzünden aile soyadının gerekli olduğunu savunmaya. Yani bütün mesele, nasıl sınıflanacağımız, hangi kategoride yer alacağımız, dil birliği denilen şeyi şeklen nasıl tesis edeceğimiz vb. gibi gayet yöntem bilimsel bir kategoriye ait.

Usul hakkında söz almak istiyorum. Sırf bir formun yapısal kurallarına uymak için, birileri ulus böyledir dedi diye, yapay bir dil birliğini tesis etmek için bu kadar ağır parçalanmaya göz yummanın bir mantığı var mıdır? Bir birliği oluşturduğunuzu sanırken, aslında oluşturmayı başardığınız tek şey yaralı bir toplumdur, iç kanamalı ve kardeşinin kendi dilinde yazdığı "seni seviyorum"u bile siyasî bir kışkırtma olarak görecek kadar aklını yitirmiş bir toplum.

Usul hakkında söz istiyorum. İnsanların, ana dillerini kullanabilmek için verdikleri mücadelenin, dillerinde masal anlatabilmek için bile talepte bulunmak zorunda kalmalarının, insanlık adına ne kadar utanç verici bir şey olduğunu kavra-

dığınızda, bunun bir lütuf olmadığına çarptığınızda, insanlara sadece kendi dillerinde ağlama izni vermenizin dehşet verici bir ayrımcılıktan başka hiçbir şey yaratmayacağını anladığınızda, toplumsal sözleşmenin öteki unsurlarından konuşmaya başlayabiliriz. Belki o zaman ortak bir dilimiz olur gerçekten. Şimdi yok, ne dediğinizi anlamıyoruz, aynı dilde konuşmamıza rağmen.

Ulrike* Susmayacak

Bazı seslerin yankısı zamanla azalmaz, bazı sesler rahatsız edici bir çığlık gibi asılı kalır dünyanın tavanında; Ulrike'nin sesi gibi.

Ulrike bir pop ikonu olmaya direnir, bütün devrimci simgeleri kitleselleştirme adı altında anlam dışılaştıran tarih, ona bir türlü dokunamaz, çünkü ağır gelir Ulrike Abla, devrimcilik oynayan beyaz konformistlere, dikenlidir, tırmalayıcıdır bu ses, ne yapsanız yumuşatamazsınız. Ulrike bu yüzden bir uçurumu hatırlatır bana, dönüşü olmayan bir vazgeçişi, patlamalı bir değişimi, her türlü uzlaşmanın sefilliğini çarpar yüzüme, dünyaya benzemekten korkutur beni ve onun ölçüsüyle ölçtüğümde ne olduğunu anlayabilirim keskin bir jestin; bir bıçak gibi olmak nedir, anlayabilirim. Ulrike susmayacak!

Pek çok devrimci figürün başına şu gelir, onlardan bağımsız, onlardan sonra sistem, marjinal taraflarını törpüler ve sisteme yaklaştırır onları, her yere posterleri asılır, kitlesel bir sevgiye mazhar olurlar ve bu yaygınlığı matah bir şey sanan

* Ulrike Meinhof, Alman *Kızıl Ordu Fraksiyonu*'nun kurucularından. Tutulduğu hapisane hücresinde öldürüldü.

devrimciler de yakıt sağlarlar bu simgelerin yumuşatılmasına. Bu tarihin bütün marjinallerine uygulanmaya çalışılan bir operasyondur, bir şeyi yok etmenin en iyi yolu, onu herkes tarafından sevilen nesne haline getirmektir. Konuşmalarının rahatsız edici tarafları yok sayılarak, bir çeşit zaman üstü sevimlilik yapıştırılarak, tıpkıbasımlarla çoğaltılarak azaltılırlar, çünkü her enflasyonda anlamları devalüe eden bir şey vardır.

Ulrike buraya oturmaz, sığmaz çizilen uyumlu çerçevelere, çerçeveleri patlatır, korkutur egemenleri, Ulrike tehdit etmeyi sürdürür. Demokrasicilik oyunuyla, 'vatan millet sakarya'yla yan yana getiremezsiniz Ulrike'yi, ondaki patlamayı anlamışsanız yaşadıklarınız yalana döner aniden, Ulrike cılız direnişlerinizin sadece kovboyculuk oyunu olduğunu gösterir size.

Ulrike susmayacak, kanlı tarihin bütün pazarlıkları sona erene kadar, kirli bir sistemin meşrulukları suç olarak algılanana kadar, boğazınıza kadar battığınız uzlaşmanın pislik olduğunu kavrayana kadar, bu lanet dünya yıkılıp yeniden kurulana kadar susmayacak. Herkesi rahatsız etmeyi sürdürecek, nesne olmaya direnecek mücadele pazarında, bir Molotof olarak düşmüştü dünyaya çünkü.

Ulrike susmayacak!

Evlerde Kimler Oturur

Çocukluktan kulağımda kalmış en kederli şeylerden biriydi. Hava kararıp evlerin ışıkları yandığında, "evli evine köylü köyüne /evi olmayan fare deliğine" diye bağıran çocuklar... Oyunun neşesi biter, içime bir ıssızlık çöker ve gidecek yerleri olmayanları düşünürdüm. Kimdi onlar tam olarak bildiğimi sanmıyorum ama biz içeri girdiğimizde dışarıda kalan birileri hep vardı, zalim çocuk seslenişinde olduğu gibi yeri fare deliği olanlar.

Benim büyüdüğüm kentte çadırlarda yaşayan göçmen işçiler vardı, oturduğumuz evin arka tarafındaki arsaydı yerleri ve ailece küçücük çadırlarda yaşarlardı. Evden buz taşırdım onlara ve annem beni bulana kadar da çocuklarıyla oynar, yemeklerini yerdim. Sonra eve döndüğümde kalbimi burkan o ıssızlık tekrar gelirdi. Oturduğumuz koltuktan utanırdım, bundan söz edemezdim ve sadece utanırdım. Onlar yer yataklarında yan yana yatarken benim bir yatakta tek başıma yatmam da bir tuhaflık olduğunu sezerdim. Oturduğum bütün evlere, ulaşabildiğim bütün konforlara o zamanlardan kalmış bir suçluluk duygusu bulaşmıştır. Ne yapsam gitmeyecek bir

utanma duygusu, sokakta yaşayanı orada bırakıp bir eve girmenin mahcubiyeti, onları eve alamamanın mahcubiyeti. Çocukken eve insan taşırdık, parkta rastladığımız bir asker abi ya da sokakta oturan bir çocuk. Annem onlara yemek hazırlar, bize hiç kızmaz ama "burada yaşayın" da demezdi. Onları bir daha hiç görmezdik.

Sonra çocuksu ahmaklıktan başka bir şey olmayan bu duyguya, yerlerinden edilmiş insanların korkunç sayıları, durumları ve nedenleri eklenecek ve oyun bittiğinde eve dönerken hissettiğim ıssızlık iyice büyüyecek, derin bir öfkeyle birleşecekti. Sığınacak bir yer bulabilmek için tel örgülerden, mayınlı tarlalardan ve sulardan geçmeye çalışanlar, bir ülke onları kabul etsin diye uğraşanlar, bir yerde barınmak için ölüyorlardı. Geçemedikleri sınırların kıyısında ölüyorlardı ve biz öteki tarafında sınırın ölümleri seyrediyorduk. Sanki doğal bir şeymiş gibi yerlerinden edilmiş insanların yollarda ölmesini bir koltukta oturup izliyor ve mülkünü kendi hakkı sanan bir tüccarın bakışıyla sınırın gerekliliğini tartışıyorduk. Ya da kabul edildikleri yerlerde en kötü koşullarda çalışmalarına kayıtsız kalıyor hatta ucuz işgücünden çeşitli biçimde yararlanmasak da yararlananlarla arkadaşlığımızı sürdürebiliyorduk. İçinde yaşadığımız topraklara kimin girip kimin girmeyeceğini belirleyen yasaların ahmaklığını tartışmak yerine başka şeylerden konuşuyorduk.

Çocukluğun masum ıssızlık duygusunun yerine çok çirkin bir şeye uzun süre bakmış birinin delici utancı yerleşti bunları dinleye dinleye. Ev yoktu, üzerine basacak bir toprak bile yoktu, deniz yolları ve kara yolları hep paylaşılmıştı. Bir ülkesi olmayanın ayak basabileceği bir yer bırakılmamıştı bile, hatta gökyüzü bile birilerininindi. Yollarda sadece ölüm vardı, ayak basmalarına izin verilen topraklarda da sömürü ve zulüm ama bunlardan daha fenası kendini hep evinde hisseden insanların aşağılayıcı bakışlarıydı.

Çocukluk duygularımı topladım, kaldıramayacağım bir noktaya kadar tırmandı hepsi, herkese yetecek kadar büyük

bir utanç içindeyim ve hep Adorno'nun şu cümlesini tekrarlıyorum durmadan: "Kendi evimizi ev olarak görmemek, orada kendimizi "evimizde hissetmemek, ahlâkın bir parçasıdır"

Herkes sığınacak bir yer bulana kadar böyle. Oyun bitip dağıldığımızda kimse fare deliğine gönderilmeyene kadar böyle. Çocuklar artık bu seslenişle oyunlarını bitirmeyene kadar böyle. Sahip olduklarımız sadece utanç vermeli bize. Başka hiçbir şey değil.*

* Aynı konu için *bkz.*: s. 120, "*Yollarda Kaybolanlar*".

Taraf Olmak

Evet diye bağırdık saksıdaki biberle birlikte, biz, bu hayat denilen savaşta asla ve asla insanların tarafında değiliz, çünkü bir insanın ne olduğuna ait bütün unsurlar, bir içermenin, birleşmenin değil, ayırmanın, hiyerarşi kılmanın ufkunda belirlenmiştir. "Kendini, bu dünyanın tek belirleyeni kıldığı yetmezmiş gibi, yeryüzünün, paralel evrenin hatta öteki dünyanın bile belirleyeni sanan, doğanın, bütün canlıların kendi yörüngesinde döndüğünü düşünen, toplu halde felâket, tekil biçimde kâbus olan canlıdan söz ediyoruz değil mi", dedi artık kızarmaya yüz tutmuş biber. Biberi duydunuz işte, niye İstanbul valisiyle değil de onunla konuştuğumu anlamışsınızdır, kolay anlıyor, çarpıtmıyor ve koparılmaya sık uğradığı için sürekli bir döngüde var oluyor ve hiçbir bilgiye sıfırdan başlamıyor. Koparılmak, onun içsel bilgisi ama koparılmış geçmişe ağıt falan da yakmıyor, sadece biliyor, hep koparılacağını ama yeniden büyüyeceğini biliyor. "Aferin biber" dedim, "şahanesin sen"

Benim özellikle insancıllara illet oluşum daha Adorno, Foucault falan okumadan başlamıştı, Allah Allah nidalarıyla

kâfirleri bozguna uğratan bir din ordusu gibi, İnsan İnsan diye bağırarak uygarlığa daldıklarında, insan olan tasarımlarında sadece kendi imgeleri olduğunu aniden anladığımda. Felsefî fiyakanın temize çıkarmaya çalıştığı etik önermeler, evrensel insan saçmalığıyla resmen hem sınıf hem de kültürel ayrımları gizliyor, Freud Amca buna psikolojik yakıt sağlıyor, "bendeki büyüme yaralarıyla Norveç'te doğanın ki aynı mı be" diye hiç nazik olmayan biçimde söylenmeme yol açıyordu. Olaya daha öteki canlıların sömürüsünü dâhil edecek kadar bilgili değildim, çünkü henüz biberlerle ve saksağanlarla dost olmamış, türcülüğün ne olduğuna çarpmamıştım, insanbiçimci bir evrede benzerlerimle ölümcül ilişki halindeydim. Aydınlanmanın bir deli gömleğine benzetildiği o oyunu okumamıştım henüz, Kant'ı açık çay sanıyordum ama evin arka arsasındaki çadırlarda yaşayan mevsimlik işçileri horlayan bakışlardan çözmüştüm insanın neye benzediğini. İnsan, onlara benzemeyendi, insan, kovalanan Roman çocukları da değildi, çünkü "insanca" davranılmıyordu onlara. Çocuk aklımın ilkelliğiyle "insanî olan"ın insan için geçerli olduğunu anlamıştım, bu durumda herkes insan sınıfına sokulmuyordu. Kediler de kovalanıyordu, köpekler de, bu çocuklar da, bu kimseler de. Geçen gün bir esnaf tarafından ağzı yüzü dağıtılan mülteci çocuğu görünce aklıma yine aynı şey geldi, komşusunun çocuğunu dövmezdi o adam, çünkü kendi sınıflaması içinde insan olarak görürdü, o çocuk insan değildi onun için. İnsancıl okullardan mezun olanların bir savaş durumunda düşman addettiklerine bakışlarını gözleyin, eğitimli, yakın çevreleri için şefkâtli, şiddete karşı yığınlarca söz eden insanların bakışlarına özellikle. İnsan kalma mücadelesinin aniden benzerleriyle kurulan bir düşe dönüştüğünü göreceksiniz, düşman bellediklerini nasıl nesneleştirip, ama yine de insanlıktan söz ettiklerini göreceksiniz. Görüyorsunuz da zaten.

Sistemin, devletin, ideolojik formasyonun kategorilerine göre belirlenen insanlık idealini, hakiki mücadele içinde olanların iplememesi bundandır, onlar hümanistlere, tıpkı

Marx'ın 19. yüzyıl feodalizmine baktığı gibi bakarlar: "dünya düzeninin, asıl kahramanları ölmüş "komedyeni" Buradaki fark ise, bu komedyenin hiçbir zaman hakiki kahramanlarının olmamasıdır.

İnsanlıkmış, böyle bir şeyi yok sayarak işe başlamak daha temiz bir başlangıç olacak. İnsanlıkmış, bir ölünün çıplak bedeniyle* bile dalga geçerken birileri, sokağından geçen yabancıları düşman sayarken, kutsallık algısını, yücelik algısını sadece benzerleri için işleme koyarken, onlara hepimiz insanız diye bağırmanın, hakikaten bir anlamı yok. Önce efendice kavga edilir, insan olmayan ilân ettikleri unsurlar tarafından bir güzel benzetilirler, benim köpekler tarafından popoları ısırılır, kediler tarafından tırmalanır, kızarmış biber tarafından dilleri yakılır, babalarının arsası sandıkları dünya tepelerine yıkılır önce, dayak yiyen çocuklar tarafından bir güzel dövülürler, sonra... bir eşitlik sağlandıktan sonra bir cümle kurulabilir. Şimdi biz aynı şekilde bağırıyoruz, benim ay balkonumdan, kedilerle, köpeklerle, kuşlarla ve ağaçlarla birlikte, canını yaktığınız çocuklarla birlikte, diyoruz ki: "Biz hayat denilen savaşta demlik çayın ve bir parçacık şaşırmanın yanındayız, insanın değil."

* Bir başka isyancının bedeni...

"Tek tesellim bu, bir gün bütün bu yaşadıklarımız, şahitliklerimiz, derin utançlarımız başka bir dünya tarafından asla anlaşılamayacak. İçine doğru patlayacak uygarlık, gökyüzünde koyu bir leke gibi görünecek ve sonra hepsi kuşların seyrettiği bir manzara olacak. Tek tesellim bu."

•

"Geride kalalım, koşup uzaklaşanlara bakalım, arkada bıraktıklarına tanık olalım. Öyle kolayca geçemezsiniz bir mezarlıktan, ağrıyan kalplerden ve çocuğunun ölümüyle zamanı askıda kalmış o kadının iç parçalayıcı sesinden. Geride kalalım ve bizi arkasında bırakanları hep hatırlayalım. Klip değil, hayat bu!"

•

"Zamanı, kim ve nasıl ölçüyorsa öyle ölçmesin. Tarihi kim, nasıl yazıyorsa artık yazmasın. Her şey bir süre birbirine karışsın, çok zeki soyutlamalarla iyice sefilleşen düşünce, her çeşit sonucu bir nedene bağlayan pespayeliğinden kurtulsun. Bu çeşit bilmelerin bir eziyet biçiminden, iktidarla bütünleşmekten başka hiçbir şey olmadığı dağlara yazılsın. Kendini, başkalarının acılarına kayıtsız bir yerde var edebilmek için her türlü kötülüğü yapabilen akıllı insanın kıçına akıl dışı bir tekme atılsın ve ona sorulsun:
ruhunu satmayı nerede öğrendin?"

ISBN-978-605-4822-25-6

epos *Deneme (Kılavuz Kitaplar)*